

PATRIOTISM

ÎN CASE

BIHORENE

Ediție cu studiu introductiv și coordonare
dr. Constantin Moșincat,
Prof. Ana Cornelia POPA - postfața

Editura Oradea 2024

Coperta: Costel Careianu

Coperta 1 – Monumentul din Beiuș al Vânătorilor de Munte, sculptor Rodica Stanca Panfil;

Coperta 4 – Troiță ridicată eroilor în 1941

Tehnoredactare: Manuel Bercovici

Lector și corector: Prof. Ana Cornelia POPA

Traduceri:

- *limba franceză*, **prof. Heredea Natalia-Florica;**

- *limba engleză*, **prof. Liana-Ioana CLOP**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Patriotism în case bihorene / coord.: col. dr. Constantin

Moșincat ; postf.: prof. Ana Cornelia Popa. - Oradea :

Aureo, 2024

ISBN 978-606-794-508-9

I. Moșincat, Constantin (coord.)

II. Popa, Ana Cornelia (postf.)

94

821.135.1

Cuprins

Colonel dr. Constantin Moșincat, Prefață	p.5
Popa Casandra-Rebeca, Comorile trecutului. Istoria vechii biserici a satului Seghiște	p. 31
Merce Mihai Alexandru, Lăpădat Cioflan (1880-1935)	p.48
Moruț Călin, Iancu Ioan, erou pe altarul credinței	p.51
Moț Bianca Maria, File din trecut	p.60
Blaj Magda Raluca Maria, Povestea soldatului Bercea Vasile în al doilea război mondial	p. 67
Goina Tudor David, Pasiunea mea-numismatica	p. 71
Domocoș Adela, Vesa Adrian, Cicatricile Războiului: Povestea dureroasă și reziliența unui soldat din al doilea război mondial	p. 78
Moclinda Gianina-Florina, Tipea Paul Nicolae, Lupta soldaților vecini Horteia Alexandru, Barnoș Nistor Ștefan și Popa Nicolaie în al doilea război mondial	p. 83
Moga Alex, Ecoul tăcut al eroismului. Cicatricile războiului din inima unui soldat	p. 91
Sonia Popa Iacob, „Ostași, vă ordon treceți Prutul”! Povestea caporalului Ioan în timpul celui de-al doilea război mondial	p. 97
Bârzan Andrei Florin, Întâmplări dintr-un secol apus	p. 102
Rareș Matei, Credința moare ultima: mărturia unui erou român pe frontul de est în timpul celui de-al doilea război mondial	p.111
Núria-Beatriz Macavei, Lupta pentru libertate: povestea soldatului Justin în timpul celui de-al doilea război mondial....	p.116
Alesia Anastasia Daria Dan, Patriotul Dan Ioan prezent la datorie	p.123
Alisia Ștefania Magda, Trecutul, prezentul și viitorul în istoria unei comunități	p.125

Haneș Florin Daniel , <i>Memoria războiului: cum trecutul ne influențează prezentul</i>	p. 134
Cuc Yasmina-Florina , <i>Emblema sufletească a orașului Ștei</i>	p.139
Iulian Ștefan Bota , <i>Biserica de lemn din Totoreni</i>	p.149
Simionaș Andrei Raul , <i>Când viața se întâlnește cu moartea. Povestea lui Pașca Ioan și ororile războiului</i>	p. 157
Daniel Simionaș , <i>Aspecte ale mentalității soldatului în cel de-al doilea război mondial</i>	p. 169
Merce Mihai Alexandru , <i>Amintiri de pe front ale străbunicului Popa Alexandru</i>	p.176
Prof. Ana Cornelia Popa , <i>Postfață</i>	p.183
Résumé , <i>Prof. Heredea Natalia-Florica</i>	p.186
Summary , <i>Prof. Clop Liana Ioana</i>	p.187

Prefață

Colonel Dr. Constantin MOȘINCAT

Patriotismul¹, exprimă dimensiunea sacră a dragostei și devotamentului, a mândriei față de faptele istorice ale înaintașilor, care arată și demonstrează cât de atașat este cineva de locul în care s-a născut, de oamenii pe care-i prețuiește în jurul său. Acest sentiment se cultivă cu scopul de a servi,

la un moment dat, drept model în viață, ca termen de comparație și de inspirație, o dovadă a înțelegerii superioare, un tâlc, sau chiar o supremă poruncă, un atașament față de o cauză nobilă. Cu acest veșmânt nobil, moștenit de la străbuni, fără termen de garanție, se înfășoară și iese în lume românul cu mândrul său trei culori: roșu galben și albastru! **Nihil sine Deo!**

Deșteaptă-te române!

Care român poate rămâne nemișcat la divinul răsunset de odinioară, la auzul buciului și strigătului de luptă, a

¹ Reprezintă sentimentul de dragoste și devotament față de Patrie și Popor.

dangătului de clopot ce bate din porunca domnească a lui: Burebista, Decebal, Menumorut, Mircea, Ștefan, Corvin ori Mihai? Ei ne-au creat și dat tradiție, prin orizontul de speranțe și așteptări. Panteonul marilor bărbați trebuie cunoscut de orice patriot român și prezentat lumii contemporane, dimpreună cu sacrificiile atâtor generații de *iobagi* (apărători ai cetății – iobagi care merită o statuie, căci ei sunt cei de pe Columnă coborâtori!) care nu au pregetat a-și apăra: râul, ramul, cum zice Eminescu, poetul neamului. Suntem convinși că figura oricăruia dintre marii Voievozi aduce și revarsă lumina științei și conștiinței de coborâtori din geți-pelasg-traci-sciți, români, valahi, olahi, cum le-or fi zicând străinii strămoșilor în străvechime.

Constatăm, cu tristețe, însă, că tânăra generație nu cunoaște nici adevărurile recente din viața părinților și bunicilor, necum istoria încărcată de fapte ale străbunilor noștri de la daci încoace. În vremurile de demult istoria se făcea muncind și apărând. Așa ei, strămoșii, nu ni s-au rătăcit pe aiurea, căci ei erau și munceau mereu acasă hotarul de care au fost legați prin rădăcini, loc pe care au trudit și „moșii și strămoșii”, stropit cu sudoarea frunții pentru a face glia roditoare și au lustruit cu palmele lor bățătorite carnea plugul înfipt în brazda moștenită, cu sau fără acte. Tinerii autori din această antologie de eseuri istorice vin să contrazică acest trist adevăr, spre cinstea și lauda lor! Ei au meritul de a îndrăzni. Au șansa de a reuși și a se făli cu descoperirea Eroului din familie.

Mama și tata – ne sunt tuturor cei dintâi dascăli, cei care au datoria și grija să descopere și să transmită urmașilor porunca sfântă de apărare a drepturilor și libertăților dobândite, și ca oameni civilizați să îndemne copiii spre știința de carte, în armonie și bună vecinătate, în pace și bună-înțelegere cu vecinii dimprejurul hotarelor moștenite. Și pentru a cultiva dragostea în spiritul Sfântei Scripturi ei se bizuie pe cartea de căpătâi: istoria românilor. Pentru publicul larg, ori pentru omul de rând, istoria reprezintă panteonul familiei, în sens lărgit, căci fără excepție din fiecare casă este lipsă o persoană, un nume ce compune lista de **Eroi** ce se odihnesc la umbra Crucilor și Troițelor pentru ei ridicate. Bravura lor, poate, neconsemnată nicăieri în cronicile, mai vechi ori mai noi, nu trebuie să compună abisul uitării, căci odată cu ei au pierit și se risipesc exemplare fapte de dăruire, înțelegere, altruism și bărbăție. Testamentul Eroilor se desprinde din Porunca: **Țara trebuie predată urmașilor întregă!** Acestea la un loc compun ceea ce numim PATRIOTISM!

Eroii știuți și necunoscuți, din casele bihorene, alcătuiesc Gloria Neamului Românesc. Cu ei ne lăudăm în lume. Civilizația și Cultura trecută, creată de ei ca primordialitate, reprezintă fundamente viitoare ale integrării noastre în contemporaneitate. Ele constituie elemente de virtute care asigură eterna dăinuire românească. Morala creștină și cetățenească al binelui propriu, prin extensie spre binele Patriei, este calea spre păstrarea Unității românilor.

Geniul propriu al neamului românesc, identificat prin ADN-ul specific, relevă uriașul potențial propriu de creație. Cu o simplă reprivire spre generațiile trecute desprindem memorabila perfecțiune a frumuseții obiectelor, dospite cu sudoare, arse în cuptoare de ceramică și măiestrite floral sau geometric, spre folosință și desfătare viitoare. Cu bunăvoință să privim cum, de la Hipocrate, care a luat lecții de la medicul trac Herodicus din Selymbria, și care, în semn de respect, și-a botezat pe unul dintre fii **Draco**, (nume ce îl purta și steagul dacic în luptă), mii de generații au trudit, pentru sănătatea trupească și a minții, pentru noi creații de geniu, față de a căror binefacere ne îndreptăm cu recunoștință și astăzi. Iată de ce generației tinere de astăzi nu i se cere să facă minuni, ci fiecăruia i se pretinde să facă ceea ce poate, pentru cei din neamul lor, ca o sentință plină de înțelepciune.

Din bătrâni se spunea că, cel ce a sădit un pom, a săpat o fântână, a zidit o casă se alătură omenirii cu un merit, asemenea strămoșilor. Era un semn sacru ca bărbații aleși ai neamului să se remarce prin Virtute, Onoare, Demnitate și Omenie, după propria putere, pentru prosperitatea urmașilor, așa fiind cunoscuți geții și dacii, cu propria lor identitate – prin zeul războiului Ares, și al nemuririi prin Zamolxes - ca „cei mai viteji dintre traci”. Femeilor li se pretindea să se îngrijească de educația și creșterea pruncilor, iar bărbații aveau datoria să-i învețe meseria armelor, meșteșug moștenit de la tracul Ares,

ajuns la grecii antici ca Zeu al războiului, ori prin alți descendenți ai Reginei Tomiris, ca Hercule, Aeticus Dacicus și înțelepții sacerdoți, inițiați în religie și arta războiului, prin care străbunii au devenit celebrii în lume prin „cântarea vitejiei înaintașilor în lupte și stimă pentru oameni de valoare”².

Lumea de astăzi, în general, s-a emancipat. Știința de carte și tehnologiile noi au împins cunoașterea trecutului în detaliu. Toate însă ne obligă să ne apropiem de rădăcini, adică de trunchiul familiei, pe care să-l căutăm, să-l descoperim și să-l scriem spre nemurire ca un semn al prețuirii și al respectului ce-l datorăm. Momentul și Eroul ales de autorii acestei cărți reflectă dragostea și recunoștința lor față de personaj, exprimată prin argumente fără echivoc. Acesta e semn că autorii au înțeles cuprinsul termenului de PATRIOTISM!

Casele bihorene păstrează și conservă asemenea urme remarcabile, scrijelite în talpa bisericilor, ori/și pe lemnul crucilor de căpătâi. Suferințele îndelungate și traiul modest al bihorenilor, împus de către cei care se credeau stăpânii lor: Regatul Ungar (1000-1526), Habsburgic (1692-1867) și austro-ungar (1867-1918), Ungaria (1940-1944) le-a călit și fortificat românilor voința de a lupta pentru drepturile lor. Și multe fapte scrise în trecut au devenit povești, care încă se mai spun nepoților la „gura

² Nicolo Zeno, *Cărțile geților*, p. 149, Ed. Uranus, Bicărești 2017

sobei”, cum se zice, dar care sunt fapte adevărate săvârșite de înaintași în războiul de întregire sau/și de reîntregire și eliberare³ din secolul trecut.

Pe marele ecran al teatrului de acțiuni militare, din al doilea război mondial, prezența bihorenilor se împarte, sub aspectul participării la lupte, în campania antibolșevică-sovietică (21 iunie 1941-23 august 1944) și campania antihitleristo-horthyistă (23 august 1944 - 9 mai 1945), cu lupte pentru eliberarea părții de Nord-Vest a României și apoi pe teritoriul Ungariei (25 octombrie 1944 - 15 ianuarie 1945) și a Cehoslovaciei (decembrie 1944 - mai 1945), după cum sunt secvențial surprinși Eroii de către autori.

Informațiile și contrainformațiile după declanșarea celui de-al doilea război mondial, evidențiau tendințele celor două mari puteri Europene – Germania sub cancelarul Adolf Hitler și URSS, sub generalisimul V.I. Stalin – că poziționarea lor strategică în scopul atacului celeilalte părți era esențială. „*Cruciada împotriva bolșevismului*”, a fost un slogan lansat de Hitler, dar care a găsit ecou pretutindeni în Europa, atât la fasciștii convinși (italieni și unguri), cât și la cetățenii țărilor est-europene (români) care luptau pentru a-și câștiga teritoriile ocupate și independența față de URSS. De

³ Constantin Moșincat, *Generalul Traian Moșoiu Arhanghel al bătăliei pentru Ardeal* Ed. Tipo MC, Oradea, 2002; Idem - *30 de zile în fața morții. Bătălia pentru Oradea*, Ed. Tipo MC, Oradea 2004.

remarcat aici faptul că pentru ridicarea moralului soldaților români s-a emis o distincție militară cu titlul: „**Cruciada împotriva comunismului**” și pe revers „**România recunoscătoare**” (foarte rar identificată cu brevet după război deoarece, în retragerea de pe frontul de Răsărit, la trecerea Nistrului și a Prutului, soldații români erau îndemnați să le arunce, de teama repercursiunilor pe care rușii/sovieticii ca urmare a participării la campanie)⁴. Teama a fost perfect justificată!

Acuma știm, după desecretizarea Tratatului Ribbentrop-Molotov, că de n-ar fi fost pus în aplicare planul Barabarossa (22 iunie 1941), sovieticii ar fi atacat Germania pe 4 iulie 1941! Din informațiile furnizate regelui Carol al II-lea cunoaștem faptul că el fusese avertizat, încă din ianuarie 1940, despre intenția sovieticilor de înaintare spre Carpați și a nemților spre gurile Dunării, pentru stăpânirea petrolului românesc. Cu toate acestea diplomația, condusă direct de către suveran, nu a acționat pentru o poziționare, favorabilă țării, față de cele două puteri europene. Așa s-a ajuns ca

⁴ Constantin Moșincat, *Bihoreni în cruciada împotriva bolșevismului*, în *Cetatea Cavalerilor*, nr. 8-12/2023. Și au cam avut dreptate. Mai bine de 200 dintre generalii armatei române au fost condamnați și au pierit în închisorile de la Sighet, Aiud, Pitești, Canal – condamnați de *Tribunalul Poporului*, iar cca 200.000 soldați au ajuns ca prizonieri în îndepărtata Siberie, unii fără a se mai întoarce vreodată. Vezi pentru detalii: Constantin Moșincat, *Divizia 11 Infanterie în Ordine de zi și Operații*, Ed. Tipo MC, Oradea, 2011;

în vara anului 1940 să se comită cel mai mare act de lașitate și eroare politică: **cedarea fără luptă**, atât în Est cât și în Vest⁵. Carol al II-lea, în lașitatea lui, după ce primii doi eroi au căzut în Herța, a mizat pe o „rezistență spontană” a poporului basabean, care să-i spele rușinea sa de „om care și-a pierdut *eul*. Eram un oareșicare, care trebuie „să-și facă datoria” – zicea el, deși știa că poporul era lăsat fără de nădejde în fața tăvălugului rusesc.

Mobilizarea generală ordonată în iunie 1940 nu se făcuse, rezistența care să sporească siguranța cetățeanului și încrederea că în lupta cu agresorul, nu era singur. De fapt românii basarabeni fusese abandonați. „*Coloanele de refugiați și trenurile au fost atacate de hoarde comuniste, ceea ce a întârziat și mai mult posibilitățile și așa ridicol de scurte de a putea evacua teritoriul*”. Regele spera ca poporul basarabean să-i acopere micimea și lașitatea sa, după cum o mărturisește în *Însemnările zilnice*, din 28 iunie 1940: „*Mi-e rușine de mine însumi, nu îndrăznesc să privesc pe cineva în față*”⁶.

⁵ Constantin Moșincat, *Cazemata*, Ed. Tipo MC, Oradea, 2022. Consultă pentru amănunte: *Starea de veghe*, Ed. Papyrus, Oradea, 1997; Idem, *Semnături decisive pentru politica de apărare*, Ed. Tipo MC, Oradea, 2008; Idem, *Iredenta maghiară la granița de vest a României*, Ed. Tipo MC, Oradea, 2011

⁶ *Regele Carol al II-lea al României. Însemnări zilnice. 1937-1951*, volumul III, 15 decembrie 1939 - 7 septembrie 1940. (Caietele 11-1 IA). Ediție îngrijită, note, glosar și indice de Nicolae Rauș. Studiu introductiv de Ioan Scurtu, p. 375. Vezi și Constantin Moșincat, *Din poarta sărutului cu dragoste de țară*, Ed. Cogito, Oradea, 1996.

Și uite cum acea spaimă emanată de la capul încoronat i-a cuprins pe toți cei care au zis că-i mai bine să *cedeze fără luptă*. Doar că în linia întâia colonelul Petre Dima și cpt. Hukov (de la sovietici), au hotărât să „împartă podul de peste Prut fix în două și să-și păzească fiecare jumătatea”, pod peste care au trecut, timp de două săptămâni, dincolo, în partea cedată, numai evrei, iar dincoace de Prut numai români și basarabeni.

Dezastrul care a lovit Bihorul, după Arbitrajul de la Viena, din 30 august 1940, încheiat cu împărțirea efectivă în două a acestuia, cu partea de Nord-Vest la Ungaria și partea de Sud-Est la România este încă purtat în sufletele supraviețuitorilor. Evacuarea dintre 1-5 septembrie 1940 s-a făcut în condițiile grele⁷. La Beiuș au fost expulzați de către autoritățile horthyste peste 300 de intelectuali români, în frunte cu episcopul Nicolae Popovici, oraș care a devenit pentru o vreme reședința prefecturii și a Cercul de Recrutare Bihor.

Evacuat la Beiuș, Cercul de Recrutare a continuat să-și îndeplinească misiunea de recrutare a tinerilor pentru serviciul militar. Astfel că, la 21 iunie 1941, după acel,

⁷ Constantin Moșincat, *Sfânta datorie de ostaș*, Ed. GP, Oradea, 1999. Vezi și Constantin Moșincat, Augustin Țărău, *Evacuarea părții de Nord-Vesta a României și consecințele asupra județului Bihor*, Ed. Tipo MC, Oradea 2005;

devenit celebru,: **Vă ordon treceți Prutul!**, trupele române s-au avântat în luptă și în decurs de doar două luni au curățat complet teritoriul românesc al Basarabiei de trupele sovietice ce-l ocupase vremelnice în 1940. În acest așa numit „**Război sfânt**” sau *Cruciadă împotriva bolșevismului* în care și bihorenii au obolul lor de jertfă⁸.

⁸ Constantin Moșincat, *Crucea din suflet. Episcopul Nicolae Popovici, străjer la htarul de apus al României Mari*, Ed. Aureo, 2023. Potrivit estimărilor istoricilor militari, numărul total al victimelor provenite din rândul armatei române a fost de 794.562 militari (624.740, în perioada 22 iunie 1941-23 august 1944, și 169.822, în perioada 23 august 1944-9 mai 1945), din care 92.620 morți, 333.966 răniți și 367.976 dispăruți. După bătălia de la Cotul Donului aportul Administrației Lagărului nr. 188, de la Rada, regiunea Tambov, din 11 septembrie 1943. Din totalul de 10.639 *prizonieri de război* decedați în perioada 1 decembrie 1942-1 septembrie 1943, au fost întocmite dosare personale de evidență doar pentru 173 de persoane, iar pentru 8.942 de persoane s-a reușit doar reconstituirea datelor personale. În pofida eforturilor ulterioare ale Administrației lagărului, stabilirea numelor și prenumelor a 1.524 de persoane decedate a fost imposibilă. O situație similară s-a creat și în cazul a 3.807 prizonieri de război, decedați pe drumul către Lagărul nr. 188. Dintre aceștia, a fost posibilă restabilirea datelor personale doar pentru 68 de persoane, deoarece „trenurile cu loturile de prizonieri au sosit fără liste de etapă. Ulterior prizonierii români fiind transportați de la un lagăr la altul, numărul lor fiind raportat dar evidența nominală nu a fost posibilă datorită deficiențelor de evidență sovietică. Evidența s-a îmbunătățit începând cu 1943 când din rândul prizonierilor s-au constituit *Batalioane de muncă*. Prizonieri au fost făcuți și după 23 august 1944, semn că numai capul încoronat, Regele Mihai I, știa ordinul de întoarcere a armelor, nu și sovieticii. Conform aprecierilor Comisiei Române pentru Aplicarea

14

Comandantul Divizie 11 Infanterie generalul Iosif Teodorescu (22.08 1941 - 10.01 1942), a cărui fecior, locotenent de cavalerie Dan Teodorescu, a căzut în luptă și a cărui oseminte fusese repatriate și însoțite de tatăl său pentru înhumare. Imediat după aceea, generalul s-a întors la postul de comandă pe frontul de la Odeasa. Avea să scrie către Corpul 1 Armată, pe 17 octombrie 1941: „Divizia are în lucru în afara cimitirului de la Vinogradar, unde sunt înhumați 100 de Eroi, încă 2 cimitire la Donceva pentru 500 de Eroi și la Vigoda pentru 600 de Eroi”⁹, ca o primă dovadă a recunoștinței noastre față de eroi și sacrificiul lor. O adevărată grijă părintească, și nu este caz singular.

Armistițiului, în perioada 24-31 august 1944, au dispărut 97.732 militari ai armatei române din care 1.363 ofițeri, 1.688 subofițeri și 97.732 soldați. Istoricii ruși apreciază că în perioada 20-29 august 1944, în cadrul Operațiunii Iași-Chișinău, au fost capturați 208.600 prizonieri de război, fără să precizeze numărul militarilor români, luați prizonieri după 23 august 1944. Ritmul lent de repatriere a prizonierilor români se datora faptului că rușii voiau să mențină numeric forța de muncă constantă, astfel că în august 1946 au sosit în țară 46.492 sergenți și soldați români; în 1947 repatriată 46.492, iar în decembrie încă 35.000, cu un rest de peste 47.000. În ianuarie 1953 încă munceau pentru ruși un general, 94 ofițeri și 593 soldați români, aceștia fiind distinși cu titlul de „criminal de război”.

⁹ Constantin Moșincat, *Cronică de marș*, Ed. Cogito, Oradea, 1996, p.68

Din fișa soldatului Ilea Ioan, din Tărcăița, Bihor, rezultă că a căzut în 25 noiembrie 1942, conform comunicării făcute de Comandantul Batalionului 12 Vânători Munte, în „regiunea Abinsbaja”, fapt pentru care s-a întocmit dosar de pensie pentru urmași¹⁰. Despre cel „căzut în luptă”, tatăl Ilea Niculae, mama Ilea Sofie și un frate mai mic, n-au primit alte înștiințări, ci numai faptul că beneficiau de pensie militară conform prevederile Legii 749/1941 (*fiind bătrâni și fără putere de a se întreține singuri – f.3 anexă*). Tragedia morții sale nu este în întregime cunoscută, dar a fost consemnată ca „uciderea sa, de către inamic, în timp ce se afla pe poziție”, citat din Ordinul de Zi al Batalionului 6 Vânători de Munte. Din actele lui Ilea Ioan, aflăm că a fost concentrat pe front în 1942, la Batalionul 12 Vânători Munte, avea împreună cu părinții 1 casă de locuit și 2 jugăre teren producător. Părinții aveau vârsta de 57 de ani, iar fratele cel mic 7 ani. Cei trei membri ai familiei Ilea Nicolae, care locuiau în satul Tărcăița, au primit 1.400 lei ajutor de stat, începând cu 1 ianuarie 1943. Această stare a familiei a fost confirmată prin Decizia nr. 34, semnată de către preotul paroh (Ilie Serba), delegatul primăriei și organului fiscal și de

¹⁰ Arhivele Militare Române (în continuare: A.M.R.), *fond 1278/1943*, dos.40, p. 1

notarul comunal (Lucuța Gheorghe) și parafat de președintele comisiei.

După dispariția, pe front din răsărit, a multor Eroi bihoreni n-a mai rămas familiilor acestora nici o amintire, fotografiile neavând toți pe vremea aceea, fapt pentru care în dosarele de pensie ale urmașilor sunt lipsă astfel de mărturii. Notarul Petru Roman, din Buntești, pe 19 decembrie 1942, trimitea o adresă cu 4 nume din acea comună cu *Eroi morți*, anume: Caporal Țurcan Traia, (Buntești), R.1 I F., mort la Spitalul din Cahul, soldat Buz Alexandru (Poienii de Sus), B. 7 Adm., Soldat Stanciu Traian(Lelești), R. 83 I.,și Gavra Gavril (Poienii de Jos), din R. 83 I. Comuna Ceica trimite o situație cu 35 de nume de Eroi, morți pe front din acea comună¹¹.

Istoria are ca învățământ, transmis de la Voievodul Menumorut încoare, care vine ca o sacră poruncă: „**pământul nu-l cedăm**”! Pentru că orice retragere duce la o scădere a resursele materiale și umane, la demoralizare a populației, din zona cedată, și în mod deosebit a trupelor pregătite să reziste „**fără gând de retragere**”! Așa s-a întâmplat și în Ardealul cedat, după ce regele Carol al II-lea a acceptat fără luptă „arbitajul” impus României, în care Bihorul a fost tăiat în două, iar partea revenită la unguri a înregistrat mare jale căci noii administratori au dezlănțuit atrocități dintre cele mai

¹¹ Vezi, *Jertfa de sânge a Bihorului*, Ed. Arca, Oradea, 2008

oribile, și au comis crime cu barbarie greu de transcris în cuvinte¹².

Ofensiva pentru recucerirea teritoriului cedat crează precedente de tot felul, argumente la negocierile viitoare, precum acela al „recunoașterii unui drept”, etc. *Bătălia pentru Oradea* – din al doilea război - ni se înfățișează, în context ca un act importantă majoră, o acțiune militară ca o continuare a unor încleștări pe viață și pe moarte între trupele române, alături de cele sovietice și în contra aliaților anteriori: armatele hitleristo-horthyste, cu dese atacuri și contraatacuri, pentru fixarea bornei de hotar, astfel că dimineața nu te prindea unde erai seara dinainte, cum glăsuiesc jurnalele de operații.

Operația Armatei 1-a române, din Crișana și Banat, se deosebește de operația ofensivă a Armatei a 4-a, dusă în centrul Podișului Transilvaniei, cel puțin prin existența unor particularități, determinate de mediu geografic de desfășurare, și care crează problemele militare specifice și îndeosebi psihologice, de moral, care pot fi sintetizate în următoarea descriere: *„Norii grei planau deasupra noastră. De săptămâni nu mai văzuserăm zarea albastră, nici soarele zglobiu. Cerul mohorât avea înfățișarea unui om furios, gata - gata să se năpustească asupra adversarului. Plantele se legăneau triste în vântul involburat și brutal. Ploile cădeau cu*

¹² Vezi pe larg și Constantin Moșincat, *1940-strigătul de durere al românilor ardeleni sub administrația Horthystă 1940-1944*, Ed. Tipo MC, Oradea, 2017.

nemiluita, prefăcând terenul în noroaie și băltoace. Râurile umflate la extrem alergau furioase spre un țel necunoscut. Recolta culcată în noroi făcea impresia unui martir îngropat de viu fără speranța învierii. Toată priveliștea părea amenințarea unui potop ce se apropia. Agricultorii alungați de pe câmpuri căutau un refugiu cu vitele lor”.

Vom sublinia importanța factorului moral și de voință al luptătorului, și implicațiile sale asupra victoriei. În condițiile războaielor moderne sunt cunoscute sau se culeg informații despre: dotarea cu armament, numărul soldaților, strategii și tactici folosite în luptă. Cât privește *gradul de pregătire și moralul* luptătorilor rămân „secrete greu de aflat”. În aceste condiții prezența comandanților în mijlocul trupeii, pe timpul luptei, a fost un factor mobilizator, determinant, pentru ofensiva începută în Bihor, în septembrie 1944, pe Crișul Negru, de la Criștior, prin Beiuș, cu direcția Salonta și Oradea, ca obiectiv al Diviziei 3 Munte – general Leonard Mociulski și Diviziei „Tudor Vladimirescu” – col. Nicolae Cambrea, comandant, Lt.col. Iacob Teclu, șef de stat major.

Cei care au cercetat trecutul din casele bihorenilor au reușit să descopere și să transmită cu emoție înfășurată în acest nobil atașament între strămoșii lor și Țară. Și pentru a mă alătura demersului lor, de cercetare a istoriei din familie, voi reda un fragment din lucrarea monografică¹³,

¹³ Constantin Moșincat, *Rădulești. Plugari la datorie.*

în curs de apariție, din subcapitolul *Lağăre de muncă forțată*. Am reținut că „Serviciul Muncii” (Munkaszolgálat) a reprezentat în Ungaria un sistem instituțional militar care a fost creat și a existat în timpul celui de-al doilea război mondial. În mod caracteristic, deși a fost organizat în cadrul armatei, sub forma unor unități de tip militar, cei care au fost încadrați acestui tip de instituție nu au deținut arme, efectuând serviciul de război prin *muncă forțată*. Dacă inițial recrutarea în acest serviciu a reprezentat numai scurte perioade, pentru tinerii declarați necorespunzători pentru serviciul militar, mai târziu aceasta s-a extins și pentru generațiile mai în vârstă, respectiv pentru cetățenii care primiseră pedepse, erau inadecvați sau nu prezentau încredere din punct de vedere politic. În condițiile creșterii antisemitismului și a situației de război s-a extins și a devenit un întreg sistem, care a avut pe lângă rolul său militar și pe acela de marginalizare a minorităților naționale (mai ales a românilor și a evreilor, împotriva cărora s-a pornit o adevărată vânătoare) și a oponentilor politici. Prost hrănite și îmbrăcate, unitățile *Serviciului Muncii* au avut comandanți în exclusivitate unguri, adesea brutali, care s-au purtat abuziv și cu exces de zel, cruzime chiar în îndeplinirea funcției lor, pentru ca norma de muncă să fie depășită zilnic de fiecare *honved*. Aceste unități au fost desemnate să efectueze în Ungaria lucrări grele de construcție și să asigure extracția în cariere și mine, iar după invazia Uniunii Sovietice de către Germania Nazistă și aliații săi, acțiunile acestor formațiuni s-au

extins în Ucraina, în special la extracția cărbunelui. În cercetarea acestor aspecte, am pornit de la premisa, conform căreia, cunoașterea evenimentelor istorice referitoare la Dictatul de la Viena și la consecințele sale asupra populației din Transilvania de Nord este pe cât de necesară pentru o istoriografia științifică, pe atât de utilă și nealterată de interese politice, sau de altă natură, de mistificări care să slujească dezideratele unor grupări sau ale unor ideologii. Ca argument care să stea la baza justificării unor demersuri contemporane pentru anumite grupuri de interese dintr-o istorie recentă și din actualitate reprezintă o istorie de „casă” puțin cunoscută. Din perspectiva istoricului militar român, menționez că informația orală am comparat-o cu documentele de arhivă și informații cuprinse în recent apărutele volume, studii și lucrări, redactate în urma valorificării științifice a unor importante surse documentare, din arhivele românești și maghiare. Majoritatea acestor lucrări sunt concepute pe baza conștiinței istorice a societății de azi și de mâine. Deosebit de active, în spațiul public românesc, sunt Asociațiile Foștilor Refugiați (AFOR 1940-1947). La București, istoricul bihorean Alexandru Porțeanu a desfășurat o activitate notabilă în domeniul Drepturilor Omului, el însuși fiind refugiat în perioada 1940-1947 - iar la revenirea la Oradea, pe vecinul lor, dovedit de serviciile de securitate și condamnat pentru terorism, în perioada 1939-1940, să-l găsească „secretar de partid PMR la Uzinele de Apă Oradea”. Evocarea memorialistică a celor ce urmează se încadrează în valul

de dezvăluri care completează Marele Refugiu Românesc din 1940, prin câteva surse documentare editate și inedite, dar și cu informații de istorie orală. Aceste surse dovedesc evoluția evenimentelor, după ocupația Horthystă din toamna anului 1940. Ungaria refuzase drepturile minorităților etnice pentru români, pe baza a ceea ce rezulta din însăși textul din Tratatului de la Viena (Diktat, pct .5) prin care guvernul ungar se angaja solemn *„să asimileze în totul cu ceilalți supuși unguri persoanele de rasă română, care, pe baza arbitrajului de mai sus, vor dobândi naționalitatea ungară”*. Așa că, încadrarea în tabere de muncă, era complet și legal justificată. Întimidați, timorați de pățaniile românilor de prin satele vecine: Traian, Decebal, Boghiș, Carei, Lucăceni, Ianculești, Marna, Scărișoara Nouă, Resighea, Craidorolț, Terebești, Pir, Santău, Tășnad, Andrid, etc. al căror număr exact de expulzați și refugiați rămâne necunoscut, chiar și astăzi, sătenii rămași în Rădulești s-au resemnat ca și coloniști utili după reforma agrară, dar *„abandonați ai regimului Regelui Carol al II-lea”*. Concentrați pentru muncă forțată, potrivit unor informații orale, obținute de prof. Florica Cristea - pe baza discuțiilor avute cu cei în cauză - au fost următorii feciorii de băștinași: Cristea Ioan, Sabou Ioan, Nicorici Dumitru, Moldovan Teodor, Moșincat Vasile, Marchiș Vasile, toți cu muncă prestată la Nușfalău, vreo 6 luni, într-o primă etapă. Menționez că până la încheierea acestui studiu, nu s-au depistat documente care să certifice informația, altele decât cele de familie. Despre viața grea pe care au avut-o în lagărele

și detașamentele de muncă forțată nu avem mărturii directe. Dar, din satul Dridiu, de pildă Topai Gavrilă, pentru că a întârziat 2 ore din permisia ce i se acordase a fost „legat la stâlp” de către gradații unguri și pentru motivul declarat că „nu știu a vorbi ungurește”. Despre maltratări s-a aflat în sat prin intermediul celor proveniți din zonă, fapt pentru care unii și-au propus să ia drumul României, presiunea fiind exercitată pe toae căile, prin biserica catolică (ungurească) în special.

În dreapta fotografiei – Moșincat Vasile, și camarazii săi din Sălaj, din Regimentul VIII Honvezi, la fabrica de mașini Mocsony, 29 06 1944, iar pe spatele fotografiei, însemnare autentică, făcută de tata.

Anual măsurile de umilire a românilor s-au agravat prin aplicarea celor 177 de *legi antiromânești* date de guvernul lui Horthy, în perioada 5 septembrie 1940 – 25 octombrie

1944. E cunoscută născocirea lui Horthy de a face chiar și o *Episcopie Ortodoxă Maghiară*, pentru românii, deveniți fără voia lor, parte din națiunea maghiară, conform textului aplicat al Dictatului de la Viena. După ocuparea Ungariei de către nemți - 19 martie 1944 – sub pretextul apropierii frontului, s-a trecut la o mobilizare generală, sens în care recrutarea românilor pentru muncă, a celor cuprinși între 16-60 de ani, și aplicarea rechizițiilor, indiferent de starea materială a gospodăriei familiale, a devenit o regulă. Și femeile erau recrutate și trimise la muncă în Ungaria și Germania. În total s-au format 24 de Companii românești de muncă forțată în interiorul Ungariei. Nici neamurile, din cele 10 localități de baștină ale celor din Rădulești, n-au fost exceptate de la munca forțată. Conform informațiilor de care dispunem, numai în vara anului 1944, au fost recrutați pentru prestare de munci forțate în Ungaria țărani din localitățile: Ban=52, Recea=28, Ponița=2, din totalul celor 1.866 de bărbați și cei 73 de sălăjeni cărora li s-a stabilit domiciliul forțat. Mulți dintre români au respins ideea „statului maghiar” și au ales refugiul prin „vama cucului”, despre unii nu s-a mai auzit în veci nimic, probabil fiind ajunși de glonțul vigilant. Fuga peste graniță a multor sălăjeni i-a pus pe unguri într-o uluitoare împrejurare pentru că au ajuns să spună: „dușmanul se află înăuntrul granițelor țării”.

Se pare că și dintre cei care făcuse campania din anul 1914-1919 au fost luați să participe la concentrările de muncă forțată din Ungaria, Slovacia, Germania, conform regulilor expuse mai sus, chiar dacă nu în prima linie,

cum a fost cazul numiților consăteni: Vedinaș Petru, Creț Vasile, Ardelean Nicolae, Vedinaș Flore (Guleșu), Bubo Alexandru (Jarca) și Cionca Teodor. Concentrați la muncă forțată, în etape și perioade diferite, au mai fost și următorii: Cristea Pavel (1 an), Cristea Petru, Barbuș Pavel (2 ani), Păștean Nicolae (2 ani), Gal Șofon (2 ani), Moldovan Gavril, Bodonea Valentin, Nicorici Pavel, Silaghi Gheorghe, Șorian Ioan, Marchiș Virgil și Ghirean Vasile, undeva la Ekermezeő? Ungaria. Pentru a completa informația orală atașăm documente oficiale din epocă, din arhiva familiei. Satul Rădulești rămăsese aproape gol, ori cu tineri cu vârstă încă neîmpliniți ai majoratului și cu bătrânii băștinași peste limita legală, dar și aceștia cu obligații de a susține material frontul: cu vite, porci, untură, slănină, făină, etc. Astfel cum reiese dintr-o notă informativă maghiară, „averea bisericii ortodoxe (70 jugăre) era arendată numai de către unguri” (la Trăznea - Sălaj), iar presiunea continua asupra concentraților pentru a trece la religia catolică sau reformată era apăsătoare (...).”

Mi-am pus întrebarea: cui folosește această carte? Răspunsul prezumtiv se asociază cu al cititorului, de vârstă autorilor și chiar mai mult cu a celor care vor încerca să ridice nivelul de cunoaștere și să o facă mai bine decât cei care au avut curajul să așternă pe hârtie sentimentele și cunoștințele lor. Din partea coordonatorilor, ca profesioniști în domeniu, considerăm

lăudabil efortul lor, și îi asigurăm de întreaga considerație și tot sprijinul viitor!

Tematica patriotismului, sub raport istoric, se încadrează în ceea ce înaintașii au făcut, fapte cuprinse descriptiv în lucrări de certă valoare precum: *Beiușul și lumea lui vol.1-5*, *Asaltul vânătorilor de munte*, sau/și *Serviciul credincios*, vol. 1-2, *Jertfa de sânge a Bihorului*, ca să amintesc doar aceste exemple **bibliografice** semnificative pentru istoria locală. Aria de cuprindere ale studiilor, din acest volum de antologii, reflectă prezența bihorenilor pe fronturile de luptă din al doilea război mondial. Îndrăznim să credem și să apreciem că acomodarea cu scrisul al autorilor a făcut ca această antologie să aibă caracter unitar prin **originalitate și inedit**, care și-a atins ținta de a menține dreaptă cumpăna interpretării faptelor înaintașilor și a desprinde în mod corect din faptele eroilor caracteristica esențială a povestirii, printr-o prezentare cumpătată, realistă și echilibrată.

Ideea scrierii unor eseuri istorice, și nu a unor monografii familiare, sau militare, personale, aparține coordonatorilor prof. Ana Cornelia Popa și col. dr. Constantin Moșincat, sub îndrumarea căroră pasiunea elevilor din Beiuș și Ștei a prins avânt, după reușita lansare a volumului *Istoria în case bihorene*, găzduită de Colegiul *Samuil Vulcan*, la aniversarea celor 195 de ani. Elevilor autori, ai primului volum de istorie locală, li s-au alăturat și alții cu teme diverse, dintre care remarc

prezența pasionatului de „numismatică” Goina Tudor David, cu „100 de lei românești” din perioada Regelui Mihai I, sau *Biserica de lemn de la Totoreni*, prezentată de Iulian Ștefan Bota, sau opinia exprimată de Casandra-Rebeca Popa, care consideră *biserica satului Seghiște o comoară*, după cum nu putem omite coroana așezată pe *blazonul orașului Ștei* de către Yasmina Cuc, prin două doamne gemene, profesoarele Florica Gale și Aurora Iscrulescu. După cum cititorul va constata cele 21 eseuri se încadrează în perioada la care această prefață face trimitere și căreia îi aducem lămuriri, perioadă în care autorii aduc în atenție teme interesante, așa zice chiar îndrăznește, astfel: Merce Mihai Alexandru, *cu amintiri de pe front ale străbunicului meu, Popa Alexandru*; Moruț Călin, face din *Iancu Ioan, erou pe altarul credinței*; Moț Bianca Maria, deapănă amintiri din *File din trecut*; Magda Raluca și Maria Blaj, însoțește pe front *Povestea soldatului Bercea Vasile*; Adela Domocoș și Adrian Vesa, ne prezintă *Cicatricile Războiului*; Gianina-Florina Moclinda, Paul Nicolae Tipea, îi regăsesc pe front pe vecinii *Hortea Alexandru, Barnoș Nistor Ștefan și Popa Nicolai*; Alex Moga, *Ecoul tăcut al eroismului*. Popa Iacob Sonia, cu *povestea caporalului Ioan în război*; Bârzan Andrei Florin, ne introduce în *Întâmplările dintr-un secol apus*, iar Matei Rareș, constată cum *Credința moare ultima*. Macavei Núria-Beatriz, regăsește în *povestea soldatului Justin, lupta pentru libertate*, în timp ce Dan Alesia Anastasia Daria, ni-l înfățișează *la datorie pe Patriotul Dan Ioan*. Magda Alisia Ștefania, caută în *Trecutul, prezentul și viitorul unei comunități*. Haneș Florin Daniel, vede în *Memoria războiului*, viitor. Cititorul va fi îngăduitor cu

exprimările uneori „stângace și incomplete” sau a informațiilor împrumutate cu inocența vârstei de către autori.

Lucrarea aceasta s-a bucurat de susținerea financiară a Primăriilor din Beiuș (Gabriel Popa) și Ștei (Iulian Balaj) ambii fiind prezenți la festivitatea de lansare a întâiului nostru demers comun, fapt pentru care le adresăm sincere felicitări și pentru rațiunea superioară de a încuraja tinere speranțe deschizătoare de istorie locală. Mulțumim deopotrivă și directorilor de la Colegiul Național „*Samuil Vulcan*” Beiuș, prof. Ilieș Mihaela-Irina, Cighir Claudia-Florina de la Colegiul Tehnic „*Ioan Ciordaș*” Beiuș, și Emanuel Coroiu, de la Școala Gimnazială „*Miron Pompiliu*”, Ștei.

Lăudăm și sprijinul dat la tehnoredactare de Manuel Bercovici, profesor de fizică și informatician la Colegiul Tehnic „*Ioan Ciordaș*” din Beiuș. Un cuvânt aparte se cuvine adresat Pr. Ștefan Avram, pentru gestul filantropic al *Editurii Aureo Oradea*, de tipărire în condiții grafice elevate. Aceleași mulțumiri se cuvin profesorilor de la clasă, bunicilor, părinților și tuturor aceluia care au sprijinit, contribuit și mijlocit documentarea autorilor.

Întrucât, după știința noastră, nu există o altă alcătuire, de acest fel, publicată până în prezent, apreciem strădania autorilor de valorificare a istoriei orale locale, convinși fiind că spiritul acestui volum o să fie de folos și că va constitui un aliniament de plecare spre noi încercări

și mai reușite. Valoarea inedită a informațiilor cuprinse și surprinse sintetic de autori sunt dovezi ale capacității și potențialului lor de valorizare a ceea ce este cu adevărat esența Patriotismului, păstrat în casele bihorenilor. Dintr-un asemenea motiv prețuim fiecare document, fotografie, brevet, decorație și obiect la care autorii fac trimiteri, adesea îndrăznețe, la bibliografia parcursă, uzitând de aparat critic academic în cercetarea și expunerea temelor.

Se remarcă „parfumul de epocă al graiului bihorean” încercat de autori pentru ca autenticul și originalul, care caracterizează aceste lucrări, să răspundă titlului convenit de către cei doi coordonatori. **Patriotismul din case bihorene**, dintre copertele acestei originale povești, cu și despre Eroi bihoreni, al căror nume sunt preamărite cu recunoștința urmașilor, poate constitui un model pentru generațiile viitoare. Semnatarii acestor șire, suntem convinși că vor reveni cu noi și noi descoperiri. Eroi poveștilor lor deși modești, așezați și cumpătați, deși cu fapte pilduitoare, fiindcă pana autorilor încă n-a zburdat cu entuziasm prin complicata poveste a vieții lor. Remarc spiritul și dorința autorilor de a cunoaște și a comunica fapte inedite. Le recomand să trateze temele predilecte legate de/și cu realitățile din vremea poveștilor expuse. Materialele iconografice, unele de calitate îndoielnică, întăresc argumentele autorilor și certifică faptul că între Eroi și autori există o asemănare izbitoare, fapt ce-i determine să exclame: Sunt mîndru de... Pentru întreaga strădanie merită întreaga prețuire și apreciere. Bravo!

Țin să felicit pe cei 22 semnatori ai acestor eseuri și să-i îndemn să continue acest drum pavat cu fapte mărunte, dar care alcătuiesc acest fascinant tablou pe care-l garnisim cu PATRIOTISM!

Închid această prefață cu gândul la o remarcabilă apreciere: „**Granițele unui neam se zidesc întâi în suflete și mor tot în suflete, atunci când un popor nu știe să le păstreze în inima fiecăruia**” (*Ion Antonescu*).

COMORILE TRECUTULUI ISTORIA VECHII BISERICI A SATULUI SEGHIȘTE

*„Credința vede invizibilul crede
incredibilul și primește imposibilul.”*

Corrie ten Boom

Satul Seghiște (atestat documentar în anul 1503) este cel mai mare sat al comunei Lunca din Depresiunea Beiușului, la poalele nord-vestice ale Munților Bihorului; este străbătut de Valea Sighiștelului și Crișul Băița.

Casandra-Rebeca Popa

Având o populație de 553 locuitori la un număr de 174 gospodării, satul Seghiște se mândrește cu o bogăție culturală desăvârșită datorită tradițiilor păstrate din moși strămoși.

De-a lungul celor cinci secole de existență a așezării, atestate documentar, întâlnim mai multe forme ale numelui satului: Segesfalva (1503), Seges (1580), Nagysegessd (1581), Nagysegestely (1582), Nagysegessdh (1588), Segessd (1600), Segesty (1697), Segisty (1713), Segyest (1719), Segess

Sigiliul satului Seghiște

(1721), Segest (1733) și 1849, Siegyiste (1889), Siediște (1889), Sieghisce (1889), Seghisce (1900), Seghiște (1903 și 1922), Șediște (1942) și Șeghiște (1948). Din această serie de denumiri, se detașează prima (Seges-falva) și ultima (Seghiște), ambele având o existență de aproximativ un secol. Forma *Seges* este apropiată de cuvântul *Sedes*, astfel că ne poate aminti faptul că ea este expresia unei realități spirituale locale de mare însemnătate.¹⁴

Denumirea satului Seghiște amintește de verbul „a sedea” deoarece satul a fost „de la început *sediu de protopopi* și de aici să-și fi primit numele”¹⁵.

Matricea sigilară a localității Seghiște, are mîner de lemn, este de 32 mm¹⁶, este incizată în alamă și înfățișează un cal rampant, orientat spre dextra, plasat pe o terasă. Legenda sigiliului este gravată în exergă, încadrată de trei inele liniare, două exterioare și unul interior: *SZEGYEST KÖZSÉG*PECSÉTJE (Sigiliul Municipiului Szegyest). Patrupedul ilustrat semnifică „vînătoarea, bogăția cinegetică din regiune”¹⁷.

¹⁴ Viorel Faur, *Istoria satului Seghiște la 500 de ani de la prima mențiune documentară (1503-2003)*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2003, pp. 22-23

¹⁵ Ștefan Lupșa, *Istoria Parohiei Ștei*, Beiuș, 1942, p. 21

¹⁶ Gheorghe Mudura, *Sigiliile localităților bihorene – Izvoare etnografice*, vol. II, *Zona Vașcău (2)*, în *Biharea*, Oradea, 1981, p. 223

¹⁷ Gheorghe Mudura, *Sigiliile localităților bihorene – Izvoare etnografice*, vol. I, *Zona Vașcău (1)*, în *Biharea*, Oradea, 1981, p. 205

Existența protopopiatului din satul Seghiște se concretizează cu ajutorul sursei documentare găsite de istoriograful maghiar Bunyitay Vincze în biblioteca țării Buda. Respectivul document, datat la 21 septembrie 1503, a fost semnat de episcopul romano-catolic al Oradiei, Szatmári George (II), iar în esența sa se atestă irevocabil existența parohiei Seghiște: „S 'a căit noauă discretul Dan, preot român din Seghiște, protopop al preoților noștri români din ținuturile Beiușului, că voi pe el și pe preoții lui supuși îi năcăjiți și torturați cu diferite gloabe, dări și alte greutăți și că în contra dreptului și libertății preoțești ștoarceți dela el și dela preoții lui supuși gloabe și pedepse pecuniare și fiindcă noi din scrisorile predecesorilor noștri am înțeles, că amintitul protopop și preoții supraziși au fost scutiți de plățirea gloabelor încă și de orice jurisdicțiune a capelanilor și altor oficiali. Pentru aceea prin aceasta poruncim sărbătorește voauă și oricărui, că de acum înainte pe amintitul Dan, protopop, și pe preoții lui supuși să nu cutezați a-i năcăji sau a-i îngreuna cu pedepse ori cu alte dări”¹⁸.

Cel dintâi preot, pe care ni-l arată istoria, că a fost în Seghiște la începutul veacului al XVI, e Dan, el a fost și protopopul preoților români din ținutul Beiușului. Dânsul în această calitate s'a prezintat cu diplomele de scutire de dări și alte pedepse bănești, ce le avea la mână,

¹⁸ Moise Popoviciu, *Monografia Satului Seghiște*, Revista Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, nr. 3, 1911, p. 214

la noul episcop și comite suprem Oeorgiu Szatmâri, în fruntea unei deputațiuni preoțești în luna Septemvrie 1503, cerând întărirea și recunoașterea acelora, ceea ce a și dobândit. Cât a funcționat Dan ca preot în Seghiște și ca protopop al ținutului Beiușului, nu se știe, destul, că la anul 1538 nu mai găsim pe Dan în Seghiște ca preot, ci pe un anume Ioan”.¹⁹

Astfel, protopopul Dan a jucat un rol deosebit de important exercitându-și

drepturile și suplinind rosturile unei autentice episcopii ortodoxe.

Alături de preoții Ioan (din 1538) și Petru (din 1554) – succesori ai scaunului protopopesic

arhidiaconul Dan este considerat o persoană ilustră a istoriei vieții

religioase a românilor de pe Crișuri fiind

apărătorul drepturilor câștigate de predecesorii lui.

„Istoria bisericească a românilor din Bihor arată că până în secolul al XX-lea, în Seghiște era sediul

Biserica veche din Seghiște

¹⁹ Idem- *op.cit.*, p. 217

protopopiatului ortodox, care mai târziu s-a mutat la Beiuș. ”²⁰

În satul Seghiște se vorbește despre existența a două biserici: Biserica veche și Biserica nouă. Odinioară situată în mijlocul cimitirului, vechea biserică de piatră din satul Seghiște a însemnat o veritabilă comuniune cu divinitatea. Se preconizează că a fost construită în veacul al XIV-lea sau al XV-lea.

Fundamentul clădirii, nu mai mare de 0.50 m, a fost construit din „pietri adunate de prin văile ce strătaie hotarul acestui sat și din mortar”²¹, ca și pereții acesteia. „Pe din afară pereții au fost destul de netezi și înalți cam de 2-3,5m — bine tencuiți și frumos văruiți. Altarul avea două ferești, spre răsărit și miazăzi. Naia avea două ferestre spre miazăzi și una spre miazănoapte, iar tinda avea numai o fereastră spre miazănoapte. O singură ușe conducea în tindă (nartica), partea de biserică rezervată femeilor și de aici prin altă ușă se trecea în naos. Altarul era despărțit de naos prin un părete puternic (gros), care ținea locul iconostasului și care zidit iar din pietri de văi, de jos până la cerimea bisericei, era strătăiat de celea trei

²⁰ *Filiala Județeană Bihor a Asociației Comunelor din România*, disponibil la: <https://acorbihor.ro/despre-filiala/comunele-membre/comuna-lunca/>, accesat la data de 30 septembrie 2023

²¹ Moise Popoviciu, *Un vechiu monument istoric dispărut*, editura Doina, 1934, p. 17

uși, precise, pentru intrarea în altar și anume de ușa de meazăzi, de cea de meazănoapte și de ușile de mijloc, numite împărătești.

Naosul era despărțit de nartică prin un perete puternic,

Cel din urma iconostas al bisericii celei vechi din satul Șeghiște

făcut ca ceilalți pereți, din piatră de văi și mortar și înalt ca cel dela altar, până la cerime, având o singură deschizătură într'ânsul anume ușa, de care am pomenit''²² . Acoperișul bisericii era din șindrilă, iar pereții interiori au fost pictați de mai multe ori, cea mai veche pictură datând, după părerea unor istorici, din secolul al XIV-lea.

Sfântul lăcaș putea adăposti până la 200 de suflete. Purtând hramul „Mai marii voivozi Mihai și Gavriil”,vechea biserică a fost considerată odinioară centru ierarhic, fiind „singurul loc de închinare în aceste părți”²³. Din moment ce toate celelalte biserici din apropiere au fost construite în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, până la 1700 enoriașii din satele Ștei, Rieni, Ghighișeni, Petrileni-Zăvoieni și Hârsești au avut ca biserică unică edificiul de piatră din Seghiște.

În data de 24 mai 1910 o furtună s-a abătut asupra satului, provocând ravagii. Un vifor puternic venit din direcția sud-est s-a năpustit pe meleagurile cimitirului și a cauzat o mare fisură în zidul ce străjuia altarul bisericii, astfel încât locașul de cult nu a mai putut fi întrebuințat fără primejdie. Nu peste mult timp a căzut și o parte din acoperișul construcției, iar biserica a rămas nefolosibilă. Sătenii nu s-au încumetat să repare daunele produse;

²² Idem

²³ Idem- *op.cit.*, p. 22

frumosul și vechiul monument istoric a dispărut, devenind cu timpul un dezolant morman de bolovani și moloz.

Satul Seghiște pierde în următorii ani autoritatea ierarhic bisericească și ajunge într-o situație spirituală precară. După ruinarea vechiului locaș de cult, timp de două decenii, credincioșii satului sunt nevoiți să asculte serviciile divine între zidurile școlii. În această perioadă sătenii au subscris benevol sume pentru construirea noului edificiu, dar nu toți le-au achitat. Cărturarul Moise Popoviciu, la vremea aceea profesor la liceul beiușan, a făcut colecte publice în sat și la Beiuș, el înuși contribuind cu importanta sumă de 130.140 lei. În luna iunie a anului 1926 începe construcția noii biserici a satului, pe un teren de 110 m². În noiembrie 1927 biserica este ridicată până la acoperiș. Grație numeroaselor sacrificii

materiale înfăptuite de credincioși, locașul de cult „se predă destinațiunei sale”²⁴ la 6 ianuarie 1930, de Bobotează.

Edificată în mijlocul satului, la 1 km distanță de cimitir și de ruinele vechii biserici, noua operă spirituală are hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” și este zidită din material trainic, piatră și cărămidă. Dacă zidurile exterioare și acoperișul vor fi bine îngrijite, biserica cea nouă din Seghiște are să dăinuie, asemenea celei vechi, sute de ani, întărind astfel credința enoriașilor.

În biserica veche și nouă din Seghiște au slujit mai mulți preoți: Dan, Ioan, Petru (protopopi al zonei Beiușului), Farcaș, Dumitru, Lupaș, Mihai, Triful, Petru, Gligor, Ioan, Petru, Ioan, Ion, Mihai, Iuon, Petru, Sofronie, Ioan, Toader, Vasalie, Coste, Ștefan, Sofronie, Vasile Popoviciu (1818-1871), Mihaiu, Ioan, Vasile, Nicolae, Vasalie, Moisie, Nicolae, Petru Dale (1884-1885), Atanasie Popa (1885-1886), Moise Popoviciu (1884-1912), Gavril Popovici, Voicu Iuga, Terente Ciolac, Cornel Popoviciu, Aurel Ile (1988-2021), Viorel Petrus (2021-prezent).

Cel mai cunoscut fiu al satului, cu realizări culturale deosebite este, fără nicio îndoială, preotul Moise Popoviciu. Moise Popoviciu s-a născut în Seghiște la 1

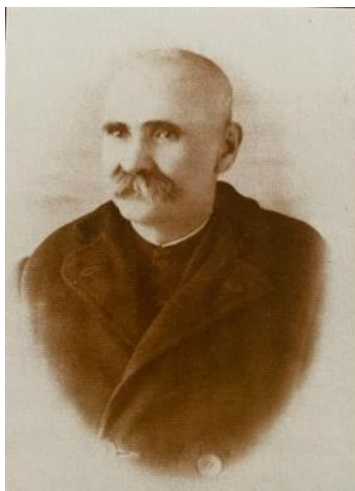
²⁴ Idem- *op.cit.*, p. 24

septembrie 1865, din părinții Petru și Oana Popoviciu, țărani. A avut cinci frați, iar bunicul lui dinspre tată a fost preotul Mihaiu Popoviciu, hirotonit în anul 1821. A început școala în 1872 sub atenta îndrumare a învățătorilor din zona natală, Mihai Drincu, Petru Dale și Petru Popa. În 1874 a fost admis în clasa a III-a la Gimnaziul superior greco-catolic din Beiuș. În 1885 a absolvit cursurile Preparandiei din Arad și urmează „mai târziu cursuri de Pedagogie și Filosofie la Universitatea din Cluj, cu examen de capacitate pentru Religie” .

La 25 decembrie 1885 Moise Popoviciu a fost hirotonit ca diacon, iar în 29 decembrie 1885 a fost hirotesit ca preot pe seama Parohiei din Seghiște, unde a fost introdus la 1 martie 1886. Aici și-a început activitatea în condiții grele: nu exista Casă Parohială, nu exista Școală (până în 1890 elevii din sat învățau în case închiriate) biserica era departe de sat, în cimitirul actual. Familia sa era formată din mamă, soție, un frate, două surori și un servitor. Moise Popoviciu a fost preot în Seghiște timp de 21 de ani (din 1885 până în 1906). În această perioadă a instruit tinerii din sat în cântările liturgice, a promovat apoi din rândul lor trei cântăreți de strană, a îmrejmuit cimitirul cu un șanț și l-a îngădit, a făcut pământul parohial (clejia) productiv, a pavat cu pietre drumurile din țarină (duleiele), a amenajat un duleu spre Ștei. I-a mobilizat pe săteni să canalizeze ulițele satului și să întrețină șanțurile

de pe marginile acestora.²⁵ De asemenea, vestitul cărturar a fost învățător la prima Școală Primară din Seghiște (edificată în 1902 cu ajutorul acestuia).

Moise Popoviciu a ocupat funcția de administrator al Protopopatului ortodox al Vașcăului (1906-1909), profesor-catihet și profesor de religie ortodoxă la Liceul greco-catolic din Beiuș (1909-1915), administrator al Protopopiatului ortodox al Beiușului (1915-1918), Director al Internatului ortodox român de băieți din Beiuș și administrator al Protopopiatului ortodox al Rienilor (1923-1926). Această funcție din urmă a reprezentat o veritabilă modalitate de afirmare, prin intermediul căreia cărturarul a avut prilejul să lumineze sute de tineri, învățându-i despre credință, demnitate și moralitate.

Cărturarul Moise Popoviciu

Preasfinția Sa Episcopul Roman, că deodată cu sfințirea bisericii de lemn de la internatul diecezan, să ridice la cel mai înalt grad , la care poate ajunge un preot de mir, în ierarhia

²⁵ Constantin Butișcă, Vasile Drăgoi, *Satul Seghiște. Case, oameni și tradiții*, Oradea, Editura BREVIS, 2018, p. 337

*bisericii noastre ortodoxe, la rangul de Iconom Stavrofor, cu cruce de aur și titlul de protiereu, pe unul dintre preoții, cari mai mult au slugit acestor biserici de lemn. Această înaltă distincție a câștigat-o binemeritat Preacucernicul Părinte Moise Popoviciu, care timp de 46 ani a slugit altarului, ca preot, administrator prtopopesesc și profesr de religie iar în cei din urmă 12 ani și ca director de internat și care acum se pregătește a se retrage la odihna bătrânețelor.*²⁶

Istoricul Viorel Faur (o altă personalitate culturală a satului), i-a dedicat preotului Moise Popoviciu o carte: „Contribuția cărturarului Moise Popoviciu (1865-1948) la cunoașterea istoriei românilor din sudul Bihorului” (Editura Universității din Oradea, 2015); această lucrare biografică prezentând pe larg viața și activitatea ilustrului cărturar.

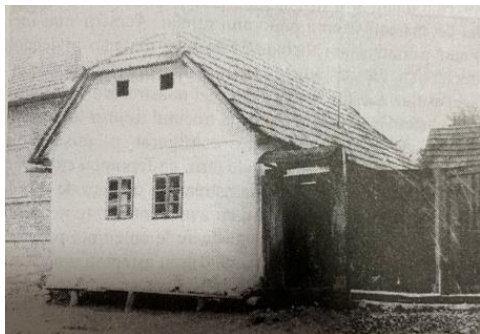

Prof. univ, dr. Viorel Faur

Primul Război Mondial a fost un conflict global dezastruos, care a implementat frică și durere în sufletele pribege ale oamenilor din întreaga lume. Având un

²⁶ Moise Popoviciu, *Monografia internatului de băieți ort.-rom din Beiuș, Oradea*, Editura Tiparul Tipografiei diecezane, 1932, pp. 165-166

impact devastator de semnificativ, războiul a instaurat haos, teroare și distrugere în încercarea sa de a redefini hărțile geopolitice.

Casă din Seghiște (perioada interbelică)

Locuitori din Seghiște

Soldații, personaje ilustre, care și-au dedicat viața credinței și patriotismului, au luptat cu vitejie pentru țara și ai lor.

Curajul, determinarea și iubirea lor pentru patrie vor dăinui veșnic în inimile noastre.

„Eroul, cu o vie și cu o permanentă prezență este acela care nu dă înapoi,

care se gândește numai la binele viitor. El este cel pe care trebuie să-l îndrăgim, cel pe care trebuie să-l cunoaștem pentru a-i arăta recunoștință permanentă”²⁷.

Primul dintre locuitorii satului Seghiște care a făcut carieră militară a fost Ioan Haica. Acesta s-a născut în anul 1886 și a învățat la școala primară din sat, după care

²⁷ Prof. Ana Cornelia Popa, Col. Dr. Moșincat Constantin *Voievodul Menumort. Istorie în case bihorene*, Oradea, Editura Aureo Oradea, 2023, p. 155

a urmat cursurile unei școli militare din Imperiul austro-ungar. A făcut parte dintre românii care au fost trimiși să lupte în Italia, unde l-au prins evenimentele din anul 1918. Aici, la 24 aprilie 1918, s-a construit *Legiunea de voluntari români* (din 112 ofițeri), care și-a manifestat dorința de a lupta împotriva armatelor austro-ungare. Printre ofițerii menționați s-a aflat și căpitanul Ioan Haica. El s-a întors în țară, împreună cu mai mulți voluntari, fiind prezent la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, unde a cerut drepturi pentru voluntari, mai ales *să fie împroprietăriți cu pământ*. Se pare că a avut, pe această temă, un conflict cu regele Ferdinand I, astfel că a fost avansat la gradul de maior numai după moartea acestuia (în anul 1927). Regele Carol II l-a avansat, în 1930, la gradul de colonel și l-a numit comandant al Cercului Militar Teritorial în județul Timiș – Torontal. După 1944 a făcut și el închisoare, asemenea altor ofițeri români care au deținut funcții importante.

Atât stră-stră-străbunicul din partea tatălui, Tănase Mihuța (din satul Seghiște) cât și străbunicul din partea mamei, Ilie Mance (care a locuit în Moțești, comuna Pietroasa, județul Bihor) au luat parte la cel de-Al Doilea Război Mondial. Deși fotografiile și alte documente oficiale s-au pierdut în negura timpului, curajul, eroismul, devotamentul și iubirea lor pentru patrie vor dăinui veșnic în inimile noastre. Tănase Mihuța, născut pe data de 17 aprilie 1887, domiciliat în satul Seghiște, la

numărul 117, a crescut într-o familie numeroasă și iubitoare, care se ocupa cu creșterea animalelor și cultivarea cerealelor. Acesta și-a dedicat o bună parte din viață luptând pentru patrie, la vârsta de 52 de ani participând la cel de-Al Doilea Război Mondial.

Stră-stră-străbunicul Tănase Mihuța, poziționat în colțul din dreapta sus

Colonelul Ioan Haica

Datorită acestor personalități strălucite amintite anterior, precum și a altora ce viețuiesc ghidate de profunde valori și sentimente religioase și patriotice, viitorul țării noastre se arată unul promițător, plin de evlavie și dragoste față de pământurile pentru care strămoșii noștri au luptat cu îndârjire odinioară.

„Credința este născută din recunoștință. O minte recunoscătoare așteaptă în permanență lucruri bune, iar așteptarea devine credință. Reacțiunea recunoștinței asupra minții omului produce credință; și fiecare val de mulțumiri și recunoștință măresc credința.”²⁸

BIBLIOGRAFIE:

1. FAUR, Viorel – *Istoria satului Seghiște la 500 de ani de la prima mențiune documentară (1503-2003)*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2003
2. LUPȘA, Ștefan – *Istoria Parohiei Ștei*, Beiuș, 1942
3. MUDURA, Gheorghe – *Sigiliile localităților bihorene*, vol. II, Zona Vașcău (2), în *Biharea*, Oradea, 1981
4. MUDURA, Gheorghe – *Sigiliile localităților bihorene*, vol. I, Zona Vașcău (1), în *Biharea*, Oradea, 1981
5. POPOVICIU, Moise – *Monografia Satului Seghiște*, Revista *Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, nr. 3, 1911
6. *Filiala Județeană Bihor a Asociației Comunelor din România*, publicat pe <https://acorbihor.ro/despre-filiala/comunele-membre/comuna-lunca/>,

²⁸ Cuvinte spuse de Wallace D. Wattles, disponibile la: <https://www.kudika.ro/articol/spiritual/56474/citate-despre-credinta.html>, accesat la data de 18 decembrie 2023

7. POPOVICIU, Moise – *Un vechiu monument istoric dispărut*, editura Doina, 1934
8. Moise Popoviciu, *Dicționarul teologilor români*, publicat pe <https://www.crestinortodox.ro/dictionarul-teologilor-romani/moise-popovici-84522.html>
9. BUTIȘCĂ, Constantin, DRĂGOI, Vasile – *Satul Seghiște. Case, oameni și tradiții*, Oradea, Editura BREVIS, 2018
10. POPOVICIU, Moise – *Monografia internatului de băieți ort.-rom din Beiuș*, Oradea, Editura Tiparul Tipografiei diecezane, 1932
11. POPA, Ana, Cornelia, CONSTANTIN, Moșincat - *Voievodul Menumorut. Istorie în case bihorene*, Oradea, Editura Aureo Oradea, 2023
12. <https://www.kudika.ro/articol/spiritual/56474/citate-despre-credinta.html>

Lăpădat Cioflan (1880-1935)

Mihai Alexandru Merce

Lăpădat Cioflan s-a născut în anul 1880, în satul Ghighișeni, comuna Rieni, comitatul Bihor, Regatul Ungariei (actualmente județul Bihor, România). Acesta a făcut 4 clase, a fost un economist²⁹, delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, organismul legislativ reprezentativ al „tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească”, cel care a adoptat hotărârea privind Unirea Transilvaniei cu

România, la 1 decembrie 1918. A luat parte la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din noiembrie / 1 decembrie 1918, în calitate de reprezentant al cercului Beiuș -Vașcău, unde a votat Marea Unire.³⁰

La 27 noiembrie 1918, la Casina Română, au loc alegerile de deputați pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie 1918. Au fost aleși cu unanimitate

²⁹DACO ROMÂNIA, *Lista delegaților, care au fost trimiși din partea cercurilor electorale la Marea Adunare Națională din Alba-Iulia*, <http://www.dacoromania-alba.ro/nr67/gazeta.htm>

³⁰Ioan Șerban, Nicolae Josan, *Dicționarul personalităților Unirii Trimișii Românilor Transilvăneni la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Editura Altip, Alba Iulia, 2003, p. 102

de voturi următorii cinci reprezentanți ai cercurilor Beiuș și Vașcău: avocatul Ioan Ciordaș și meșteșugarul Ilarie Crișan (ambii din Beiuș), Teodor Cornea din Meziad, Atanasiu Toader din Sighiștel și Lăpădat Cioflan din Ghighișeni.³¹

În cartea *Monografia internatului de băieți ortodox român*, scrisă de Moise Popoviciu, publicată în 1932 și editată de Tipografia diecezană din Oradea, Lăpădat Cioflan este menționat în carte că “a transportat lemnele bisericii de lemn din Ghighișeni, alături de: Popa Gligor, Benchiș Lăpădat, Cândea Aurel și Popa Ion, toți din Ghighișeni”.

Lăpădat Cioflan a fost căsătorit și a avut doi băieți. Băiatul cel mare, Alexandru Cioflan a fost lucrător în administrație, dar din căsnicia acestuia a rezultat o fată. Băiatul cel mai mic a fost lucrător, dar a fost căsătorit și el, dar din căsnicia mezinului a rezultat un băiat. Nepoții lui Lăpădat Cioflan care fac parte din societatea „Avram Iancu” i-au continuat activitățile și i-au cinstit memoria. Anual, de Duminica Tomii, urmașii lui Lăpădat Cioflan se întorc la Ghighișeni și este pomenit.

Din informațiile primite de la părintele Rădac Ioan din Ghighișeni, pe crucea sa, este inscripționat numele de

³¹Dan Ispas, *1 Decembrie –file de istorie scrise acum 95 de ani – Beiușul vibrează românește*, în Crișana, <https://crisana.ro/stiri/comunitate-13/1-decembrie-file-de-istorie-scrise-acum-95-de-ani-beiusul-vibreaza-romaneste-19824.html>

Cioflan Coriolan.³² Lăpădat Cioflan a murit în 1935, la vârsta de 55 de ani. A fost înmormântat în cimitirul din Ghighișeni.

BIBLIOGRAFIE:

1. DACO ROMÂNIA, *Lista delegaților, cari au fost trimiși din partea cercurilor electorale la Marea Adunare Națională din Alba-Iulia*, <http://www.dacoromania-alba.ro/nr67/gazeta.htm>
2. ISPAS, Dan, 1 Decembrie – file de istorie scrise acum 95 de ani – Beiușul vibrează românește , în Crișana, <https://crisana.ro/stiri/comunitate-13/1-decembrie-file-de-istorie-scrise-acum-95-de-ani-beiusul-vibreaza-romaneste-19824.html>
3. JOSAN, Nicolae, ȘERBAN, Ioan, *Dicționarul personalităților Unirii Trimișii Românilor Transilvăneni la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Editura Altip, Alba Iulia, 2003
4. POPOVICIU, Moise, *Monografia internatului de băieți ortodox român*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Oradea, 1932
5. Informații primite de la părintele paroh Rădac Ioan din satul Ghighișeni, comuna Rieni, județul Bihor, un bun cunoscător al familiei lui Lăpădat Cioflan.

³² Informații preluate de la părintele paroh Rădac Ioan din satul Ghighișeni, comuna Rieni, județul Bihor, un bun cunoscător al familiei lui Lăpădat Cioflan.

IANCU IOAN, EROU PE ALTARUL CREDINȚEI

Din punct de vedere geografic, satul Gurbești se află situat la o distanță de aproximativ 12 km de Beiuș și 67 km de Oradea, fiind străbătut de valea Roșiei, în Depresiunea Beiușului.

Prima datare cunoscută a satului Gurbești, pare a fi în anul 1744 atunci când comunitatea ortodoxă din satele Josani și Gurbești cer pentru repararea bisericii

(frecventată de cele două sate) fier de la stăpânul de pământ. Constatăm astfel că vechea biserică de lemn trebuie să fi fost construită cel puțin în secolul XVII, deci satul are o vechime mult mai mare.³³

Moruț Călin

Următoarea mențiune este tot despre Sfântul locaș. Episcopul Melentie Kovacs (Covaciu) a văzut biserică în 1752, scriind despre ea „este din lemn acoperită cu șindrilă”.³⁴

³³ Ioan Godea, Ioana Cristache-Panait – *Monumente istorice bisericesti din Eparhia Ortodoxă Română a Oradiei*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Oradiei, Oradea, 1978, p.112

³⁴ Ioan Godea, Ioana Cristache-Panait – *op.cit.*, p.112

Aflăm de asemenea că primii copiști de cărți bisericești-pribegi din Moldova în părțile Bihorului nu poposesc la Beiuș, ci în sate și cătune modeste ca: Răbăgani, Saca, Josani, Gurbești și Topa de Sus.³⁵

Pe la jumătatea secolului al XVIII-lea locuitorii satelor Beiușele, Gurbești, Roșia și Căbești cumpără „cartea de învățătură a comunității ortodoxe din Remetea”, de aici rezultând unitatea, dragostea frățească și apropierea dintre comunitatea din Gurbești și cea din Remetea. După datele cunoscute, actuala biserică de lemn din Gurbești a fost construită în anul 1799 și se afla în proprietatea a două sate, Gurbești și Josani. Primul Război Mondial a afectat întreaga populație. Românii transilvăneni au fost mobilizați și trimiși pe fronturile din Serbia, Bosnia, Italia și România.

După Marea Unire, în zilele de 20-22 Iunie 1923, Alexandru Lepădatu, devenit ministru al naționalităților, vizitează împreună cu Gavril Cosma mai multe localități din plasa Beiuș: Delani, Căbești, Gurbești, Remetea, Petreasa, Șoimuș.

Izbuclnirea celui de-al doilea război mondial aduce și în Gurbești multe suferințe datorită faptului că nu mai puțin de 29 de tineri au fost concentrați și mobilizați.

³⁵ Gavril Hădăreanu - *Torțe arzânde în Țara Beiușului (vol.I)*, Editura Buna-Vestire, Beiuș, 1995, p. 156

Dintre aceștia, 9 și-au dat viața pe câmpurile de luptă, iar ceilalți s-au întors acasă, unii după mulți ani de prizonierat.

În toamna anului 1944, trecerea trupelor române și germano-maghiare aflate în război este consemnată pe fila unei cărți de cult aflată în proprietatea domnului Ianc Viorel și moștenită de la preotul Ianc Ioan și unde este menționat: „Spre aducere aminte, în 1944, luna Septembrie, ziua 16, sâmbăta pe la ora 10-11 trupele maghiare au ocupat comuna Josani-Gurbești... 15 Septembrie sub bătaia de braduri” (branduri).³⁶

De mai bine de 200 de ani, în fiecare duminică sătenii din Gurbești calcă pragul bisericii de lemn pentru a participa la slujbă. Unii localnici își mai amintesc cum în timpul celui de-al doilea război mondial, copiii se adunau în interiorul bisericuței împreună cu mamele lor și se rugau pentru tații plecați pe front.

Planul construcției se compune dintr-o navă dreptunghiulară și o absidă pătrată, decroșată, acoperișul absidei fiind mai scund decât al navei. Biserica are o lungime totală de 10 metri și o lățime la navă de 4,4 metri. Susținuți de o talpă groasă, pereții sunt ridicați din cununi de bârne de stejar relativ subțiri, îmbinate la

³⁶ Gheorghe-Marinel David, Mirela-Florentina David, Viorel Ianc – *Gurbești – vatră de istorie*, Editura Buna Vestire, Beiuș, 2010, p.9-12

colțuri în cheotori de tip „coadă de rândunică”. Acești pereți sunt văruiți la exterior, direct pe suprafața lemnului, iar la interior sunt tencuiți. Chiar dacă acoperișul și turla au fost învelite în tablă în urmă cu câteva decenii, foișorul și inelul decorativ atât de specific turelor bisericilor de lemn din Țara Beiușului a rămas vizibil.³⁷

Biserica a avut încă din secolul al XVIII-lea manuscrise și cărți de valoare:

- Mineiul scris de Pavel Dascălușul din Muncaciu în 1714;
- Chiriadromionul tipărit la Alba Iulia în anul 1699;
- Mineiul, Râmnic, 1745;
- Antologhion, Râmnic, 1745;
- Strașnic, Blaj, 1773;
- Octoih, Blaj, 1783;
- Triod, Blaj 1800;
- Octoih, Buda, 1826;
- Sfânta Liturghie și Octoihul cel Mic 1890.

În prezent, în biserică se mai găsesc o Evanghelie din 1907 și Cazania din 1911. Șirul preoților slujitori ai parohiei Josan-Gurbești-Goila: Ioan Iancu din Gurbești (1790), Săliștean Dumitru din Pocola (1915), Botiș Ioan din Lazuri (1921), Gherban Dumitru din Sohodol (1930), Ciolac Nicolae din Curățele (1926) suplinitor, Jude Nichifor - Paroh la Căbești-suplinitor, Ciuhandu Teodor din Roșia (1935), Ciuhandu Adrian din Roșia 1938,

³⁷ Cosmin Bogdan, Violeta Jăhăleanu, Lilla Sándor – *Bisericile de lemn din Țara Beiușului. Tezaur arhitecturale ale județului Bihor*, Editura Primus, Oradea, 2018, p.34

Stănescu Gheorghe din Regat, paroh la Căbești suplinitor (1940), Buda Aurel din Josani (1948).

Mica bisericuță

Carte bisericească

Interiorul bisericii

Din anul 1950 Bisericile din Josani și Gurbești devin filii ale Parohiei Remetea, preoți fiind: Gavril Rușianu din Bulgaria (1956), Roșu Octav din Beiuș (1950), Aronescu Gheorghe din Sud (1957- 1959), Negru Lucian din Alba (1959-1960), Straton Petru din Moldova (1961), Opărică Odorel din Moldova (1961-1965), Pârvu Vasile Veniamin din părțile Clujului (1966-1978), Laza Ioan din Meziad (1976-1992), Vlaș Toma din Vălani de Beiuș (1992-2019) și Andrei Guran, din 2019.³⁸ O clipă închideți ochii. Închipuiți-vă satul Gurbești al anilor 1720-1790, sat mare pentru vremurile acelea având vatra răsfirată între limitele Lazuța, Valea Lucănească, actuala vatră a satului

³⁸ Simion R. Suciuc – *Biserica ortodoxă de lemn din Gurbești, comuna Căbești, județul Bihor*, publicat la 23.09.2021 în [https://sucusiminfo.blogspot.com/2021/09/biserica-de-lemn-ortodoxa-din-gurbesti.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+tiriDespreBeiu+\(%C5%9Etiri+despre+Beiu%C5%9F\)](https://sucusiminfo.blogspot.com/2021/09/biserica-de-lemn-ortodoxa-din-gurbesti.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+tiriDespreBeiu+(%C5%9Etiri+despre+Beiu%C5%9F)), accesat la data de 16.06.2023

Țigăniște, Tripa, Dosuri și Curtituri, care număra peste 100 de familii, oameni mândri de satul lor, erau cunoscuți și recunoscuți între ceilalți locuitori de pe Valea Roșiei, după clop, pumnarii de la cămăși și gaci, cojocul din spate, la bărbați, iar la femei, specifice motive de țesături și tăieturi de la spăcele și poale, cârpile cu jură, opincile cu ceaplauă răsucite într-un anumit fel, până la un anumit nivel al fluierului.

Vajnici gospodari, dezvoltând gospodăriile frumoase și prospere, îmbinând activitățile de cultivare a pământului cu cele de creștere a animalelor, bivoli cu precădere, oi, capre și vaci, pasionați apicultori, foloseau celebrele știubee din borta de răchită, iar fața Cionchii, a Dealului Delanilor, extraordinar de bine dispusă după soare i-a ajutat să devină mai cultivatori de viță de vie, renumiți producători de vin.

De altfel primul sigiliu a cărei formă s-a păstrat de-a lungul veacurilor stă mărturie. Deschideți ochii, dar rămâneți în minte cu imaginea înainte descrisă și aflați că una dintre cele mai bune și bogate familii din sat, având nume de rezonanță în istorie, se lovește de o problemă grea și anume – lipsa urmașilor. IANCU se numea această familie, în zadar munca, averea și sensul vieții – grea povară. După îndelungi chibzuieli, sfaturi cu vecinii și neamurile, ajung la concluzia că soluția cea mai bună era înfierea. Dar, pe cine? De unde? Complicată problemă! În timp, din vorbă în vorbă, din sat în sat,

ajung la Coșdeni unde cunosc în familia Dume un tânăr de ispravă pe care îl aduc acasă, înfiindu-l. Urmează o căsătorie cu o fată din sat cu care reușește să stăpânească gospodăria familiei Iancu, dezvoltând-o, iar în plan spiritual, se manifestă ca un bun creștin, ajungând diacon în biserica ortodoxă din sat. Om așezat, harnic, săritor, reușește repede să se integreze în viața comunității sătești, spirit în care se străduiește să-și crească unicul fiu, pe nume Iancu Ioan, temperament vulcanic, dornic de cunoaștere, neastâmpărat chiar în copilărie, aducând adesea, pe fruntea „echilibratului” diacon, nori de tristețe la prea dese năzbâtii făcute de odrasla sa.

Clacă mare urmată de horă, cu higheghe – se pare – pe vatra unde astăzi stă primarul comunei, la care tânărul Iancu Ioan nu primește încuviințarea părintelui, deși avea deja 18 ani să participe. Ce credeți că face? Ca orice tânăr care se respectă, se furișează de acasă, fuga la higheghe, ia cea mai frumoasă fată și nu se oprește decât sub arcușul viorii care-i dă aripi, prevestind parcă, că va trece multă apă pe ieruga de la Delanu’ până când tânărul cu părul lung va avea ocazia să joace și să se distreze în satul său drag.

Observându-i lipsa, tatăl aruncă-n straița de tureac pită, clisă, ceapă și toți banii din casă lăsând vorbă familiei că *va lipsi o vreme*. Se oprește în prag, îl vede pe Ion jucând, așteaptă să se termine „danțul”, dar nu-i dă răgaz să se dezmeticească apucându-l cu mâna dreaptă de frumoasa-

i pleată pornind la acea oră târzie pe drumul Aradului. Așa ajunge Ioane la școala de popi din Arad unde mintea-i ascuțită și puterea de muncă face din copilul de țăran gurbeștean preot ortodox cu patalama în toată regula. La absolvire, este repartizat și primește parohie la Șuncuiușul de Aleșd, unde păstorește un număr important de ani (după unele surse, peste 20 de ani), loc în care primii săi doi copii – o fată și un băiat – se căsătoresc legându-și viața pentru totdeauna de această localitate, mulțumindu-se doar a transmite urmașilor lor originea de gurbeșteni.

Părintele Iancu Ioan nu poate uita Gurbeștiul, locurile unde s-a născut și care-l chemau, mai ales că tatăl începuse să slăbească și avea mare nevoie de mână de bărbat în preajmă. Așadar, în plină maturitate se întoarce acolo unde-i era de fapt locul, să ducă stindardul familiei Iancu mai departe, enoriașii gurbeșteni aveau nevoie de preot, iar el le propune ctitorirea unei noi biserici care să rămână mărturie de-a lungul veacurilor că în satul Gurbești au bătut inimi de români ortodocși adevărați, dispuși la sacrificii și renunțare la privilegii.

Cu posibilități modeste și mijloace puține specifice vremii, cu credință în Dumnezeu, au reușit. Rodul muncii lor, biserița de lemn din Gurbești, monument istoric declarat, a înlesnit și a constituit puntea de legătură între gurbeșteni și Dumnezeu, loc de rugăciune și închinare, locul unde am fost botezați de copii și locul

unde s-au realizat slujbele de pomenire a celor care au trecut în veșnicie.

Ca semn de recunoaștere și prețuire a muncii sale, părintele Iancu Ioan este îngropat sub peretele din stânga altarului, iar familiei lui le-au fost rezervate ca locuri de veci în fața altarului spre teleacul lui Vesa. Au trecut peste 200 de ani și Dumnezeu ne-a rânduit nouă, acestei generații, să purcedem a ridica un nou lăcaș, nu să-l dăruim sau să-l înlocuim pe cel vechi, într-o altă locație cu funcționalități multiple, la nivelul anilor pe care îi trăim. Cinstim munca părinților noștri, așa cum am fost crescuți de ei, așteptăm de la copiii noștri același lucru, dar trebuie să demonstrăm că suntem o generație de oameni credincioși, cu frica lui Dumnezeu și musai să rămână de noi.³⁹

³⁹ Gheorghe-Marinel David, Mirela-Florentina David, Viorel Ianc – *Gurbești – vatră de istorie*, Editura Buna Vestire, Beiuș, 2010, p.56-59

FILE DIN TRECUT

Bianca Maria Moț

Satul Mierag se află în comuna Tărcaia, jud. Bihor, Crișana. Satul Mierag este un sat mic, locuind în el aproximativ 150 de oameni. În acest sat există două monumente frumoase: un monument fiind Biserica de lemn cu hramul "Adormirea Maicii Domnului" care a fost ridicată în anul 1756 și este înscrisă pe lista monumentelor de patrimoniu a României.

Iar al doilea monument fiind unul natural "Râpele Mieragului", aflându-se la poalele munților Codru Moma. Cele două Râpe de la Mierag au fost formate de două cursuri de apă: pârâul Râpa Rea (1.5km lungime) și pârâul Râpa Corzii (0.5km lungime). Ambele se găsesc la altitudinea de 275 m – 400 m.⁴⁰

Așezată în mijlocul cimitirului, vechea biserică de lemn din Mierag își primește și acum în fiecare duminică și în sărbători

⁴⁰ TRAVEL GUIDE ROMÂNIA – *Râpele de la Mierag, un fenomen geologic neobișnuit*, publicat în <https://www.travelguideromania.com/ro/rapele-de-la-mierag-un-neobisnuit-fenomen-geologic/>

credincioșii la sfânta liturghie.. Martoră la viața comunității încă din 1765, biserica este și în prezent singurul edificiu de cult din localitate. A înlocuit la momentul edificării ei, o altă biserică de lemn, probabil prea bătrână pentru a mai merita a fi reparată, deși la 1 mai 1748, locuitorii Mieragului și cei ai Tărcăiței vecine primesc o jumătate de maje de fier, pentru biserică. În urma vizitației canonice pe care episcopul unit Meletie Covaci o face în aceste părți, în anul 1752 aflăm că biserica era acoperită cu șindrilă.⁴¹ Mențiunea făcută în urma vizitației canonice probabil se referă la vechea biserică de lemn. În conscrierea de la 1756 se spune: "biserica acum se construiește".⁴²

Cu timpul, biserica a suferit mai multe intervenții în urma cărora înfățișarea ei inițială a fost afectată. Astfel, în 1925, învelitoarea de șindrilă este înlocuită cu țiglă, iar coiful turnului este îmbrăcat în tablă. Fotografia făcută și publicată în anii '30 de către Coriolan Petranu surprinde această modificare adusă bisericii. Ulterior, pe latura de sud a bisericii a fost amplasată o prispă ce se întindea pe întreaga lungime a naosului și a absidei altarului, situație surprinsă la momentul publicării lucrării *Monumente istorice bisericesti din Eparhia Ortodoxă Română a Oradiei* în anul 1978. În urma intervențiilor de după această dată, biserica a căpătat o formă mai apropiată de cea inițială.

⁴¹ Ioan Godea, Ioana Cristache-Panait – *Monumente istorice bisericesti din Eparhia Ortodoxă Română a Oradiei*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, Oradea, 1978, pag.143

⁴² Idem – *Biserici de lemn din România (nord-vestul Transilvaniei)*, Editura Meridiane, București, 1996, pag.173

De dimensiuni mici spre medii, biserica prezintă planimetria obișnuită. Printr-un frumos portal, ce seamănă cu cel întâlnit la biserica de lemn din Șebiș, situat pe latura de sud a bisericii, se ajunge în pronaosul bisericii. Pronaosul bisericii este despărțit de naos printr-un perete în care au fost făcute orifiile obișnuite pentru ce cei aflați în pronaos să poată audia slujba. Dintre alte elemente decorate putem aminti portalul interior, unde sunt din nou prezente florile de crin dar și arc-dubloul și meșter-grinda ce împodobesc bolta naosului. Absida altarului este decroșată, poligonală cu cinci laturi.

Acoperișul este unul comun atât pentru naos și pronaos cât și pentru absida altarului. Turnul clopotniță nu are o galerie deschisă dar coiful turnului are învelișul întrerupt, element ce amintește de ornamentul inelar întâlnit și la alte biserici din zonă.⁴³ În interior, pereții bisericii au fost tapetați cu catifea sau material ce culoare roșie și multe, multe prosoape tradiționale. Astfel, pictura realizată în 1783 de Samoki Teodor din Kașa⁴⁴ a fost acoperită. Ușile altarului au fost pictate în anul 1793 de către David Zugravu de la Curtea de Argeș.⁴⁵

Crucea este principalul simbolul al religiei creștine, amintind de Răstignirea lui Isus Hristos, de mântuirea oamenilor prin prisma Patimilor și morții Sale și de biruința asupra răului. Crucea este astfel un semn atât al lui Hristos însuși, cât și al credinței creștinilor. În uzul ceremonial, a face un semn al crucii poate fi, în funcție de context, un act de mărturie de

⁴³ A se vedea bisericile de lemn din Rieni, Totoreni sau Brădet.

⁴⁴ Cașovia

⁴⁵ Idem – *op.cit.*, p.173

credință, o rugăciune sau o binecuvântare. Brațele Crucii au și ele o semnificație aparte.

Cel orizontal arată că jertfa Mântuitorului se răsfârânge asupra întregii creații, restabilește armonia dintre om și creație. Brațul cel vertical arată actul de refacere a legăturii dintre Dumnezeu și om, dintre ceresc și pământesc, arată posibilitatea de îndumnezeire a omului.

Prima dată când un creștin ia contact cu semnul crucii este la ritualul botezului. La începutul secolului III însemnarea cu sfânta cruce era însă considerată un fel de inițiere și simboliza semnul apartenenței la Hristos. A face semnul crucii este o binecuvântare rituală făcută de credincioșii creștini. Această binecuvântare se face prin trasarea unei cruci drepte peste corp cu mâna dreaptă, adesea însoțită de recitarea verbală sau mentală a formulei trinitare: „În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, Amin!”.

Iștoc Traian este unul dintre cei mai importanți oameni din viața mea, el fiind străbunicul meu, el participând la unul dintre momentele de maximă importanță a lumii „Al Doilea

Monument ridicat în memoria eroilor din Primul și al doilea război mondial în Mierag

Război Mondial”. Eu fiind pasionată de istorie, mai ales de istoria românilor, m-am bucurat enorm de mult că am avut șansă să vorbesc cu el și să-mi povestească foarte multe lucruri interesante despre perioada lui din război.

Iștoc Traian s-a născut într-o familie de oameni simpli, agricultori la data de 15 februarie 1922, avea ochii albaștri, era înalt și slăbuț. A crescut și a copilărit împreună cu sora lui și cei doi părinții în satul natal, satul Mierag nr. 10. Sat aflat la 10 km de Beiuș. Iștoc Traian s-a căsătorit la vârstă de 19 ani cu Iștoc Iosana, ea având o vârstă destul de fragedă, 15 ani. Și au format împreună o familie numeroasă, săracă dar erau fericiți cu sărăcia lor, având 3 copii, 2 fete și 1 băiat, băiatul fiind bunicul meu, Iștoc Vasile, care și acum ni-l aduce aminte vorbind cu drag despre el și pe mine emoționându-mă foarte tare.

Căutând zilele trecute un lucru, am dat din întâmplare peste Legitimația de Veteran de Război a străbunicului meu și am mers foarte curioasă la bunicul meu întrebându-l cât mai multe despre tatăl lui. Am aflat multe lucruri noi dar mi-am și amintit de când eram mică, atunci când îmi povestea chiar dumnealui. Izbucnind Al Doilea Război Mondial, Iștoc Traian a fost trimis pe front în Moldova, în Piatra Neamț, în august 1944. Era doar un puști de 17 ani. A dat tot ce-a fost mai bun din el luptând până a fost rănit la mâna dreapta. „Era ziuă și când a vrut să ia pușcă să se ferească, a bătut soarele direct pe ea, iar un dușman l-a văzut și a tras un glonț direct în mâna lui, rămânând fără 2 degete”. După ce a fost rănit a trecut printr-o pădure împreună cu 2 asistente. Mi-a povestit că treceau gloanțele pe lângă ei. El își aștepta moartea când a văzut ce se întâmplă, dar spre fericirea lui nici măcar unul nu

l-a mai atins și atunci „a văzut cu adevărat cât de mare este Dumnezeu și i-a mulțumit în fiecare zi că l-a scăpat”, îmi spunea bunicul. Din Moldova, mai exact Piatra Neamț, a fost trimis la Pitești, iar de la Pitești, împreună cu un prieten de familie din satul Totoreni, el fiind împușcat în picior, au fost trimiși la Arad la Spitalul Mocrea, spital special creat pentru cei ce au fost împușcați. La spital a stat în jur de 3 luni, având o infecție foarte gravă, spunându-ne că se făceau viermi la mână deoarece medicamentele lipseau. A scăpat ca printr-o minune rămânând cu sechele și parte din mână amputată și s-a reîntors în satul natal, Mierag, unde a continuat să trăiască alături de familia sa. S-a ocupat cu lucrul pământului și creșterea animalelor și s-a deprins cu o îndeletnicire tradițională a satelor de la poalele munților Codru-Moma, prelucrarea lemnului (a realizat unelte care erau de trebuința oamenilor la munca câmpului și în gospodărie: furci, greble, coșuri împletite pentru provizii).

Prelucrarea lemnului reprezintă unul dintre domeniile prin care, civilizația românească s-a individualizat în cadrul civilizațiilor europene. Apogeul acestei civilizații corespunde secolului al XVIII-lea, când aproape fiecare localitate din zona Beiușului dispunea de un număr considerabil de meșteri populari. Din această perioadă s-au păstrat numeroase creații populare din lemn: biserici, mobilier, instalații tehnice, instrumente muzicale, unelte agricole etc. Pentru secolele al XVIII-lea, al XIX-lea și prima decadă al secolului al XX-lea, documentele menționează prelucrarea lemnului, sub o formă sau alta, în aproape toate localitățile din Țara Beiușului. Pe fondul dezvoltării societății, la mijlocul secolului al XX-lea, a început reducerea treptată a numărului de sate specializate în prelucrarea lemnului și a celor care practică acest meșteșug.

Deși ponderea meșteșugarilor axate pe prelucrarea lemnului a scăzut foarte mult, cele încă existente în peisajul rural beiușean reprezintă valori materiale deosebite. În prezent, prelucrarea lemnului se practică sporadic în câteva localități rurale din acest areal, iar produsele și meșteșugurile încă păstrate reprezintă atracții turistice legate de Civilizația lemnului.⁴⁶

A decedat la vârstă de 94 de ani, în data de 25 octombrie 2016, în satul natal la casa părintească pe care iubit-o foarte mult, fiind înconjurat de familia sa: copii, nepoți, strănepoți, de care s-a bucurat foarte mult. Acum, noi, cei care l-am iubit și prețuit, îl vizităm destul de des la mormântul de lângă Biserica de lemn din localitate, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, monument istoric deosebit de frumos care vă așteaptă să-i treceți pragul și care are în spate o istorie impresionantă.

Legitimația de Veteran de război – Iștoc Traian

⁴⁶ Claudiu Filimon, Cosmin Chiriac, Luminița Filimon, Rodica Petrea - *Civilizația lemnului în Țara Beiușului*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012

POVESTEA SOLDATULUI BERCEA VASILE ÎN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Al doilea război mondial a debutat cu un conflict la nivel global, care a modificat toate hărțile geopolitice ale lumii, a distrus și a afectat foarte multe vieți omenești. În acest mare dezastru, soldații și armata au jucat un rol foarte important în apărarea valorii de libertate și democrație.

Magda Raluca Maria Blaj

Unul dintre soldații români, care a participat în acest război este unchiul meu *Bercea Vasile*, frate al străbunicii mele, din partea mamei. Bercea Vasile s-a născut pe data de 19 Iunie 1920, în comuna Budureasa, satul Budureasa, județ Bihor. El s-a născut dintr-o familie de țărani: MOISĂ și CATIȚA BERCEA. Familia a avut 5 copii, 2 băieți: Vasile și Teodor și 3 surori: Marișca, Florica și Firoanda (străbunica). Tatăl, Moisă a fost împrăștiat în localitatea Salonta (pe strada Coloniei de azi) cu un teren, de înșăși Regina Maria a României ca recompensă pentru participarea lui în Primul Război Mondial, 1914-1918.

La vârsta de la 7 ani, merge împreună cu tatăl său și cu una dintre surori la Salonta, unde stă o perioadă scurtă de

timp și se întorc înapoi la Budureasa.Școala primară a terminat-o în decurs de 2 ani,fiindu-i recunoscută capacitatea de învățare. În acele timpuri posibilitatea de a urma cursurile unei școli erau foarte grele, nu toți copiii erau înscriși la școală(datorită condițiilor de trai grele ale vremii).La vârsta de 12 ani,împreună cu părinții au construit o casă modestă în Salonta,unde cu toții împreună munceau pământul.

Începerea celui de Al Doilea Război Mondial,în anul 1939,unde România participă alături de Germania Nazistă,în tabăra AXEI,obligă toți bărbații, chiar și băieții care nu aveau vârsta de 18 ani împlinită să participe în acest război. La vârsta de 20 de ani, în anul 1940 Vasile a fost înrolat în armată. Aceasta era obligatorie. A fost înrolat la Dumbrăveni, județul Brașov având gradul de sergent și funcția de comandant de grupă. Din Dumbrăveni a plecat spre Crimeea cu toată unitatea, fie cu trenul, fie pe jos, pregătiți de luptă. Bercea Vasile a participat pe front, alături de Armata Română, luptând până în Peninsula Crimeea, în regiunea Odessa, unde a luptat mai bine de un an de zile și înaintând în luptă până la marginea Munților Caucaz. Luptele au fost intense, cu pierderi de vieți atât ale camarazilor cât și din partea inamicilor,el din fericire nu a fost rănit. După luptele din Crimeea, în vara anului 1944, Regele României a semnat un pact cu URSS (Uniunea Sovietică), iar România a întors armele împotriva Germaniei Naziste, făcând alianță cu rușii, având ca obiectiv

eliberarea României de sub ocupația germană și de cea maghiară.

Odată cu întoarcerea armelor împotriva Germaniei au revenit în țară, pe cale maritimă. Ei s-au întors îmbarcați pe vapoare, multe dintre ele fiind bombardate și multe vieți fiind pierdute. Condițiile pe vapor erau extrem de grele lipsindu-le apa potabilă, apa de pe mare era cuprinsă de suprafețe întinse de sânge, iar în alte locuri nu se putea consuma deoarece era sărată, mai mult peste toate acestea apăsa greutatea proviziilor de hrană care era tot mai puțină. Drumul de întoarcere a fost destul de lung, călătorind timp de 2 săptămâni până au ajuns pe țărmul românesc. Nu au fost capturați ca prizonieri, dar nici ei la rândul lor nu au deținut prizonieri. Revenit în țară, în jurul anului 1943, a trecut la statul de civil.

Între 1940-1944, orașul Salonta a fost sub ocupație maghiară, iar populația de naționalitate română, care a fost colonizată în zonă, după reforma agrară din 1921, a fost silită să se refugieze în România deoarece granița româno-maghiară din acea perioadă a ajuns până la marginea orașului Salonta. Prima localitate de lângă graniță a fost Tulca, ei ajungând aici împreună cu toată familia, locuind pe unul dintre terenurile agricole pe care le aveau în proprietate, în zona Gheiman.

În anul 1946 se căsătorește și își întemeiază o familie având 2 băieți: Vasile și Viorel Bercea. În anul 1959 s-a

angajat în serviciu de stat ca muncitor, la Romtrans, unde efectua verificări asupra mărfurilor de import-export. El a trăit o frumoasă vârstă de 83 de ani, decedând în luna Iunie 2003, datorită unor probleme de sănătate dobândite către finalul vieții. A fost un om harnic și devotat muncii și familiei, fiind cunoscut și apreciat pentru respectul și ajutorul pe care îl acorda și transmitea fiecărui localnic din Salonta și din alte regiuni Bihorene.

Bercea Vasile în tinerețe - Bercea Vasile împreună cu nepotul Vasile Magda(bunicul meu).

PASIUNEA MEA-NUMISMATICA

Numismatica este știința auxiliară a istoriei având drept obiect de cercetare tipurile de monede, descrierea lor, descifrarea legendelor, materialul din care sunt confecționate, raporturile dintre diferitele categorii de monede, circulația monetară, compoziția monedelor, evoluția și dispariția acestora.

Goina Tudor David

MONEDA

Invenție foarte veche, originea monedelor este totuși imposibil de situat geografic și de datat cu precizie. Se poate specula desigur că, încă de la apariția schimburilor comerciale regulate și specializarea sarcinilor sociale, trocul s-a dovedit ineficient și o anumită formă primitivă de monedă a văzut lumina zilei.

O **monedă** este, în general, o piesă de metal cu formă rotundă, folosită ca o formă de plată. Monedele sunt garantate de către emitent prin imprimarea unor elemente particulare ușor de recunoscut, inclusiv (dar nu obligatoriu) legenda, adică textul scris pe monedă. Monedele fără legendă se numesc *anepigrafe*. Împreună

cu bancnotele, monedele reprezintă forma obișnuită de numerar în toate sistemele monetare moderne.

Moneda de 100 de lei din 1944:

Tiraj: 21,289,446

Diametru: 28.00 mm

Grosime: 2.00 mm

Masa: 8.50g

Material: Fier placat cu nichel

Tipul muchiei: neteda cu inscripție

Avers (partea din față): Pe aversul monedei se află portretul regelui Mihai I al României, înconjurat de inscripția "MIHAI I REGELE ROMANIEI" .

Revers: Pe reversul monedei se găsește valoarea nominală "100 LEI", înconjurată de o coroană de laur și anul emiterii, "1944".

În timpul celui de-al doilea război mondial, puterea de cumpărare a monedei de 100 de lei, din 1944, în România

ar fi fost substanțial afectată de inflație și de condițiile economice precare generate de război. Cu toate acestea, cu 100 lei ai fi putut să cumperi lucruri precum:

PREȚURILE (1939 – 1943)

PRODUSUL	UM	1939	1942	1943
Pâine neagră	1 kg	6	90	84
Fâină	1 kg	11	220	110
Mâlai	1 kg	6	50	38
Zahăr	1 kg	32	300	400
Ulei fl. soarelui	1 kg	36	350	277
Oțet	1 l	13	163	80
Fasole boabe	1 kg	17	28	26
Ceapă	1 kg	3	38	20
Cartofi	1 kg	4	26	12
Orez	1 kg	35	420	364
Carne de vacă	1 kg	26	160	300
Slănină	1 kg	52	350	350
Lapte	1 l	10	60	82
Unt	1 kg	105	800	720
Brânză telemea	1 kg	48	400	380
Ouă	1 buc.	2	12	12
Pește (crap)	1 kg	40	130	200
Pul vil	1 kg	65	330	500
Benzină	1 l	12	30	30
Spirit lampant	1 l	32	88	180
Lemne de foc	1 t	920	4.500	5.500
Stofă	1 m	725	7.000	12.000
Încălțăminte b.	1 p	725	9.000	15.000
Ciorapi bărbați	1 p	40	300	450
Ciorapi femei	1 p	100	500	700
Fibre sintetice	1 m	85	400	540
Bumbăcările	1 m	35	500	1.000
Săpun	1 kg	30	145	189

Moneda de 100 de lei emisă în anul 1944 a fost emisă de Banca Națională a României (BNR), care era instituția responsabilă pentru emiterea și gestionarea monedei naționale.

Moneda de 20 de lei din 1943 (foto):

Tiraj: 15,245,000

Diametru: 24.5 mm

Grosime: 1.7 mm

Masa: 5 g

Material: Alama

Tipul muchiei: zimțată

Avers (partea din față): Pe aversul monedei se află doua buchete cu spice de grâu ,unul în dreapta,unul în stânga iar in centru se afla valoarea nominală "20 LEI".

Revers: Pe reversul monedei se găsește coroana regală a României, sub acesta aflându-se anul emiterii 1943 , înconjurată de inscripția "REGATUL ROMANIEI".

În timpul războiului, puterea de cumpărare a monedei de 20 de lei, din 1943 în România, a fost afectată de inflație și de condițiile economice dificile din acea perioadă. Cu toate acestea, cu 20 de lei ai fi putut cumpăra diverse produse și servicii, inclusiv: Produse alimentare de bază, dacă se găseau, precum pâinea, laptele, ouăle și legumele au putut fi achiziționate cu suma de 20 de lei. Costurile pentru călătoriile cu transportul public sau pentru biletele de tramvai ar fi fost acoperite de suma de 20 de lei. Materiale de scris, precum creioane, caiete sau rigle, lipse de pe piață, au putut fi achiziționate cu această sumă. Bunuri de uz casnic, precum lumânări, săpun de rufe sau

alte articole de curățenie ar fi putut fi procurate cu 20 de lei.

Moneda de 5 lei din 1942:

Tiraj: 4,965,000

Diametru: 24 mm

Grosime: 1.8 mm

Masa: 4.5 g

Material: Alama

Tipul muchiei: zimțată

Avers (partea din față): Pe aversul monedei se găsește un buchet de spice de grâu și inscripția "5 LEI".

Revers: Pe reversul monedei se află sub care coroana regală a României, sub aceasta aflându-se de anul emiterii, "1942", înconjurat de inscripția "REGATUL ROMANIEI".

Această monedă a fost emisă în timpul celui de-al doilea război mondial și a avut un tiraj relativ mare. Puterea sa de cumpărare ar fi fost influențată de inflație și de condițiile economice din acea perioadă.

Toate aceste monede au fost emise de Banca Națională a României (BNR), care era instituția responsabilă pentru emiterea și gestionarea monedei naționale. Din cauza războiului și a ocupării forței de muncă pentru producția

de război, economia românească a fost afectată în mod semnificativ, iar stabilitatea monedei a fost subminată. De-a lungul anilor de război, leul românesc a suferit devalorizări repetate, iar relația de schimb cu alte valute a fost instabilă. În anii ocupației germane și aliate au introdus propriile monede și sisteme de schimb în teritoriile ocupate, ceea ce a complicat și mai mult situația.

Tiberiu Moșoiu, fiul vestitului general Traian Moșoiu, cel care a înființat Partidul Național Liberal în Bihor, a fost guvernator al BNR în perioada 1945-1948, iar numirea sa în funcția de guvernator al BNR a avut loc în contextul schimbărilor politice și economice din acea perioadă. Este important de menționat că, în această perioadă, sub guvernarea sa, moneda românească a fost supusă unor schimbări și ajustări în încercarea de a gestiona instabilitatea economică și de a face față provocărilor din acea vreme.

Războiul a afectat economia României destul de mult. De exemplu, prețurile (foto) din acea perioadă au fost de necontrolat, cu toate măsurile de mercurial al pieții: un kilogram de pâine costa în 1939 doar 6 lei, iar 3 ani mai târziu, prețul urcase la 90 de lei. Un kilogram de carne de vită costa, în 1939, exact 26 de lei, în timp ce în anul 1942, prețul urcase la 160 de lei. Nu doar acestea au înregistrat creșteri uriașe de preț, ci toată gama de alimente. Războiul a determinat și alte efecte care au determinat

creșterea prețurilor. Scăderea producției alimentare în timpul războiului, deoarece resursele și mâna de lucru au fost mobilizate pe efortul de război, ceea ce a dus la o scădere a producției alimentare. Lipsa forței de muncă agricole disponibile - de pe front soldații veneau în permisie pentru recoltarea produselor -, precum și ocuparea teritoriilor agricole de către armatele beligerante, au redus producția agricolă și au dus la o scădere a ofertei pe piață. Cererea era crescută. Pe măsură ce războiul a continuat, cererea de alimente a crescut semnificativ. Populația, precum și trupele militare, au necesitat mai multe alimente pentru a supraviețui. În plus, intervenția militară străină și ocuparea teritoriilor românești de către trupele germane a sporit cererile de alimente, furaje și petrol.

Devalorizarea monedei naționale s-a produs în contextul războiului și al instabilității politice. Leul românesc - convertibil în 1938 - a fost supus unei devalorizări masive. Inflația a crescut rapid, iar puterea de cumpărare a leului a scăzut drastic. Aceasta a dus la creșterea prețurilor pentru toate bunurile, inclusiv alimentele. Controlul piețelor de către autoritățile ocupante a fost o altă cauză. În timpul ocupației, autoritățile străine au preluat controlul asupra producției, distribuției și comerțului cu alimente. Aceste autorități au impus reguli și restricții, care au contribuit la creșterea prețurilor și la limitarea accesului la alimente pentru populație.

CICATRICILE RĂZBOIULUI: POVEȘTEA DUREROASĂ ȘI REZILIENȚA UNUI SOLDAT DIN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

În paginile următoare, noi, verisori fiind, ne-am unit poveștile și gândurile pentru a alcătui un eseu dedicat străbunicului

Adela Domocoș, Adrian Vesa nostru, care a luptat în al doilea război mondial. Cu simțul datoriei și al recunoștinței, ne propunem să redăm viața contribuției acestui om remarcabil, să scoatem la lumină amintirile și să le dăm glas într-un eseu care să onoreze memoria și sacrificiul celui care a marcat destinul nostru familial și al țării.

Prin propriile noastre voci și cugetări, ne străduim să aducem în prim-plan povestea unei vieți trăite în vremuri de zbucium și eroism, pentru ca amintirea străbunicului nostru să rămână vie și să continue să inspire generații viitoare. Povestea lui Flita Gheorghe Miron, străbunicul nostru, născut la data de 8 iulie 1922 în comuna Remetea, satul Meziad, este una plină de sacrificii, loialitate și curaj în fața adversităților. Născut într-un moment tumultuos al istoriei, el a fost chemat să-și slujească țara în timpul

celui de-al Doilea Război Mondial din 02.11.1944 până în 13.04.1946, o experiență care i-a pus la încercare atât fizicul, cât și sufletul. Recrutarea lui în rândurile armatei a marcat un moment de separare temporară de familia sa. În ciuda îndemnurilor și rugămintelor celor dragi ai săi de a rămâne acasă, Gheorghe a plecat să-și facă datoria pe front în Germania, alături de armata română, fiind determinat să lupte pentru țara sa și pentru libertatea celor dragi. Despărțirea de familie și incertitudinea viitorului au fost grele, dar el și-a asumat responsabilitatea și și-a îndeplinit sarcinile cu demnitate și curaj.

În timpul războiului, în cursul anului 1945, acesta a fost capturat și închis într-un lagar alături de doi camarazi. Condițiile din lagărele de prizonieri și detenție au fost cumplite și inumane. Prizonierii erau supuși la malnutriție extremă, igienă precară, muncă forțată extenuantă și abuzuri fizice și psihologice. Mulți au murit din cauza foametei, bolilor și extenuare. Experiența sa în război, marcată de lupte și suferințe, reflectă realitatea dura a vremii. Capturarea și detenția în lagărul de prizonieri de război au fost momente de extremă dificultate, în care a trebuit să-și încerce rezistența și să-și păstreze speranța într-un viitor încărcat de speranțe. Întoarcerea acasă a fost o victorie atât pentru el, cât și pentru familia sa. Drumul lung și chinuitor către revenirea acasă, în 1946, a fost presărat cu greutăți, dar Gheorghe și camarazii săi au avut forța și hotărârea de a

răzbate, au fost determinate de sentimentele și dorul de casă, știind că familiile îi așteaptă cu nerăbdare.

Faptul că a fost înaintat la gradul de sergent major este o recunoaștere a curajului și abnegației sale în timpul războiului, un semn al devotamentului său față de țară și de camarazi. Povestea sa rămâne un exemplu de sacrificiu și loialitate pentru generațiile viitoare, o amintire a vremurilor dificile prin care oamenii au trecut în lupta pentru libertate și demnitate umană. Pe de altă parte, al Doilea Război Mondial a reprezentat și un moment crucial în istorie, marcând sfârșitul unei ere și începutul unei noi ordini mondiale. Prin lupta împotriva fascismului și nazismului, aliații au contribuit la salvarea democrației și a valorilor fundamentale ale umanității. Mai mult decât atât, participarea în al Doilea Război Mondial a avut un impact profund asupra societăților implicate, schimbând perspectivele politice, sociale și economice pentru totdeauna. Învățând din lecțiile amare ale trecutului, suntem chemați să ne angajăm pentru pace, înțelegere și cooperare în lumea de astăzi. În concluzie, participarea în al Doilea Război Mondial ne amintește de fragilitatea păcii și de importanța menținerii dialogului și colaborării internaționale pentru a preveni repetarea tragediilor trecute și pentru a construi un viitor mai luminos pentru toți oamenii.

Bibliografie: -informatii preluate de la familia eroului Flita Gheorghe Miron

MINISTERUL FORTELOR ARMATE ALE R.P.R.

LIVRET MILITAR

1. Numele de familie: *FLITA*

2. Prenumele tatii: *CHEVRONE*

3. Prenumele: *NIRON*

4. Data nașterii: *02.11.1922*

5. Locul nașterii: *Com. NEZĂRȘI*

6. Nationalitatea: *român*

7. Starea familială: *casătorit, 1 copil*

8. Specialitatea (ocupatia în viața civilă): *inginer*

SERIA Eu Nr. **066827**

17. Grupă militară: *8*

18. Grupa: *12*

19. Categoria: *12*

20. Armata: *12*

21. Denumirea specialității militare: *12*

22. Corpul: *12*

23. Gradul: *Sergent*

24. Calitatea de funcție: *Sergent*

25. Clasă în care este unitate a (reședință): *12*

26. a) recortare: *12*

26. b) poștice: *12*

26. c) militare: *12*

27. Ce limbă străină cunoaște: *12*

28. Eliberat de Comandamentul militar al raionului (teritoriului): *BEIUS*

Data: *12.12.1945*

Copieriat cu încredere: *12*

Semnătura comandantului: *12*

29. Căminul militar: *12*

30. Căminul civil (raionul): *12*

31. Căminul (semnătura): *12*

INSEMNAȚI REFERITOARE LA INCORPORARE ȘI LASARE LA VÂTRĂ

21. De către ce comandant militar a fost încorporat și eliberat:

01.04.1943

C. H. Blăduș

22. Notația: comisia de încorporare:

nu a fost necesară

23. Clasă a fost înscris în cartă:

01.04.1943

24. Starea sănătății în descreș la vârstă:

12

MUTAȚII ÎN TIMPUL SERVICIULUI MILITAR

27. Data	28. Denumirea unității și formațiunii	29. Funcția
<i>01.04.43</i>	<i>12</i>	<i>12</i>
<i>01.04.45</i>	<i>12</i>	<i>12</i>

INSEMNAȚI SPECIALE

Modificat rubricile: *12*

30. Data: *12*

31. VIZAT: *12*

32. Înscris în cartea de: *Sergent*

33. Gradul Nr. *12*

34. *12*

35. *12*

36. *12*

37. *12*

38. *12*

39. *12*

40. *12*

41. *12*

42. *12*

43. *12*

44. *12*

45. *12*

46. *12*

47. *12*

48. *12*

49. *12*

50. *12*

PARTICIPAREA ÎN RĂZBOI

31. De când și până când	32. În ce unitate	33. În ce funcție
<i>12.04.44</i>	<i>12</i>	<i>12</i>
<i>02.11.44</i>	<i>12</i>	<i>12</i>

31. PRIZONERAT

În ce țară și când până când:

02.11.44 - 12.04.45

Serbanu

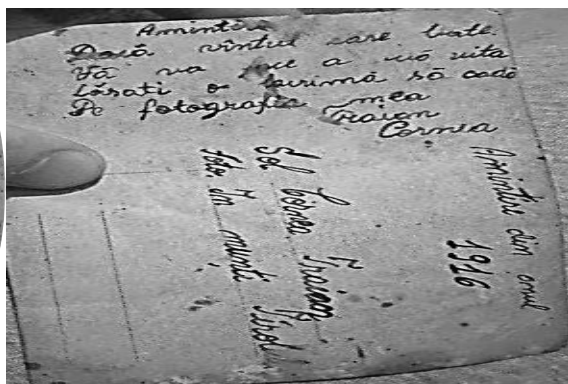
32. DECORAȚII

33. Se înscris în cartea de Medalii și distincții: *12*

34. RĂNIRI

35. În ce țară și când și în ce unitate:

36. În ce țară și când și în ce unitate:

LUPTA SOLDAȚILOR VECINI, HORTEA ALEXANDRU, BARNOȘ NISTOR ȘTEFAN ȘI POPA NICOLAIE ÎN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

„Într-o țară așa de frumoasă, cu un trecuțașă de glorios, în mijlocul unui popor atât de deștept, cum să nu fie o adevărată religie iubirea de patrie și cum să nu-ți ridic fruntea, ca fâlnicii strămoși de odinioară, mândru că poți spune: Sunt român!”

AlexandruVlahuță

Gianina-Florina Moclinda

Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial prin cotropirea Poloniei de către trupele naziste avea să arunce întreaga lume în cea mai devastatoare conflagrație pe care umanitatea a cunoscut-o vreodată. Rămasă singură între Germania și URSS, România a încercat cu disperare să capteze bunăvoința Berlinului. Era prea târziu, „zarurile fuseseră aruncate”. Prăbușirea Franței la 22 iunie 1940 a fost urmată de sfârșitul României Mari. Notele ultimative sovietice din 26-28 iunie 1940 au produs stupeoare, haos și frică în sânul regimului lui Carol al II-lea. Cedarea fără luptă a Basarabiei și a Bucovinei de Nord „a frânt coloana vertebrală a poporului român”.

Au urmat alte cedări teritoriale, fără ca România să opună vreo rezistență, în favoarea Ungariei și Bulgariei. Regimul lui Carol al II-lea își pierduse orice urmă de credibilitate, iar prăbușirea lui nu a mai surprins pe nimeni. În schimb, a surprins aducerea de către Carol al II-lea la guvernarea țării a generalului Ion Antonescu, un adversar înverșunat al regelui. Lui Antonescu i-a îndepărtat pe lăsat Carol al II-lea toată puterea țării, iar pe tron l-a instalat pe fiul său Mihai I, lipsit de experiență dar cu ambiții, iar și puterea politică și militară în pumnul strâns și autoritar al generalului Antonescu. Acesta a angajat România total în siajul Germaniei și a început pregătirile pentru război.

În acest context, trei soldați, vecini fiind, la câteva case distanță, din localitatea Roșia, Județul Bihor, *Hortea Alexandru, Barnoș Nistor Ștefan și Popa Nicolaie*, ajunși la vârsta majoratului se pregăteau să meargă pe front unde aveau să lupte pentru apărarea patriei.

Satul Roșia este situat la poalele Munților Pădurea Craiului, în județul Bihor, este locul unde Homo sapiens sapiens și-a lăsat urmele acum peste 36.000 de ani, unde s-a născut cea mai vestită sibilă a antichității, SIBILA ERITREEA, cunoscută și ca SIBILA ROȘIANA, unde sunt peste 400 de peșteri pe raza unei singure comune, peșteri de o frumusețe rară (Peștera cu Cristale), de o lungime neobișnuită (Peștera Ciur-Ponor, peste 30 km), printre cele mai adânci (Avenul Stanu Foncii, peste 330 m), cu

vestigii arheologice excepționale (Peștera cu cele mai vechi urme de picior uman din Europa, Peșteri cu vestigii arheologice din epoca bronzului, Peștera cu relicve umane din Evul Mediu timpuriu), unde spune legenda că au trăit vraci cu capacități excepționale, locul unde te vindeci, ș.a..

Păduri întinse, pajiști pline de flori, văi înguste și abrupte îi poartă pe călătorii temerari spre lumi subterane de o inegalabilă frumusețe. Peșterile Pădurii Craiului ascund urme de viață care datează din cele mai vechi timpuri, galerii împodobite cu delicate cristale de calcit, săli subterane de dimensiuni ce taie respirația, ornate cu concrețiuni având forme complexe, neverosimile. Întunericul ce stăpânește această „lume de sub lume” e animat de viețuitoare diverse, cele mai spectaculoase fiind liliicii. La lumina soarelui poți admira vechile biserici de lemn, mori de apă, gospodăriile tradiționale bine păstrate, toate venind să completeze peisajul specific zonei. Locul unde tot satul este ca o singură familie!

Vă vom menționa mai jos un scurt istoric al celor trei eroi participanți la cel de-al doilea război mondial. Unul dintre soldați, pe numele de Barnoș Nistor Ștefan, născut pe data de 7 iulie 1922, din părinții Barnoș Nistor și Eva, în satul Roșia, a fost luat și dus în armată, unde își făcea stagiul și de acolo direct pe front. Când s-a văzut acolo, cu un picior în prăpastie și cu gândul la cei dragi, speriat de ce îl aștepta, dar știind că trebuia să facă față

provocărilor, să demonstreze și să dea din el ce are mai bun, cu credință, curaj și motivație, și-a dedicat toate puterile împotriva armatei naziste. Și așa începe „o primă aventură” în valența unei responsabilități foarte mari. În urma unei bătălii crâncene, a fost împușcat în piept, fiindu-i perforat un plămân, spre norocul lui glonțul a ieșit prin spate, lucru care l-a lăsat în viață, rămânând doar cu o mică sechelă (obosea când vorbea mult și i se provoca o tuse neobișnuită). În urma împușcăturii a fost dus la spital unde a primit îngrijiri medicale, apoi a revenit acasă și nu a mai plecat pe front.

S-a căsătorit cu Barnoș Maria, bucurându-se alături de ea și de aducerea pe lumea cinci copii: Maria, Florica, Eva, Lucreția, Samfira. A avut și un frate sub numele de Gheorghe. Și-a continuat viața alături de familie până la vârsta de 76 de ani, când s-a despărțit de cei dragi.

Cel de al doilea soldat numindu-se Horteș Alexandru, născut pe data de 31 august 1923, avându-i ca părinți pe Horteș Petru și Maria, în satul Roșia, unde și-a petrecut și copilăria, alături de frații săi: Anton, Florica, Rusanda, Vasile, Petru. Înainte de a fi încorporat el a avut doi copii, Vasile și încă unul care a decedat. A fost încorporat pe 20 mai 1944 de către Comisariatul Militar Beiuș.

În perioada desfășurării stagiului militar a fost lăsat acasă, timp în care s-a căsătorit cu Ana, mama celor doi copii ai săi. Ea, la scurt timp, a decedat, el rămânând singur cu copiii. La șase luni de la naștere, unul dintre ei

s-a stins din viață. A revenit din permisie în armată pentru a-și continua și a-și termina stagiul militar. A fost repartizat pentru participarea la război în Batalionul 11 Vânători Munte pe 25 septembrie 1944. Pe 30 septembrie 1944 a fost rănit în luptele de la Răbăgani, mai exact împușcat în mâna stângă, rana nefiind foarte gravă. A fost evacuat la spital pentru îngrijiri medicale. După externarea din spital revine pe front, luptând în armata română până la terminarea războiului și este lăsat la vatră pe 1 aprilie 1946.

Pentru curajul și eroismul său din război a primit decorații, insigne și medalii. Se recăsătorește cu Hortea Catița, alături care a avut și trei copii: Florentina, Elena, Viorel. Purta un sacou asemănător cu cel milităresc unde avea decorațiile și insignele primite de care era foarte mândru și ne povestea nouă celor mai mici despre curajul și eroismul soldaților români. A trăit alături de familia sa până când se stinge din viață pe data de 27 septembrie 2014, la vârsta de 91 de ani, conform informațiilor orale culese de către Țiplea Paul.

Cel de-al treilea soldat se numea Popa Nicolaie, s-a născut pe data de 12 decembrie 1923, din părinții Popa Nicolaie și Eva, având și patru frați: Ștefan, Floare, Ileana, Bura. S-a căsătorit în anul 1944 cu Popa Eva, iar la scurt timp este încorporat și dus pe frontul de vest unde este împușcat în coapsă. A primit îngrijiri medicale, însă

această rană îi va face probleme toată viața fiind dus mai târziu la diferite spitale.

După încheierea războiului a venit acasă, având trei copii: Ioan, Traian, Floare. Muncește în agricultură și la pădure atât cât i-a permis sănătatea. Îi părăsește pe cei dragi la vârsta de 80 de ani.

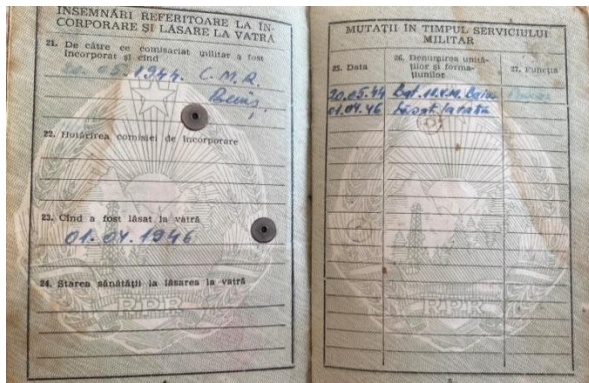
Brevetul Medaliei Crucea comemorativă al celui de-al doilea război mondial - Barnoș Nistor Ștefan

Legitimatie de veteran - Barnoș Nistor Ștefan

Livretul militar Horteș Petru Alexandru

Medalia Eliberarea de sub jugul fascist primită de Popa Nicolaie

Bibliografie

-informații și documente preluate de la familiile celor trei soldați participanți la Război;

ECOUL TĂCUT AL EROISMULUI. CICATRICILE RĂZBOIULUI DIN INIMA UNUI SOLDAT

„Patriotismul, cu toate acestea, nu este iubirea țărânei, ci iubirea trecutului. Fără cultul trecutului nu există iubire de țară”.

Mihai Eminescu

Al doilea război mondial, care a avut loc între 1939 și 1945, a fost unul dintre cele mai devastatoare conflicte din istoria umanității. Acest război a fost declanșat în principal de agresiunea Germaniei naziste, condusă de Adolf Hitler, care a

Alex Moga

invadat Polonia în septembrie 1939. Această acțiune a dus la declanșarea conflictului și la implicarea unui număr semnificativ de țări din întreaga lume. Războiul a dus la pierderi masive de vieți omenești, distrugeri materiale imense și suferință umană inimaginabilă. Holocaustul, în care milioane de evrei și alte grupuri etnice au fost persecutați și exterminați de naziști, reprezintă una dintre cele mai întunecate capitole ale istoriei.

Al doilea război mondial a avut un impact profund asupra istoriei umane, influențând politica, economia și

societatea în anii care au urmat, lăsând o amintire dureroasă despre ororile războiului și necesitatea păcii și cooperării internaționale.

Varga Ludovic, străbunicul meu, născut în data de 03.08.1923, în Beiuș, a fost un om deosebit care a trăit într-o perioadă marcată de evenimente istorice semnificative. Acesta a studiat la o școală de meserii, Școală Tehnică de zugrăvi din Beiuș. La vârsta de 18 ani, în 1941, el a fost înrolat în armată, într-o perioadă de mare agitație și tensiune mondială. Această decizie a avut un impact semnificativ asupra vieții sale și a familiei noastre.

În urma recrutării, Varga Ludovic a fost antrenat rapid, doar timp de două săptămâni, și apoi a fost trimis pe front în timpul unui conflict militar. Această experiență a fost cu siguranță dificilă, dată fiind lipsa pregătirii adecvate. În ciuda provocărilor și pericolelor, el a rămas un om puternic și hotărât să-și facă datoria pentru țara sa. Chiar după ce a fost înrolat în armată, acesta a luptat la Fiziș, împotriva ungarilor. Intrarea soldaților în teatrul de război este marcată de groază, incertitudine și frică.

În timpul războiului, Varga Ludovic și alți curajoși soldați s-au luptat dintr-un lan de porumb, unde au încercat să evite surprinderea inamicului, care tragea cu arme automate către Poșta. Cu riscul suprem al vieții lor, acești oameni au făcut front comun în fața unor

condiții extrem de dificile pentru a supraviețui și a contribui la victoria în război.

Din păcate, în cursul acelor lupte acesta a fost împușcat în tibie, iar intervenția necesară a dus la amputarea piciorului de două ori, fără beneficiul anesteziei, o situație de neimaginat pentru cei mai mulți dintre noi. A doua amputare se datorează unei infecții cauzate de prima, din lipsa antibioticelor. Acesta a fost dus, împreună cu alți soldați răniți, la spitalul vechi din Beiuș care era pe atunci spital militar pentru prima amputare, iar pentru a doua amputare a fost dus la spitalul militar din Alba Iulia unde pacienții au fost vizitați chiar de Regele Mihai. Strabunicul a murit în data de 18.11.1996 la vârsta de 73 de ani.

Soldatul, în ciuda durerii insuportabile, și-a arătat reziliența și hotărârea de a supraviețui în fața unui astfel de dezastru. Într-un act de curaj, el a înfruntat operația cruntă, încercând să-și păstreze demnitatea în mijlocul suferinței războiului. Această experiență brutală a scos la suprafață nu doar latura fizică a suferinței, ci și forța mentală necesară pentru a depăși astfel de încercări. Ludovic Varga, strabunicul meu, întorcându-se acasă după război pe cârje și fără un picior, devine un simbol al curajului și adaptării. Chiar și cu această dizabilitate, el demonstrează că adevăratul eroism rezidă în voința de a înfrunta adversitățile cu capul sus. Povestea lui ilustrează triumful uman asupra tragediei și puterea de a renaște

din propria cenușă. După el vorbesc documentele – Virtutea Militară cl.II-a, fotografia, actele medicale și amintirile celor dragi.

Bibliografie: Informatii preluate de la familia soldatului Varga Ludovic

Brevet la Medalia „Crucea comemorativă...”

ROMÂNIA
 Ministerul Apărării Naționale
 Asociația Națională
 a
 Veteranilor de Război

LEGITIMAȚIE
 de
VETERAN de RĂZBOI

Comitetul Județean
 Președinte Asociație,
 Comandant Centrul Militar,

Semnătura posesorului.

Handwritten: Seria Nr. 0215737
 24.10.1991

Legitimație de Veteran de Război

MINISTERUL SĂNĂTĂȚII
LEGITIMAȚIE Nr. 446.

permanentă

ACORDAREA ASISTENȚEI MEDICALE
 GRATUITĂ ȘI PRIORITYARĂ PENTRU

INVALIDI DE RĂZBOI
VARGA LUDOVIC

Tov.
 B.I. Seria **A.M.** nr. **642046**
 invalid de război gradul **II.**

MINISTRU,
 Prof. Dr. Eugen Proca

Legitimație de Invalid de Război

Proces verbal al Comisiei Medicale

Art. 16 din leg. legi Nr. 794/941.

Proces-Verbal de Clasa al Comisiei Medicale Mixte 2
dela Comandamentul Teritorial

Talon 1

PROCES-VERBAL Nr. 59 / 702

Comisia Medicala Mixta compusa din
 Presedinte: Medic Colonel Dr. *C. Popan*
M. I. I.

Membri: Doctor *A. M. Ionescu*
 Doctor *E. I. I.*

Examinand actele din dosar, precum si pe d-l

Numele: *Urga*
 Pronumele: *Andree*
 Varsta: *22*
 Gradul: *solo 45*
 Numele parintilor: *Indragia - Ana*
 Corpul sau serviciul: *Mar 2 V.M.*
 Ultimul domiciliu: com. *Moara de Prundu / Sibiu*
 Profesiunea: *Asigurat.*, dovedita cu
 actul Nr.

INFIRMITATEA:
Tipa cozoroc ch. la picioare dreapta din cauza
rasboi

Procentaj: *80% mara din munita*

Este sau nu apt a-si continua obisnuita sa profesie sau serviciul avut? *cu g. r.*

Este susceptibil a redeveni apt pentru reluarea obisnuitei profesii sau serviciului avut, in termen de 1 an? *cu g. r.*

Este apt de serviciul militar? *nu*

Are nevoie de a fi inscris intr'un centru de reeducare functionala? *da*

In ce fel de centru? *Stroscold*

OBSERVATIUNI:
Intita munita cu tra

Astazi, la *Prus*

Membri: *[Signatures]*

Președintele Comisiei Medicale Mixte,
 Medic Colonel *U. I.*

OPINIE-SEPARATA

M. O. Imprimeria Centrala.

OSTAȘI, „VĂ ORDON TRECEȚI PRUTUL”! POVESTEA CAPORALULUI IOAN ÎN TIMPUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

În timpul celui de-al doilea război mondial, soldații au fost eroii tăcuți ai conflictului, purtând sub uniformele lor povestea curajului și suferinței. În acest eseu, vom explora experiențele intense ale unui soldat, ilustrând impactul lor semnificativ asupra unei perioade istorice tragice și complexe.

Sonia Popa Iacob

Născut în 1920 la Ferice, în comuna Buntești, un tânăr devotat patriei, care va deveni personaj central al acestui capitol al istoriei, este Pop Ioan, străbunicul meu. În 1939, a fost chemat să lupte în această conflagrație mondială. În momentul în care a primit vestea, si-a luat rămas bun de la părinții săi, fiind fiul unui preot Crișan Evlavie,(în Ferice) și al unei dăscălițe, Buna Crișanoaie.

Jucând un rol esențial în societatea vremii, mama sa, cunoscută de familie ca Buna Crișănoaie, era admirată pentru eleganța, bunătatea și afecțiunea sa pentru copii.

Își dorea ca fiul ei să primească o educație aleasă, asemenea ei. În contrast, tatăl său, Crișan Evlavie, având un rol la fel de crucial ca și mama lui Ioan, fiind preot, îi insufla încredere în Dumnezeu, fapt pentru care era respectat în comunitatea locală ca un om de înaltă demnitate.

Plutonierul Ioan se găsea acum singur, fără familie, alături doar de alte sute de simpli soldați, sub comanda generalului Ion Antonescu. Soldații români luptau într-o campanie pentru recuperarea Basarabiei de sub ocupația Uniunii Sovietice. La ordinul generalului Antonescu, dat din trenul Patria, „Ostași, vă ordon treceți Prutul!”, toți au forțat râul cu mult curaj, inclusiv plutonierul Ioan, martor la transformarea Prutului într-o vale roșie, în urma sângelui vărsat de camarazii săi români, fapt ce i-a întărit hotărârea de a continua lupta pentru victorie.

Ajuns pe frontul din Moldova, la Cetatea Albă din Tighina, el a demonstrat curaj și devotament, asigurând soldații români cu muniție și hrană în ciuda condițiilor precare: haine rupte, lipsa mijloacelor de transport și dificultatea în aprovizionării cu alimente.

După o lungă și încordată luptă cu trupele rusești, Ioan a reușit să avanseze în ierarhia militară și să devină șofer al Armatei Române. În momentul întoarcerii armelor și când românii au primit mașini, Ioan a primit ordin de la Armată să nu predea niciun vehicul sau armă aflate în

posesia armatei. În timp ce conducea înapoi spre țară, având un locotenent ca pasager, în dreapta sa, la o intersecție, o rusoaică i-a oprit pentru a confisca vehiculul, amenințând cu o armă în mână. Refuzând să cedeze, Ioan i-a spus locotenentului: „Domn locotenent, vă rog să vă lăsați capul în jos. Nu știu ce intenționează să facă”. Ascultându-l, locotenentul a coborât capul, iar Ioan a făcut același lucru. În acel moment, un foc de armă a trecut prin cabină, iar cei doi au scăpat nevătămați.

Ioan, un om credincios și plin de iubire, nu ezita să își exprime încrederea în Dumnezeu, așa cum îl învățase tatăl său, având mereu o icoană cu Maica Sfântă, primită de la părintele său, care îl ocrotea și îl îndruma acasă.

Continuând lupta până în munții Tatra, Ioan și-a apărat țara cu același curaj. Într-o zi, a avut onoarea să dea mâna cu regele Mihai I, care l-a rugat să îi împrumute Marmonul american pentru o plimbare, având o pasiune deosebită pentru mașini. Ioan a acceptat, știind că regele, își avea refugiul în Castelul de la Săvârșin, și că avea nevoie de sprijin.

Prin faptele sale de vitejie pentru victoria României, după terminarea acestui capitol al războiului, marcat de suferință și pierderi, Ioan s-a întors acasă teafăr, unde soția sa, Ruxanda Pop, îl aștepta cu dragoste și nerăbdare.

Pentru curajul său exemplar, tânărul Ioan a primit Legitimația de veteran de război și a fost decorat cu medalia „Eliberarea patriei de sub jugul fascist”, onoruri care au fost puse în mormânt alături de el. Demonstrând o credință profundă și o iubire neclintită față de țara sa și idealurile ei de reîntregire, Ioan a devenit unul dintre soldații de onoare ai țării, alături de sute și mii de camarazi care au luptat pentru binele poporului român.

După război, Ioan și Ruxanda s-au bucurat de cei doi fii minunați, Pop Ioan Terente Traian, bunicul meu, și Pop Alexandru. Ca un părinte devotat, Ioan și-a educat fiii cu iubire și învățături despre patriotism, fiind un model pentru ei.

Plutonierul Pop Ioan va rămâne în memoria multor generații, fiind amintit cu mândrie și recunoștință pentru devotamentul arătat patriei. Fiul său, bunicul meu, a fost un maestru, profesor în domeniul sudurii, care și-a dedicat 40 de ani Colegiului Tehnic "Ioan Ciordaș" din Beiuș. Este un om respectat în comunitatea locală, recunoscut pentru ajutorul acordat elevilor săi, care au devenit foarte buni meseriași și pentru contribuția sa la dezvoltarea orașului. A făcut împreună cu elevii săi gardul din fața colegiului unde a și predat și a sudat băncile unei clase de la Colegiul Național "Samuil Vulcan".

Sunt mândră și onorată să am ocazia să scriu despre acești eroi minunați, bunicul și străbunicul meu, care au

lăsat o amprentă profundă în istoria comunității locale în care a trăit.

Bibliografie:

-Informații preluate de la fiul lui Pop Ioan, Pop Ioan Terente Traian -bunicul meu

ÎNTÂMPLĂRI DINTR-UN SECOL APUS

Andrei Florin Bârzan

*„Patria nu vine de la pământ,
nici din vreo lucrare a câmpului,
nici din vreo abstracțiune, ci dintr-o
acțiune concretă de la „pater“ de la
„patres“, din părinții, din moși strămoși”*
(Barbu Ștefanescu-Delavrancea)

Într-o zi din clasa a-XI-a, am participat cu ocazia aniversării a 195 de ani de la înființarea “Colegiului Național Samuil Vulcan” la lansarea unei cărți intitulate “Istoria în case bihorene” unde colegii mei, au prezentat poveștile de viață ale unor eroi care au luptat în al doilea Război Mondial. “Izbucnirea celui de-al doilea Război Mondial prin contopirea Poloniei de către trupele naziste avea să arunce întreaga lume în cea mai devastatoare conflagrație pe care umanitatea a cunoscut-o vreodată”⁴⁷.

Impresionat de cele văzute și auzite am început să fac cercetări și am descoperit “istoria de acasă” care m-a purtat la o cunoaștere mai bună a propriei familii și la descoperirea unor aspecte neștiute despre strămoșii mei.

⁴⁷Redacția – „Drumul României către cel de-al doilea război mondial” accesat la data de 17 noiembrie 2023

Rămânând profund marcat de lucrările prezentate, am început să fac „săpături” în trecutul propriei familii și am descoperit că însuși străbunicul meu și-a apărât țara în timpul celui de-al doilea război mondial. Dorindu-mi să descopăr mai multe, l-am ascultat pe bunicul meu, povestindu-mi despre viața tatălui său: Bârzan Ioan (străbunicul meu) s-a născut în data de 23 mai 1923, fiind singurul copil al lui Costan și Maria, trăitori în satul Cusuiuș, comuna Lazuri de Beiuș, având ocupația de agricultor. S-a căsătorit cu Teodora Bârzan și au avut împreună 2 copii, pe mine și pe fratele meu Ioan, spunea cu nostalgie bunicul.

Din punct de vedere geografic, satul Cusuiuș se situează în Depresiunea Beiușului, comuna Lazuri de Beiuș, județul Bihor. Satul este străbătut de valea cu același nume, afluent de stânga al Crișului Negru. „Depresiunea Beiușului, parte integrantă a județului Bihor, cuprinde din punct de vedere geografic spațiul delimitat la est de crestele Munților Apuseni (M-ții Bihorului), la nord de Munții Pădurea Craiului, la vest și sud de Munții Codru-Moma. Așezările umane care alcătuiesc această unitate geografică sunt în majoritate dispuse de-a lungul văilor și pâraielor care coboară din munți spre bazinul hidrografic al Crișului Negru. O altă grupare de așezări o formează cele răspândite pe dealurile din zonă. Lunca îngustă a Crișului Negru cuprinde, de asemenea câteva, localități.”

Curios să aflu întâmplările străbunicului meu din timpul celui războiului, m-am așezat lângă bunicul și l-am întrebat: -Bunicule, știi ce mi-a spus profesoara de istorie, că fiecare familie are un trecut aparte. Poți să îmi spui mai multe despre strămoșii mei?

- Păi, dragul moșului, să știi că tatal meu, Ioan, a luptat în al doilea război mondial și chiar a fost rănit.

Șocat la auzul acestor cuvinte am întrebat:

- Cum s-a întâmplat asta?!

-Străbunicul tău a luptat în Campania din Vest, pe teritoriul Ungariei și Cehoslovacia, unde a fost rănit la mâna dreaptă (în Munții Tatra), în 20 ianuarie 1945.

-Serios?! Cum a ajuns să lupte pentru România?

-Ei bine, dragul meu nepot, totul a început la data de 1 mai 1944 când a fost încorporat în armată de către Comisariatul C.M.R. Beiuș, așa cum scrie în livretul militar (poți să fotografiezi pagina).

-Unde a luptat?

-A luptat pe frontul de vest în perioada 1944-1945, fiind soldat și telefonist făcând parte din Batalionul 9 Vânători de Munte, comandant de batalioane a fost maiorul Clăianu, din subordinea Divizia 3 Munte din Beiuș, comandată atunci de viteazul general Leonard Mociulski (1889-1979). Eroul român al ambelor războaie mondiale, generalul Leonard Mociulski, a fost un polonez-moldovean născut în județul Botoșani pe 27 martie 1889, la Bucecea. După succesele masive și victoriile sale militare, regimul comunist l-a trecut imediat în rezervă și l-a declarat „element reacționar al partidului și republicii

populare". Ulterior, fără a suferi condamnare la tribunal, a fost trimis, umilitor, la patru ani de pușcărie și muncă zilnică în Jilava, la Canal și la Târgu-Ocna. După „reabilitare” neavând încotro, el a lucrat ca și salahor la CFR. Generalul Leonard Mociulski a decedat pe 15 aprilie 1979. În testament, a lăsat o ultimă dorință: să fie incinerat, iar cenușa să-i fie răspândită de pe cele mai înalte piscuri montane din România: Moldoveanu, Omu și Postăvarul. Aceasta a fost o ultimă poezie a unui Vânător de Munte”⁴⁸.

Uimit de cele auzite am continuat, plin de curiozitate și am întrebat: -Apoi ce s-au mai întâmplat, bunicule?

- Iubitul bunicului, acum o să-ți citesc dintr-o carte: „Sus, în văzduh, era prăpăd. După retragerea din Crimeea pe litoralul Mării Negre, generalul de divizie Leonard Mociulski s-a deplasat cu trenul (în vagoane de marfă) împreună cu soldații săi până acasă în țară, la Beiuș, unde, în cursul lunilor iunie-august 1944, a condus activitățile de refacere a capacității combative a Diviziei 3 Munte. A fost numit de către Marele Stat Major și comandant al Grupului „Bihorul”, pentru apărarea frontierei de stat a României între Gilău, Bratca, Vârful Vlădeasa, Tinca și Ineu, fapt pentru care a luat în

⁴⁸Țara Beiușului – Terra Beiusensis – *Generalul Leonard Mociulski*, publicat pe <https://m.facebook.com/terrabeiusensis/photos/a.1800538333599353/2084524278534089/?type=3> în data de 8 august 2018 și accesat în data de 14 septembrie 2023

subordine Divizia 1 Infanterie-Instrucție, Regimentul 85 Infanterie și cinci batalioane fixe regionale. Începând cu 13 septembrie 1944, Divizia 3 Munte comandată de generalul de divizie Leonard Mociulschi a dus lupte grele de apărare pe Valea Crișului Negru în contra Diviziilor 12 și 9 Infanterie maghiare pe care le-a oprit definitiv pe aliniamentul Săliște-Vaşcău-Sârbești după care, începând cu 20 septembrie 1944, împreună cu Divizia 337 Infanterie sovietică și Divizia „Tudor Vladimirescu”, a trecut la ofensivă, reușind până la 13 octombrie să ajungă cu toate forțele sale pe frontiera de vest a României (cea adevărată) între Borș și Sânnicolaul Român”.⁴⁹

În cadrul campaniei împotriva Germaniei este numit la comanda Grupului Crișuri, participând la eliberarea Țării Crișurilor (Transilvania de Vest). După eliberarea Ardealului au urmat luptele din Munții Bukk (Ungaria), în Slovacia, victoriile din masivele Javorina unde este decorat cu Ordinul "Mihai Viteazul" cl. a III-a cu spade. Avansat la gradul de general de divizie Leonard Mociulschi a condus, după 23 august 1944, efectivele Diviziei 3 Munte (subordonate Corpului 7 Armată, comandat de generalul Nicolae Șova) la apărarea văilor

⁴⁹VÎNTU, Carmen - „Oameni care au fost”. Generalul Leonard Mociulschi, un vânător de munte și războaiele sale... de Nicolae Uszkai, Brașov, publicat pe <https://jurnalfm.ro/oameni-care-au-fost-generalul-leonard-mociulschi-un-vanator-de-munte-si-razboaiele-sale-de-nicolae-uszkai-brasov/>, accesat la data de 08 Iunie 2023

Crișului Negru, repliindu-se, la 13 septembrie, la circa 15 km sud-est de Beiuș, pe care l-a pierdut la 17 septembrie 1944. La 22 septembrie, prin lupte avântate, marea unitate a eliberat din nou Beiușul și a continuat înaintarea spre Oradea, pe direcția Uileacul de Beiuș - Mocraz - Tinca - Cheresig, ajungând la 27 septembrie pe aliniamentul Iclod - Sântandrei - Traian - Toboliu - Roit, unde a trecut în defensivă. La 2 octombrie efectivele diviziei au ajuns pe aliniamentul Cefa - Berechiu. La 11 octombrie Divizia 3 Munte a început luptele pentru eliberarea orașului Oradea, acționând între calea ferată și Crișul Repede”⁵⁰.

Începând cu primăvara lui 1944, Divizia 3 Munte a fost subordonată Armatei 1 și trimisă pe Frontul de Vest, anume pe valea Crișului Negru. De acolo au fost reluate luptele, când regele Mihai l-a arestat pe mareșalul Antonescu și România a întors armele, la 23 august 1944. În toamna anului 1944 au avut loc încleștări puternice, în zona Beiuș și Oradea, cu armatele ungare. Bătălia pentru Beiuș a fost pierdută temporar, Divizia 3 Munte fiind nevoită să se retragă, însă a rezistat suficient timp pentru a primi întăriri. După aceea, Divizia 3 Munte a fost subordonată Corpului 33 sovietic și a primit un regiment

⁵⁰SUCIU, Simion – Generalul Leonard Mociulschi Saint-Cyr 1889, publicat în <https://suciuserminfo.blogspot.com/2020/03/generalul-leonard-mociulschi-saint-cyr.html?m=1> , accesat la data de 08 Iunie 2023

anti-tanc și un divizion de lansatoare Katiușa. S-a intrat în ofensivă și până la urmă Beiușul a fost eliberat”⁵¹.

-Când s-a reîntors acasă străbunicul?

-A fost lasat la vatră, în 20 iunie 1945 și a fost decorat cu Medalia „Eliberarea de sub jugul fascist”.

Așadar, tu, bunicul meu, Barzan Nicolae, ești fiul unui mare veteran de război!, am exclamat cu mare bucurie. Apoi, el mi-a povestit cu multă emoție și iubire despre viața și realizările tatălui său pe care este clar că l-a admirat și prețuit enorm. De asemenea, așa cum tatăl lui și-a lăsat pe veci amprenta în istoria marelui război, el m-a îndrumat și m-a ajutat să realizez această relatare și să o aștern cu mare grijă pe o hârtie electronică.

Străbunicul meu Ioan Bârzan a murit în anul 1999, la vârsta de 66 de ani, fiind înconjurat de copii și nepoți. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

M-am emoționat momentul când împreună cu bunicul am prins a vedea poze ale străbunicului, livretul militar al bunicului meu.

⁵¹SUMAN, Gheorghe, MOCIULSCHI, Adrian Leonard -Generalul Leonard Mociulschi în conștiința românilor, Editura Univers Științific, București, 2008

MINISTERUL FORTELOR ARMATE
ALE R.P.R.

LIVRET MILITAR

1. Numele de familie: *Popescu*

2. Prenumele tatălui: *Constantin*

3. Prenumele: *10541*

4. Data nașterii: *23 mai 1925* (zilnic luna, anu)

5. Locul nașterii: *Com. Iștari de Deal, Județul Iași*

6. Naționalitatea: *Română*

7. Starea familială: *Căsătorit are 2 copii*

8. Specialitatea (ocupatia în viața civilă): *Agricultor*

SERIA Cj Nr. **052373**

19. Ce limbi străine cunoaște:

20. Eliberat de Comisarariatul militar al raionului (orașului) *LUNCA JIȘTEI*

35.02.1952
Data

Completat de: *L. M. ISTRATE*

Semnătura posesorului: *[Signature]*

Comisarul militar al raionului (orașului): *LUNCA JIȘTEI*

I. S. *[Signature]*
(Semnătura)

9. Nr. spec. militare: *108*

10. Grupa: *7-a*

11. Categoria: *I-a*

12. Arma: *Tranzmisiuni*

13. Denumirea specialității militare: *Tranzmisiuni*

14. Corpul: *Tranzmisiuni*

15. Gradul: *Sergent*

16. Calificarea de funcție: *[Signature]*

17. Când și în ce unitate a depus jurământul: *[Signature]*

STADIU:

a) general: *2-cls primare*

b) politice: *[Signature]*

c) militare: *[Signature]*

34. PRIZONIERAT

In ce țară, de când pînă cînd

35. DECORATII

Se trec denumirile ordinelor și medalilor incluzînduse cînd a fost decorat

*Eliberarea de pul. fizic
faciut Decr. 325/952 al
P.S.R.*

36. RĂNIRI

Se arată unde și cînd a fost rănit și gradul de rănire, răniri grav. uror etc.

*Rănit acor la mîna dreaptă
la l. Ji. Tatra - iulie, 2001/94*

Poze cu camarazii

BIBLIOGRAFIE

1. Redacția *Drumul României Către cel de-al doilea Război Mondial*
2. IGNAT, Doina - *Depresiunea Beiușului în preistorie*, în „Crisia”, nr.26/1996; 27/1997
3. Țara Beiușului – Terra Beiusensis – *Generalul Leonard Mociulski*, publicat pe <https://m.facebook.com/terrabeiusensis/photos/a.1800538333599353/2084524278534089/?type=3> în data de 8 august 2018 și accesat în data de 14 septembrie 2023
4. VÎNTU, Carmen - „Oameni care au fost”. Generalul Leonard Mociulski, un vânător de munte și războaiele sale... de Nicolae Uszkai, Brașov, publicat pe <https://jurnalfm.ro/oameni-care-au-fost-generalul-leonard-mociulski-un-vanator-de-munte-si-razboaiele-sale-de-nicolae-uszkai-brasov/>, accesat la data de 08 Iunie 2023
5. SUCIU, Simion – *Generalul Leonard Mociulski Saint-Cyr 1889*, publicat în <https://suciusiLminfo.blogspot.com/2020/03/generalul-leonard-mociulski-saint-cyr.html?m=1>
6. SUMAN, Gheorghe, MOCIULSCHI, Adrian Leonard -*Generalul Leonard Mociulski în conștiința românilor*, Editura Univers Științific, București, 2008

CREDINȚA MOARE ULTIMA: MĂRTURIA UNUI EROU ROMÂN PE FRONTUL DE EST ÎN TIMPUL CELUI DE AL-DOILEA RĂZBOI MONDIAL

„România e patria noastră, a tuturor românilor. E România celor de demult și a celor de mai apoi. E patria celor dispăruți și a celor ce va să vie.”

Barbu Ștefănescu Delavrancea

Rareș Matei

Al doilea război mondial (1939-1945) a fost unul dintre cele mai semnificative și distructive evenimente din istoria umanității. Acest conflict global a avut rădăcini complexe, dar s-a desfășurat cu o intensitate și un impact care au modelat cursul istoriei pentru decenii înainte. Istoria și eroii noștri nu trebuie uitați pentru că “Un popor care nu-și cunoaște trecutul e condamnat să-l repete” (Nicolae Iorga).

În această lucrare vreau să-l prezint pe străbunicul meu, unul dintre numeroșii români eroi care au luptat în Al Doilea Război Mondial. Străbunicul meu, Bulc Ioan, a fost un om cu o istorie remarcabilă în timpul perioadei tumultuoase a războiului. S-a născut în pitorescul sat Sînmartin de Beiuș, comuna Pocola. În anul 1918 și-a început educația la școala primară din satul său natal. Destinul său s-a schimbat în anul 1941, când s-a născut

primul său fecior. Această perioadă a coincis cu momentul în care Europa era cuprinsă de conflicte și război. Bulc Ioan s-a alăturat apărării țării sale, pentru a-și proteja familia și libertatea țării sale. În uniforma sa militară, a trecut prin clipe grele și a văzut ororile războiului. Cu toate acestea, a reușit să se întoarcă la familia sa după terminarea războiului, ceea ce a fost o adevărată binecuvântare pentru ei. Astăzi, poza străbunicului meu, Bulc Ioan, ne amintește de sacrificiile și curajul generațiilor anterioare în timpul războiului. El este un simbol al rezistenței și a devotamentului față de țară și familie. Chiar dacă trecerea timpului poate estompa amintirile, spiritul său rămâne viu în inimile noastre, iar povestea lui ne încurajează să apreciem pacea și libertatea pe care le avem astăzi.

Îndeletnicirea lui de bază a constituit-o păstoritul, având în gospodăria proprie 400 de oi, ceea ce nu era puțin la orice vreme. Viața lui se desfășura în ritmul împus de ciclul muncilor agricole și de trashumanța oilor de la munte la șes. La vârsta de 24 de ani s-a oferit voluntar în al doilea război mondial fiind trimis în război pe frontul de est, în noiembrie 1942, în cel mai mare plan de cucerire al lui Hitler, prin „Operațiunea Barbarossa”. Ororile pe care a trebuit să le suporte el și mulți soldați pe vremea aceea, au fost de nedescris. La început se părea că victoria va fi de partea Axei, câștigând bătălie după bătălie, într-un război fulger. Presiunea psihică era prea mare și dacă unul dintre camarazi lui Ioan avea

moralul scăzut, mergea la el și îl încuraja spunându-le: „Dacă Dumnezeu este cu tine, nimic în lumea aceasta nu te poate doborî”. Ioan Bulc avea o credință de fier și purta cu el o carte de rugăciuni din care se ruga în fiecare zi cu credința și nădejdea în Dumnezeu, ca într-o bună zi să se poată reîntoarce acasă la familie.

În 1943 războiul avea să vadă o contraofensivă sovietică. Din vara lui 1943 și primăvara lui 1944, forțele româno-germane au fost împinse neîncetat spre granițele României. Din spusele străbunicului în fiecare zi soldații români cădeau pe frontul de est secerăți într-un carnagiu de nedescris. Iarna lui 1943 demonstra că Germania avea să piardă războiul. România își dă seama, că nu mai are de câștigat dacă va sta de partea Germaniei și că schimbarea taberei militare devenea o opțiune reală.

Pe front, eroul nostru Ioan Bulc avea să fie capturat de către sovietici în 1944, în regiunea Donbas și dus într-un lagăr de prizonieri. Perioada de prizoneriat a fost din 23 august 1944 până în 15 septembrie 1945. Lagărele sovietice erau adesea supraaglomerate și lipsite de resurse. Prizonierii trăiau în condiții insalubre, cu hrană insuficientă, apă murdă și lipsa asistenței medicale adecvate. Aceste condiții au dus la boli grave și la decesul multor prizonieri.

În acea perioadă s-a confruntat cu foamete și condiții foarte grele de viață „luptând” practic pentru

supraviețuire, afirmând că a purtat aceeași uniformă timp de un an de zile neavând nici cea mai minimă condiție de igienă. Condițiile au fost așa de inumane încât dormeau toți unul lângă celalat, pe jos, așa se încălzeau. Principala dispută între prizonieri era că nu aveau loc să se întoarcă ca să se scarpine din cauza purcelor care îi năpădiseră. Prizonierilor nu li se dădeau apă, ci doar lichidul adunat de la resturi de cartofi și apă stătută, provenită din precipitații adunate în miciile denivelări din curtea lagărului. Chiar dacă România în 23 august 1944, întorsese armele împotriva Germaniei Naziste și a devenit aliatul U.R.S.S.-ului, acest lucru nu i-au oprit pe sovietici să tortureze soldați români rămași în lagărele de prizonieri și să-i oblige a presta munci grele.

După un an de zile și multe orori suportate în 1945, străbunicul Ioan a primit vestea că se va întoarce acasă, dar drumul spre casă era la fel de rău ca și lagărul în care a stat. Toți prizonierii care erau în viață au fost puși pe un tren cu multe vagoane, vagoane de transport marfă, fără condiții de dormit. Întâmplarea face că după câteva zile de drum, prizonierii români reușeau să vadă din nou România, dar erau așa de epuizați încât unul dintre prizonieri a făcut pneumonie și norocul face că într-o gară din nordul României o doamnă i-a dat prizonierului și eroului nostru Ioan, ardei iuți care i-au ajutat probabil să-și curețe aparatul respirator și să ajungă acasă. Străbunicul Ioan s-a stabilit în Beiuș, a avut un fiu și o fiică, nepoții alături de care a trăit până la sfârșitul vieții,

decedând în anul 1998 fiind înmormântat în cimitirul din deal. În anul 1990 este promovat la gradul de sergent, lucru care este consemnat în livret.

În prezent familia lui povestește, câtă credință, spirit de sacrificiu, determinare și putere a avut acest om, ca și mulți alți eroi români care au luptat până la sacrificiu pentru patrie și libertatea noastră de azi.

LUPTA PENTRU LIBERTATE: POVESTEA SOLDATULUI JUSTIN ÎN TIMPUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Núria-Beatriz Macavei

Al Doilea Război Mondial a fost un conflict global devastator care a redefinit hărțile geopolitice și a avut un impact semnificativ asupra vieților oamenilor din întreaga lume. În mijlocul haosului și distrugerii, soldații au jucat un rol crucial în efortul de a înfrunta tirania și de a apăra valorile fundamentale ale libertății și democrației.

În vârtoarea încleștată de război, când întreaga lume era prinsă într-o spirală de durere și distrugere, unul dintre mulții soldați a strălucit ca o stea în întunericul apocaliptic al conflictului global. Povestea lui este una plină de curaj, devotament și sacrificiu - o poveste care trebuie spusă și sărbătorită, în ciuda durerii și a suferinței prin care a trecut. Numele său era Mihalce Justin, un tânăr născut în 1921 în satul Burda - comuna Budureasa, care și-a lăsat viața liniștită dintr-un sat retras pentru a lupta pentru libertate și demnitate. Se înscrișese voluntar în armată și a fost repede trimis pe front, în mijlocul războiului înflăcărat.

La început, era plin de teamă și incertitudine, dar, în adâncul sufletului său, știa că trebuie să facă față provocărilor și să lupte pentru ceea ce credea într-adevăr. Motivată de datoria față de patrie și de dorința de a apăra valorile în care credea, Justin și-a dedicat toată energia și spiritul luptei împotriva agresiunii naziste. Astfel, începea o călătorie plină de suferință și incertitudine pentru Justin. În pofida curajului său și a dăruirii fără margini față de cauza în care credea, soarta a fost neîndurătoare cu acesta. Într-o bătălie încrâncenată, unitatea sa a fost înconjurată și capturată de forțele armate ale Uniunii Sovietice. Justin și camarazii săi au fost luați prizonieri și duși într-un lagăr de prizonieri din Rusia sovietică. Aici, viața lui s-a schimbat drastic. Cu toate acestea, în mijlocul haosului, el a rămas neclintit. Purta cu el nu doar o pușcă și o uniformă, ci și un spirit neînfricat și o hotărâre de fier pentru a învinge. Condițiile de trai erau dure și umilitoare, iar privațiunile zilnice de hrană și apă erau o realitate crudă. Odată capturați, soldații erau supuși unor condiții de detenție extrem de grele și inumane. Lipsa hranei, a apei și a igienei erau probleme frecvente în lagărele de prizonieri rusești. Soldații erau adunați în barăci supra aglomerate, fără spațiu suficient pentru a se întinde odihni sau pentru a dormi în condiții decente. Supraviețuirea era o luptă constantă împotriva foametei, bolilor și frigului. Rusia nu respecta Convenția de la Geneva și tratamentul uman al prizonierilor de război, așa cum se întâmpla în multe alte țări. Prizonierii de război erau supuși la abuzuri fizice și

psihologice grave. Bătăile, tortura și execuțiile sumare erau la ordinea zilei. Prizonierii erau adesea maltratați, torturați și interogați în mod brutal, în încercarea de a obține informații sau de a le înfrânge spiritul. Mulți soldați au fost forțați să lucreze în condiții de muncă grea și periculoasă. Aceștia erau expuși la riscuri extreme în timp ce erau angajați în construcții, agricultură sau în minele de cărbune. Epuizarea, malnutriția și lipsa de îngrijire medicală duceau la o rată ridicată de mortalitate în rândul prizonierilor de război. În plus, soldații capturați de ruși erau supuși și propagandei și indocrinării comuniste. Erau forțați să participe la procese publice în care erau acuzați de crime de război sau de spionaj și erau folosiți ca instrumente de propagandă împotriva țărilor din care proveneau.

Fără nicio veste de acasă și izolat de societate, speranța lui Justin de a se reîntoarce acasă și de a-și împlini visul de a se căsători și de a întocmi o familiea fost zdrobit. În inima lui, sentimentul de responsabilitate față de familia și dragostea sa rămânea neschimbat, dar circumstanțele crunte nu-i permiteau să-și îndeplinească dorința.

În ciuda obstacolelor, el și camarazii săi au încercat să rămână puternici și să-și păstreze speranța. Trecerea timpului și prelungirea războiului le-a aruncat în față noi provocări. Cu toate acestea, chiar și în mijlocul acestor circumstanțe brutale, Justin a reușit să găsească curaj și speranță în adâncul său. În ciuda faptului că era

prizonier, el nu și-a pierdut demnitatea și a continuat să lupte pentru supraviețuire și pentru a-și menține spiritul neînfrânt. A fost un exemplu de rezistență și determinare pentru ceilalți prizonieri, un far de speranță în întunericul lagărului.

În timpul lungilor și grelelor zile, el și camarazii săi și-au construit o comunitate de sprijin și solidaritate reciprocă. Au împărțit pâinea rară și au încurajat unul pe celălalt să meargă mai departe, în ciuda disperării care îi înconjură. Deși captivitatea le aducea suferință și tristețe, au reușit să găsească mici momente de bucurie și umor, care le-au oferit o alinare în fața adversităților. Justin a găsit înăuntrul său forța și hotărârea necesare pentru a scăpa din mâinile opresive ale rușilor. Povestea sa de curaj și rezistență reprezintă un exemplu strălucitor al voinței umane de a supraviețui și de a lupta pentru libertate în cele mai întunecate vremuri.

Când ocazia s-a ivit, soldatul Justin a elaborat un plan meticulos pentru a evada din captivitate. Acesta a implicat observație atentă, studierea rutinelor gardienilor și a sistemului de securitate. El a conștientizat că ar trebui să aștepte momentul potrivit și să profite de o slăbiciune în cadrul sistemului pentru a-și îndeplini scopul. Într-o noapte întunecată, Justin și-a pus planul în acțiune. Cu inima plină de curaj, a reușit să scape neobservat din încinta lagărului. În ciuda pericolului iminent și a riscului de a fi recapturat, Justin a continuat să avanseze,

utilizând abilitățile sale de supraviețuire și intuiție. În căutarea libertății, a străbătut distanțe mari și a înfruntat obstacolele dificile. După zile de aventură și înfruntare a pericolelor, Justin a reușit să ajungă la linia frontului aliat, unde a fost întâmpinat cu brațele deschise.

Evadarea sa spectaculoasă și curajul său remarcabil au fost sărbătorite și admirate de toți cei care au aflat de povestea sa. Justin a devenit un simbol al speranței și rezistenței umane în fața nedreptății și opresiunii. După război, soldatul Justin și-a concentrat eforturile asupra reconstruirii vieții sale și găsirii fericirii. A fost hotărât să nu lase amintirile dureroase să-l definească și să găsească un partener de viață care să îl susțină în călătoria sa de vindecare și refacere.

După căsătorie, Justin și soția sa, Mihalce Florea, au avut bucuria de a aduce pe lume patru fete minunate, Mihalce Floarița, Mihalce Mărioara, Mihalce Silvia și Mihalce Elena. Fiind părinte, Justin a cunoscut un sentiment nou și profund de responsabilitate. El a depus eforturi susținute pentru a asigura un cămin sigur și plin de dragoste pentru copiii săi, oferindu-le educație și valorile necesare pentru a-și construi propriile vieți și a realiza propriile vise.

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, viața la sat a cunoscut transformări profunde și complexe. Această perioadă de reconstrucție și refacere a adus atât

bucurii, cât și provocări pentru comunitățile rurale care încercau să-și refacă viețile și să-și redescopere echilibrul. Povestea soldatului Justin este un exemplu elocvent al voinței și curajului uman în timpurile cele mai întunecate. Evadarea sa din captivitatea rușilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial este o mărturie a spiritului de luptă și dorinței de libertate care poate anima chiar și în cele mai grele circumstanțe.

În memoria lui Justin și a tuturor celor care s-au confruntat cu astfel de încercări, trebuie să ne amintim întotdeauna că curajul și hotărârea pot învinge cele mai mari adversități și pot inspira generații viitoare să nu renunțe niciodată în fața opresiunii.

Bibliografie:

Informații preluate de la familia soldatului Mihalce Justin.

Brevet medaliei
„Crucea comemorativă a celui de-al doilea război mondial”

Mihalce Justin (în partea stângă) cu prietenii săi

PATRIOTUL DAN IOAN PREZENT LA DATORIE

Străbunicul meu DAN IOAN s-a născut la data de 13.04.1887 în satul Budureasa, comuna Budureasa și a trecut la cele veșnice în data de 18.12 1961 fiind înmormântat în cimitirul din satul natal.

A fost implicat în Actele Marii Uniri de la Alba Iulia unde a ajuns traversând Munți Apuseni călare pe armăsarul său *Fulger*.

Alesia Anastasia Daria Dan

Armata ungară a încercat să îl oprească dar el fiind brigadier silvic cunoștea scurtăturile și cărările ascunse ale munților și a ajuns la timp la Alba-Iulia pentru a face și el istorie neamului său.

În timpul ocupației austro-ungare străbunicul meu a fost urmărit pentru răzvrătire împotriva ocupației străine și s-a încercat inclusiv eliminarea lui fizică. I se aduce un omagiu în cartea lui Constantin Mustață „*Teroare în Ardeal*”. Felul în care străbunicul meu s-a raportat prin gândire și faptă la conștiința națională a transmis-o și bunicului meu Dan Leontin care la rândul său a sprijinit gruparea de partizani *Șușman* din Munți Apuseni, iar tatăl meu Dan Cristian Leon poartă numele Leon ca un

omagiu adus lui Leon Șuşman executat de comuniști în iunie 1957. Mă mândresc cu faptul că familia mea participă și ea la scrierea unei pagini din istoria patriei

Cutia poștală a familiei

Trecutul, prezentul și viitorul în istoria unei comunități

Comuna Budureasa se găsește în partea sud-estică a județului Bihor, la baza versantului vestic al Munților Bihorului. Ea este delimitată la nord de satul Cresuia, care aparține comunei Curățele, la est de Stațiunea balneo-climaterică Stâna de Vale, la sud de satele Ferice și Săud, ce fac parte din comuna Buntești, și la vest de satul Mizieș și orașul Beiuș, la o distanță de 12 kilometri.

Alisia Ștefania Magda

Principalele ocupații ale locuitorilor includ creșterea animalelor, agricultura și industria lemnului, care cuprinde activități precum lădăritul (fabricarea lăzilor pentru zestre), încondeiatul ouălor și lucrul în cusături populare. Deși documentele atestă existența localității Budureasa încă din anul 1583, aceasta este mult mai veche în realitate. Potrivit etimologiei populare, denumirea provine de la „buturi arse”. Având în vedere că stabilirea unei așezări umane într-o zonă împădurită ar fi necesitat defrișări, această etimologie pare plauzibilă.

Din vechime, se transmite că în decembrie 1600, câțiva reprezentanți din satele noastre au călătorit până la Beiuș pentru a-l întâmpina pe marele Voievod Mihai Viteazul, care a rămas trei zile (6-8 decembrie) în cetatea de la Finiș și în Beiuș. Trecerea sa prin Beiuș a provocat o mare emoție în inimile românilor din această regiune, așa că prezența unora dintre locuitorii din Budureasa era cu totul firească. În drumul său către Viena, unificatorul celor trei țări românești a traversat Munții Apuseni, împreună cu oștenii săi, pe traseul: Deva-Brad-Baia de Criș-Țebea-Halmagiu-Vârfuri-Vaşcău-Ștei-Beiuș-Oradea. La 28 august 1660, Oradea a fost ocupată de turci, iar în 1661, Beiușul și toate satele din împrejurimi au devenit pasalâc turcesc până în 1686. La 30 iulie, armata austriacă i-a alungat pe turci din Beiuș, iar la 6 iunie 1692 din Oradea, însă în același an, 1692, Beiușul a căzut sub lunga și grea ocupație a Imperiului Habsburgic.

Provocările, privațiunile și suferințele țăranilor răsculați în anul 1784, conduși de Horea, Cloșca și Crișan, au fost similare cu cele experimentate de locuitorii Buduresei din acea perioadă. Mai grav, administrația austro-ungară, în politica lor aspră de deznaționalizare, a interzis folosirea limbii române, înregistrările actelor la primărie fiind efectuate în limba germană și maghiară, în timp ce elevii erau obligați să învețe conform abecedarului maghiar.

Revoluția din 1848 a avut ecouri mai ales în rândul învățătorilor și preoților din comuna. Acțiunile de

emancipare națională și socială ale românilor în anul 1905 au avut un protagonist important în persoana învățătorului Gheorghe Goina din Budureasa.

În timpul Primului Război Mondial (1914-1919), mulți săteni au fost înrolați. În acea perioadă, în multe familii, atât tații, cât și fiii, au fost trimiși pe câmpul de luptă, iar greul vieții a fost purtat acasă de către femei, bătrâni și copii. Mulți și-au sacrificat viața apărând pământul strămoșesc, căzând la datorie, suportând foametea și frigul. Răniți fizic și afectați profund psihic, doar o mică parte din cei plecați au reușit să se întoarcă la familiile lor. Pe baza studiului pomelnicelor de la biserică și a discuțiilor cu persoane mai în vârstă precum Nistor Gheorghe din Lichi Teodil, Goina Ioan (1902-1979), Goina Raveica (1907-1995) a lui Teodoras (părinții mei), Goina Gheorghe a lui Poenar (1905-2001), Fărcut Gheorghe, Făreut Marișca, Pașca Ana, Vaida Teodor, Mica Vasile, am întocmit următoarea evidență a eroilor din Primul Război Mondial:

Budureasa: Băcuș Teodor, Bercea Gheorghe, Bercea Ioan, Bonchiș Petru, Buștea Gheorghe, Buștea Petru, Buștea Simion, Casa Simion, Casa Ștefan a lui Tăneras (gornic), Casa Vasile, Ciobriș Gavril, Cristea Ioan, Cristea Vasile, Fășie Gheorghe, Goina Gheorghe, Goina Teodor, Goina Vasile a lui Birău (unchiul meu), Goina Vasile a lui Petrila, Grec Isai a lui Costan, Halbac Mihai, Gudiu Costan, Laza Filimon a lui Băcești, Laza Moise a Prunii, Laza Ignatie a Donii, Laza Ilie, Manea Gheorghe, Matiu

Gheorghe, Matiu Vasile (Gombos), Nistor Gheorghe, Nistor Ioan, Petila Florian a Schiopului, Bonchiș Vasile;

Cărbunari: Budău Vasile, Budău Ilie, Ciorna Petru, Ciocan Moisie, Ciurba Dumitru, Cristea Vasile, Flore Miron, Flore Teodor, Gudiu Nichita, Hincu (ori Ilinuc) Ioan, Ignățel Vasile, Leuca Vasile, Matiu Vasalica, Magda Teodor, Oancea Gheorghe, Oancea Ioan, Oancea Rusalim, Oancea Gheorghe;

Burda: Balint Ilie, Balint Ioan, Ciobriș Gheorghe, David Gavril, David Gheorghe, David Teodor, Fășie Gheorghe, Fășie Ilie, Fășie Nica, Fărcaș Ilie, Fărcaș Rusalim, Lole Gavril, Nan Mihai, Nan Vasile, Nan Gheorghe, Tomuța Vasile, Pruncuș Teodor, Pruncuș Ilie, Țiț Petru, Vlădica Gheorghe, Vlădica Trif;

Saca: Ciorna Petru, Ciorna Ioan, Costea Precup, Ciorna Gheorghe;

Saliște de Beius: Pantea Constantin, Ilea Partenie, Fitero Vasile, Zaha L. C, Pantea T. Dumitru, Popa L. Z, Pașca M. C, Costea S. T, Ganea R. S., Popa V. S, Popa Dumitru, Popa Teodor, Liber A. V. R., Pașca V. S, Liber V. S., Mihoc Nicolae, Liber P., Siminis V. S, Liber Vasile.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, comuna a fost reprezentată de Dan Ioan (cunoscut și ca Ionica lui Dan, pădurar, străbunicul colegei mele, Dan Alesia) și de Goina Florian, preot la Mizieș, născut în Budureasa. Alți locuitori din localitate, printre care și Magda Vasile (Salea), au făcut drumul până la Alba-Iulia pe jos, traversând munții.

După 1 Decembrie 1918 și până în martie 1919, în comunitățile din Transilvania a existat o dualitate a puterii, deoarece alături de Consiliile Naționale Române, la nivelul prefecturilor și plaselor, s-a menținut vechea administrație sprijinită de Consiliile Naționale Maghiare. În 1919, Garda Națională Maghiară din Ardeal a dezarmat Garda Națională Română din Budureasa, fiind înlocuită cu jandarmi unguri. Ziarul „Tribuna Bihorului” nu a ajuns în localitate, fiind interzis de către Sfatul Muncitoresc Maghiar din Oradea. Potrivit unui conspect despre ofițerii Gărzii Naționale din Oradea Mare și Bihor din ianuarie 1919, la numărul 24 este trecut la rang de stegar numele lui Dan George, cu sediul în Budureasa, având 20 de gorniști și adresa poștală Budureasa.

Prin reforma agrară din 1921, văduvele de război au primit pământ în localitățile „Regina Maria” (azi Avram Iancu, județul Bihor) și în Salonta. Conform datelor culese de la familiile eroilor și pomelnicele existente în biserici avem următoarea situație a celor căzuți pe câmpul de luptă în cel de-al II-lea război mondial.

Budureasa și Carbuari: Băcuș Ioan, Budău Iov, Budău Teodor, Burtic Ioan, Bonchiș Miron, Ciobriș Iosif, Cristea Simeon, Cristea Teodor, Dud Ioan, Dud Vasile, Goina Miron, Goina Traian, Hălbac Gheorghe, Freț Teodor, Freț Vasile, Laza Nicolae a Ienii, Cap Laza Nicolae, Laza Traian, Laza Gheorghe, Magda Nicolae, Magda Gheorghe, Magda Lazăr, Manciu Petru, Manciu Vasile,

Matiu Ioan, Nistor Gheorghe, Nistor Teodor, Oancea Alexandru, Oancea Lazar, Petrila Ioan.

Cătunul Gru: Lingurar Gheorghe, Lingurar Iosif, Lingurar Teodor.

Burda: Budău Teodor, Fășie Lazar, Fărčuț T. Nicolae, Galiș Ioan, Laza Melentie, Nan Vasile, Tomele Nicolae, Țiț Gheorghe.

Saca: Bitea Dumitru, Bitea Nicolae, Ciorna Gheorghe, Costea Ioan, Costea Teodor, Cuptor Eremia, Jurca Gheorghe, Marchiș Gheorghe, Ciorna Petru, Ciorna Ioan, Costea Precup, Vaida Gheorghe.

Au murit în bătălia gloanțelor, fără să li se săpe o groapă, fără să li se ofere slujba unui preot sau să li se așeze mama ori soția să le rânduiască după datina acestor locuri. Pentru a onora memoria celor care s-au jertfit pentru noi, oameni de bună credință au ridicat o cruce, o troiță și un monument.

Întrebând în sat, am reușit să aflu despre eroul David Gheorghe, participant la al Doilea Război Mondial, că a luptat pe frontul de Est și că a fost închis în lagărul din Odessa. Mi-am propus să continui în viitor munca de cercetare și să întreb familiile din sat care au avut participanți la Primul și al Doilea Război Mondial, iar informațiile obținute le voi împărtăși într-o altă lucrare.

În inima Munților Bihorului, ca o perlă ascunsă în peisajul sălbatic al naturii, se găsește comuna Budureasa. Aici, viața locuitorilor se desfășoară cu sânguință, în

rândul unei comunități ancorate în tradiție și mândră de istoria sa plină de culoare. Creșterea animalelor, agricultura și meșteșugurile din lemn sunt activitățile ce definesc existența acestui loc. Dar sub aparența liniștii și a muncii asidue, se ascund povești de curaj și sacrificiu. În urmă cu secole, Budureasa a fost martora întâlnirii dintre locuitorii săi și marele Voievod Mihai Viteazul, iar mai târziu, la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, a avut reprezentanți ce au purtat cu mândrie vocea comunității.

Dar istoria nu a fost mereu blândă. În timpurile tulburi ale războaielor mondiale, comuna a suferit pierderi grele, iar eroii săi au fost comemorați prin monumente și troițe, ca simbol al recunoștinței veșnice. Astăzi, învățăm din trecut și privim cu optimism spre viitor. Cercetările continuă pentru a păstra vie memoria eroilor și a valorilor acestui loc, iar comunitatea se unește în eforturile de a onora moștenirea lăsată în grijă noastră. În Budureasa, fiecare piatră, fiecare colț de pământ poartă povestea celor ce au trăit și au luptat pentru această comunitate. Este o poveste de mândrie și unitate, care ne îndeamnă să privim spre viitor cu încredere și determinare.

Bibliografie:

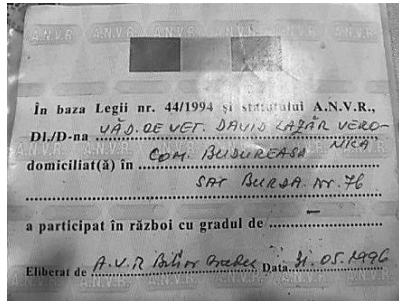
- 1.BIHOR ÎN IMAGINI - disponibil la tara-beiușului.ro accesat la data de 24 martie 2022

- 2. BOGDAN, Cosmin, JĂHĂLEANU, Violeta, SÁNDOR, Lilla - Bisericile de lemn din Țara Beiușului. Tezauri arhitectura al județului Bihor, Editura Primus, Oradea, 2018
- 3. DANIEL, Narcis - Apropierea de Dumnezeu, disponibil la <https://gandireclara.ro/apropierea-de-dumnezeu/>, accesat la data de 24 martie 2022
- 4. GODEA, Ioan - Zona etnografică Beiuș, Editura Sport-Turism, București, 1981
- 5. Gavril Hădăreanu - "Torțe arzande în țara Beiușului"-Editura Buna Vestire, Beiuș, 1995
- 6. MARIA GOINA- "Budureasa-File de monografie"-Editura Buna Vestire, Beiuș, 2010

Monumentele Eroilor din Budureasa,
martori ai sacrificiilor din cele două războaie

Legitimatie de veteran de război –văduva David Lazăr Veromica

MEMORIA RĂZBOIULUI. CUM TRECUTUL NE INFLUENȚEAZĂ PREZENTUL ȘI VIITORUL

Florin Daniel Haneș

În satul Săliște, comuna Pomezău, pe 22 februarie 1915, s-a născut Știube Florian, străbunicul meu, sub cerul senin al unei dimineți reci de iarnă. El s-a născut în sânul unei familii sărace de țărani, având doi frați și o soră, într-un mic sat cu tradiții adânc înrădăcinate în sufletele oamenilor.

Destinul lui Știube Florian a fost sculptat în absența unei figuri paterne, căci tatăl său a fost răpus în vâltoarea primului război mondial. Mama sa, în fața greutăților vieții, s-a recăsătorit, lăsându-l pe el și pe frații săi în grija noii familii. Înainte de a fi încorporat în armată, Florian își câștiga existența ca slugă pentru un țăran mai înstărit din sat. Îngrijea de animalele acestuia cu grijă și devotament, luptând din răspuțeri să adune resurse pentru a-și susține frații mai mici.

Înainte ca vâlvătaia celui de-al doilea război mondial să se abată asupra lumii, Florian a făcut trei ani stagiul militar la Vânătorii de Munte, unitatea militară dislocată atunci în Beiuș. Acești ani i-au înrădăcinat devotamentul față de disciplină și pregătirea militară, pregătindu-l

pentru vremuri tulburi. În timpul alianței României cu Germania din începutul războiului, Florian și camarazii săi au fost trimiși în Rusia, mai precis în Munții Urali. Au mers în acele regiuni îndepărtate și aspre, îndeplinindu-și serviciul militar cu devotament și curaj, până în momentul în care frontul și alianța s-au schimbat. Rușii, bine pregătiți pentru iernile aspre și severe din propria lor țară, au adus o rezistență formidabilă în timpul luptelor din Munții Urali. În plus, sprijiniți de forțele Armatei Americane, au pus la grea încercare determinarea și rezistența trupelor românești, incluzându-l și pe Florian, în fața unor condiții extrem de dificile de luptă.

Pierzând teren în Rusia sovietică, fiind atacați de forțele superioare ale inamicului, Florian și camarazii săi s-au întors pentru a-și îndrepta armele împotriva naziștilor, hotărâți să lupte pentru apărarea țării lor și pentru a-și face datoria. Într-o zi înnoirată, la gara din Vașcău, în județul Bihor, Florian și ceilalți s-au confruntat cu o teribilă surpriză: două avioane naziste Stuka au apărut pe cer, declanșând un atac nemilos asupra gării și a tot ceea ce se afla în jurul ei. În mijlocul haosului și distrugerii, Florian a simțit cum inima îi bate cu putere, gata să facă față acestei noi încercări în lupta sa pentru supraviețuire și libertate. În panică n-a intrat căci el a fugit spre un lan de porumb din apropiere, sperând să găsească adăpost și să scape de gloanțele inamice care făceau ravagii în jurul său. Cu inima bătând năpraznic în

piept, a așteptat în tăcere, ascuns printre tulpinile înalte, sperând că va supraviețui acestui infern al luptei. Cu un noroc incredibil, Florian a reușit să iasă teafăr și nevătămat din lanul de porumb, chiar dacă distrugerea provocată de avioanele naziste lăsase în urmă doar un peisaj sumbru.

Trenul, încărcat cu vagoane pline de oameni, fusese redus la un morman de fiare contorsionate și dezolante. În mijlocul acestei scene apocaliptice, Florian s-a simțit cuprins de un amestec de recunoștință pentru viața salvată și de tristețe pentru pierderile suferite de camarazii săi. Cu amărăciune în glas, Florian povestea cum armata română era extrem de prost echipată, fiind nevoită să lupte cu arme învechite, adesea rămase din Primul Război Mondial.

În ciuda curajului și dăruirii lor, soldații români se confruntau cu dificultăți imense din cauza lipsei de resurse și a tehnologiei învechite, ceea ce îngreuna și mai mult lupta împotriva inamicului puternic. Cu inima plină de hotărâre și cu puținele arme de care dispuneau, Florian și camarazii săi s-au îndreptat spre Beiuș, hotărâți să elibereze orașul de sub dominația ungarilor.

Cu fiecare pas înainte, cu fiecare obstacol depășit, ei puneau în aplicare curajul și dăruirea lor pentru eliberarea acestor locurile aflate sub stăpânire străină. În călătoria lor, străbunicul meu și armata au străbătut

distanțe considerabile, ajungând până în Slovacia, în maiestuoșii Munți Tatra. Acolo, în mijlocul naturii sălbatice și a peisajelor înzăpezite, Florian a luptat cu înverșunare pentru pământul și nația noastră, chiar și în cele mai aspre condiții. Fiecare creastă cucerită era o pledoarie pentru victoria finală. În viața străbunicului meu Știubea Florian, se conturează portretul unui erou anonim, din șirul celor mulți, care și-au dedicat viața luptei pentru libertate și demnitate națională.

Prin curajul și devotamentul său față de țară, el a devenit un simbol al rezistenței și sacrificiului suprem. Străbunicul meu ne amintește că eroismul poate fi regăsit în fiecare colț al țării, iar spiritul de luptă pentru cauza națională transcende timpul și spațiul, rămânând o sursă de inspirație pentru noi, generațiile actuale și pentru generațiile viitoare.

Bibliografie: Informații preluate de la bunicul meu, cu același nume, Știubea Florian

Adeverința cu situația militară a lui Știube Florian

LEGITIMAȚIE

D-1 (a) SERGEANT (r)
STIUȚE VASILE FLORIAN

este veteran (ă) de război, la care a participat cu gradul de SOLDAT

PREȘEDINTELE ASOCIAȚIEI
Mircea Velicu

COMANDANTUL
COMANDAMENTULUI MILITAR
JUDEȚEAN (SECTOR) BIHÖR
Col. Velicu

Nr. 164.0480599

Data eliberării
22.06.1994

ROMANIA
Asociația Veteranilor
Comandamentul Militar Județean

FILIALA A.N.V.R. BIHÖR - ORADEA

CARNET
cu evidența contribuției achitate

D-1. STIUȚE VASILE FLORIAN

Data nașterii 22.02.1915

- comuna BEIUS

- sat

- str. LIVERII

Nr. 17

LEGITIMAȚIA DE VETERAN
Nr. 0480599 Data c.e. 20.8.93

PREȘEDINTELE FILIALEI
Bihör - Oradea
Mircea Velicu
Col (r) Mircea Velicu
(J.S.)

1993 achitat Lol <u>Mircea Velicu</u>	1994 Lol <u>Mircea Velicu</u>
1995 <u>2000</u>	1996
1997	1998
1999	2000
2001	2002

EMBLEMA SUFLETEASCĂ A ORAȘULUI ȘTEI

Doamna Galea Florica (Lori) și doamna Iscrulescu Aurora (Lala), surori gemene, Milian după numele de fete, rămân la fel de apropiate acum precum erau și în pântec, împărțind frumoasa pasiune pentru sport. Ele locuiesc în Ștei ca și mine, doar că m-au întrecut cu mai bine de 60 de ani în vechime. Au fost printre oamenii care au asistat la momente importante petrecute în oraș despre care eu nici nu aș fi avut vreo idee dacă aceste două doamne minunate, pe care mă bucur că am avut ocazia să le cunosc, nu mi le-ar fi povestit.

Yasmina-Florina Cuc

Ele s-au născut la Oradea, însă destinul și inima de român le-au croit calea spre zona Beiușului, îmi spune doamna Iscrulescu „La Oradea, când s-a cedat Ardealul în 1940, românii adevărați au plecat, fugind de circumstanțe... am avut doar câteva ore la dispoziție să ne adunăm, la propriu, întreagă viață și să plecăm. Așa am venit ore întregi pe jos, la 4 ani, câți aveam atunci, spre Beiuș, unde ne-am și stabilit. Nu conta unde eram, atât timp cât aveam sufletul împăcat”. Acolo au făcut și școala pedagogică, până în clasa a VIII-a, după care au plecat în Timișoara. După ce și-au terminat studiile, au fost

repartizate în județe diferite, 3 ani, pentru a face stadiul „cea mai lungă perioadă în care am stat despărțite”, după cum zic dânsule. Doamna Florica și-a găsit post în Ștei și a venit înapoi, „noi tot timpul am fost împreună, și atunci normal că am venit și eu după ea”, adaugă hazliu doamna Aurora „desigur și la insistență părinților, care ne spuneau că trebuie să venim acasă, că noi suntem bihorene, ardelence, nu avem cum sta departe”. Din 1958, de când s-au mutat aici, au fost profesoare de educație fizică și sport până în momentul în care a venit vremea pensionarii, au făcut și au predat ceea ce le era cel mai drag, mișcarea. În această „unitate de învățământ au lucrat cadre didactice de prestigiu: (...) Galea Florica, Iscrulescu Aurora(...)”⁵²

În acea vreme, drumurile abia se construiau în zonă, acestea fiind urmarea venirii rușilor, a muncitorilor și a altor diferite tipuri de meseriași. Își îmbinau diversele meserii, capacități și forțe, toți având ca scop unic încercarea de a pune zona, orașul pe picioare. Totul a fost construit având ca punct de referință mina Băița, toate drumurile au fost construite în jurul aceluia traseu, asta desigur pe la început, când cel mai important aspect al zonei era reprezentat de mină. După ce a fost cât de cât finalizat, minerii în special, au fost cei care au avut prioritate la locuințe, îmi spune doamna Galea. Strada Lenin se zicea pe atunci că e „a rușilor, străzile, blocurile, tot ce vezi acum e făcut după modelul rusesc”. Orașul a fost construit din materialele aduse din mina de la Băița, desigur un specialist ar ști să spună mai multe. Orașul s-a ridicat datorită oamenilor,

⁵² Ioan Simedre, *Ștei-500 de ani-Monografie*, Editura Imprimeriei EX LIBRIS HOFFNUNG, Ștei, 2003, pp-111

toți au fost cot la cot în muncă și uite așa, s-a ridicat. Pentru cei mai mulți locuitori, au fost construite „blocuri de tip KD (cu pereții din panouri) și locuințe de tip BW (căsuțe verzi de inspirație nemțească)”, pe fostele străzi Frunțașilor (azi Nicolae Iorga), Tineretului, Sportului, Eminescu etc. În întregul său, orașul Ștei a fost proiectat chiar la Moscova, de un arhitect rus. Tot în acea perioadă, s-au construit blocurile vechi (cu două etaje), din cartierul Petrileni. De aceea, străzile au o formă unică în România, „sunt paralele și deosebit de lungi”⁵³

Oameni din toată țară și-au făcut drum spre zona noastră datorită potențialității. Multe locuri de muncă, salariile mari oferite, un alt stil de viață prezentat, toate fiind puse la dispoziția oamenilor reprezentând factori esențiali atât în consolidarea orașului, cât și în dezvoltarea lui. Dacă s-ar face un studiu despre toponimia numelor de familie a locuitorilor zonei, s-ar putea descoperi că această mică suprafață este zona care deține cel puțin câte un colțișor din fiecare parte a țării. Moldoveni, olteni, moți, etc. s-au stabilit aici, au muncit și și-au întemeiat familii, astfel creând din zona un fel de intersecție a tradițiilor, a mâncărilor, religiilor, ba chiar și a limbajului. Multe cuvinte sau prescurtări, pe care le auzi doar în zona și care sunt necunoscute de orașele situate chiar și la 20 km de noi, precum: *mem* (mergem), *șod* (drăguț de amuzant), *boți* (sarmale), *sclefe* (lemne/scânduri), *crumpe* (cartofi), *boscorodește*

⁵³ Bihor în imagini, *Povestea orașului Ștei-orașul proiectat la Moscova*, publicat de <https://www.bihorinimagini.ro/povești-și-legende-bihorene/povestea-orașului-ștei-orașul-proiectat-la-moscova/>

(vorbește mult și fără rost), *barem* (măcar), *căput* (poartă), *oloi* (ulei)⁵⁴ etc.

Orașul pe vremea aceea se numea „Șchei” și era de fapt sat iar după venirea rușilor (sovieticilor) a fost transformat în oraș. Pe timpul comunismului se schimbă numele orașului în „Dr. Petru Groza”, pe vremea lui Gheorge Ghiorgiu Dej, îmi zice doamna Aurora, după aceea fiind schimbat înapoi, dar și românizat în „Ștei”, numele pe care și-l păstrează și astăzi. Doamnele îmi spun că ele sunt singurele din oraș care mai au buletinul pe orașul „Dr. Petru Groza”, când ne-am făcut ultima oară buletinul, ni l-au dat pe perioada nedeterminată, așa se mai făcea atunci, „nu știau ei că vom trăi atâta”, glumesc ele, „mergem la fiecare votare, dar nu mai avem loc să ne pună ștampila”

Doamna Galea îmi mai spune că după ce a fost finalizată ridicarea orașului, „toată lumea a fost bucuroasă, deși se observau unele diferențe între români și ruși, am trăit în armonie, eram prieteni cu toții și ne înțelegeam frumos, au fost alcumva vremurile. Deși multă lume zice... noi, vârstnicii, care am și trăit acele vremuri, credem că a fost bine și atunci, pe vremea rușilor, să zicem așa, la noi în oraș. Da, într-adevăr stăteam la coadă pentru lapte, pâine, dar aceea a fost vremea de înflorire a orașului, eram o comunitate, nu un punct pe harta”. Desigur, au existat și unele „neplăceri în acele vremuri”, continuă doamna Aurora, nu am fost noi persoanele care să „pretindă ceva, ne-am trăit viața indiferent de cine era la conducere și am trăit bine”.

⁵⁴ Ioan Simedre, *Ștei-500 de ani-Monografie*, Editura Imprimeriei EX LIBRIS HOFFNUNG, Ștei, 2003, pp-209,222,223

Am fost curioasă și știind că doamnele au trăit pe timpul mai multor regimuri politice, le-am întrebat care li s-a părut a fi cel mai bun, care a creat o Românie prosperă, cum am spus mai devreme, „pe vremea rușilor, eram o comunitate, consider că pentru oraș, aceea a fost cea mai bună perioadă, perioada de înflorire..., pe vremea comunismului nu neapărat că au stat lucrurile diferit, pentru că trăiam în zona asta, considerată una foarte bună atunci, multe locuri de muncă, orașul nou, nu am dus lipsuri niciodată, am avut tot ce ni s-a dat, să zic așa. Dacă e să compar având în vedere ce e mai bine pentru oameni, în zilele de azi, democrația, acum e cel mai bine. Dacă vrem să plecăm undeva, putem, totul e la discreție, să nu mă înțelegi greșit, nici atunci nu a fost rău, dar acum e un alt tip de libertate, pe care mă bucur că am trăit să o experimentăm.”

Indiferent prin câte perioade și regimuri au trecut sau cu câți oameni s-au cunoscut, ele au rămas mereu mândre că sunt românce și nu evitau nicio ocazie prin care puteau demonstra asta. Pe lângă orele ținute la școală, dânsle s-au ocupat și cu activitățile extrașcolare sportive. Au antrenat echipa de volei, care era în divizie, au predat dans, balet, gimnastică etc. Cu echipa de dans au ajuns și la „Cântarea României”, la faza pe țară, „totul se datorează faptului că am colaborat cu cei de aici”, am fost la Timișoara când a fost faza pe țară și încercând să facem ceva frumos, nou, ne-am gândit și, împreună cu profesorul de desen, am realizat stema țării, trebuia să dăm dovadă de patriotism, ne-am zis, suntem mândrii de noi și o vom dovedi. El ne-a făcut partea de sus, tricolorul și noi, cu trupurile copiilor am făcut spicele, sondele, ba chiar fetele au fost îmbrăcate în costume tradiționale, de aici de la noi din Bihor. Ele imitau culesul și secera, munca în general, orașul nostru era un loc plin de muncitori și acest lucru trebuia

evidențiat în dansul nostru tematic, original în acest fel. A fost un moment minunat, toată lumea ne-a felicitat, eram cam sigure că vom câștiga, așa și trebuia, dar am fost depunctați din cauza unor concepții politice... Totuși noi am fost și suntem în continuare mândre de ceea ce am realizat, că ne-am putut pune în practică ideile și desigur și de muncă și efortul depus de copii”.

După cele spuse de domniile lor, tot orașul era într-o voie bună, toată lumea îi susținea și îi ajuta cu orice aveau nevoie, pentru oamenii din oraș, ei au fost cei care au câștigat concursul. Festivalul „Cântarea României” a antrenat în activitățile culturale o perioadă scurtă toate „unitățile productive din oraș”⁵⁵. Pe lângă această minunată experiență, doamnele profesoare erau de nelipsit și din pregătirile pentru orice eveniment care își avea locul în oraș. „Școlile din oraș au prezentat în numeroase rânduri programe artistice de conținut pe scena Casei de Cultură. Animatori culturali meritoși fiind profesorii: Florica Galea, Aurora Iscrulescu(...)”⁵⁶.

Pe lângă spectacole, doamnele organizau și tabere, excursii cu copii, mi-au spus că le plăcea foarte mult să facă activități împreună cu ei. Erau foarte implicate, și atunci când venea vorba de elevii lor, dar și în societate, ba îmi spun chiar că ele sunt cele care au înființat atunci și primul *Club al doamnelor în Ștei*, după revoluție, am cam „enervat bărbații atunci” își amintește râzând doamna Iscrulescu. Îmi povestesc cum au

⁵⁵ Ioan Simedre, *Ștei-500 de ani-Monografie*, Editura Imprimeriei EX LIBRIS HOFFNUNG, Ștei, 2003, pp-133

⁵⁶ *Ibidem*

început ele să ajute, având în fondul fundației doar 50 de bani, dar în timp ajungând la ordinul zecilor, împreună și cu ajutorul altor femei puternice și darnice din Ștei. Au făcut mii de pachete și au ajutat sute de oameni. Ar trebui menționate numeroasele acțiuni de genul „spectacole-concurs ale instituțiilor de învățământ, ale ansamblului „Doina Șteiului”, întrunirile cenaclului literar „Miron Pompiliu”, ale cercului de ecologie, de sociologie, de speologie, diferite simpozioane, lansări de carte, expoziții tematice, Clubul doamnelor – transformat în „*Fundația Săracul Român*”, care își desfășoară activitatea în scop caritabil. Această fundație este întreținută cu interes de câteva doamne cu inima mare: Galea Florica, Aurora Iscrulescu (...)”⁵⁷. Pe lângă aceste obiective pe care le-au îndeplinit și pentru că sunt un model de urmat, pentru faptul că au pus suflet în fiecare activitate pe care au desfășurat-o și pentru generațiile pe care le-au educat, în 2002 le sunt acordate premiile de excelență, pe care le-au meritat din plin.

Doamnele sunt niște persoane foarte inteligente, drăguțe și serviabile, extrem de disciplinate și niște personalități respectate, dar felul lor de a fi, atitudinea și energia lor au fost calitățile care pe mine m-au impresionat enorm. Nici nu am reușit să le dau un corect „bună ziua!” că deja mi-au corectat postura. Aspecte mici ale personalității lor, care le definesc și care sunt apreciate de toți oamenii care le cunosc, fac diferența. În timp ce vorbeau și îmi povesteau cele menționate mai sus, își completeau una altele propozițiile, fapt de care m-au avertizat la început, dar mie mi se pare fascinant să poți să-i completezi gândurile cuiva. Îmi spun că nu-și schimbau doar

⁵⁷ Idem, p.146

gândurile, ci uneori făceau schimb și între ele „de câte ori am fost eu la întâlniri în locul ei cu cel care avea să fie viitorul ei soț”, iar cealaltă nu își mai amintește, „de câte ori am fost eu la ore în locul tău” intervine doamna Galea. Într-adevăr, nimeni nu prea își dădea seama, nici directorul, i-am spus noi când ne-am pensionat și nu-i venea să creadă, acesta ne-a fost „avantajul de a fi gemene”.

Copii dânselor le tot întreabă dacă nu vor, acum la bătrânețe, să se mute înapoi în Oradea, fiindcă acolo e locul nașterii lor, dar ele îmi repetă și mie „în Ștei ne simțim cel mai bine”. Au plecat din Oradea atunci pentru a avea sufletul împăcat, și pentru a-și păstra integritatea de român, dar și așa, consideră că cel mai patriotic gest făcut de ele nu este acesta, ci toate generațiile pe care le-au educat. Au făcut ceva cu însemnătate, pentru copii și pentru orașul Ștei, pentru comunitate. „Considerăm că asta înseamnă să fii român adevărat, să îi ajuți pe cei de lângă tine, să dai dovadă că faci parte dintr-o comunitate, iar noi ne-am pus amprenta asta pe toate generațiile pe care le-am educat. Le-am spus copiilor noștri, noi de aici nu plecăm, chiar de am da și de cel mai mare greu în viață, știm că orice persoană din oraș ne-ar ajuta, și asta face un loc deosebit, o țară plină de patrioți: empatia pe care o avem unul pentru celălalt. La fiecare pas pe care îl facem, ne întâlnim cu câte un fost elev și de fiecare dată îi observăm în privire respectul și recunoștința. La fiecare întâlnire de acest fel, ne împrospătam memoria și ne amintim de vremurile tinereții și de tot ceea ce am trăit aici. Nu am da acest sentiment, acest loc și această comunitate la schimb pentru nimic. Amintirile ne fac ceea ce suntem, iar noi nu am da această viață pe nici o alta”.

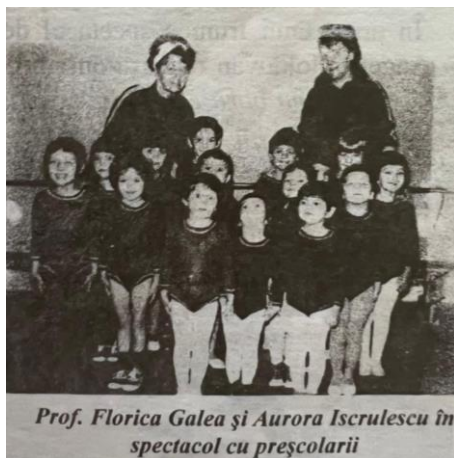
Povestea acestor două doamne e una pe care o găsești poate odată la un milion? Sau nu! Ele sunt mândre că trăiesc aici, iar noi ar trebui să fim și mai mândri pentru că le avem aproape. Au educat numeroase generații, și-au îndeplinit tot ceea ce și-au propus și cu siguranță și-au lăsat amprenta asupra oamenilor și asupra orașului. Nu există persoană care să nu le cunoască și să nu știe cât de deosebite sunt, cu bunătatea și personalitatea lor aparte reușind să atingă zeci de inimi. Au fost și vor rămâne și de acum înainte o emblemă vie pentru orașul Ștei, pe care o vom purta mereu în suflet și în amintire.

Bibliografie:

- Ioan Simedre, *Ștei-500 de ani-Monografie*, Editura Imprimeriei EX LIBRIS HOFFNUNG, Ștei
- Bihor în imagini, *Povestea orașului Ștei-orașul proiectat la Moscova*, publicat de <https://www.bihorinimagini.ro/povești-și-legende-bihorene/povestea-orașului-ștei-orașul-proiectat-la-moscova/>
- Informațiile primite de la doamna Florica Galea și doamna Aurora Iscrulescu

Galea Florica, Yasmina Cuc
și Aurora Iscrulescu - 2024

*Prof. Florica Galea și Aurora Iscrulescu în
spectacol cu preșcolarii*

Străzile cu formă unică în România, paralele și deosebit de lungi

Casa de Cultura Ștei

Vechea sală de sport

BISERICA DE LEMN DIN TOTORENI

Informații utile:

- . Această biserică de lemn se află între satele Totoreni și Băleni;
- Hramul bisericii este „Adormirea Maicii Domnului”
- A fost construită la 1697.

Iulian Ștefan Bota

Biserica din Totoreni cu hramul Adormirea Maicii Domnului a fost picată în anul 1818 de către pictorul

Simion Darabant, preotul din acea perioada fiind Mihai

Popovici, iar sfeți au fost Mlenda Urs din partea Totorenilor și Popa Iosif din partea Bălenilor

Ușile Împărățești repreintă imaginea Bunei Vestiri

O importanță aparte o au toate obiectele de cult din biserică.

Eroii satului sunt trecuți pe crucile postate în exteriorul bisericii pe se pot vedea înscrise numele: Peste Gligor, Boloca Traian, Găvrilă Ioan și nu s-au mai întors acasă, fiind îngropați în alte locuri.

,0

Ca semn de amintire ne sunt cele 2 troițe, una ce se află în cimitir și cealaltă în fața casei parohiale, ne arată faptul că în aceste 2 sate au fost înaintași de-ai noștri care au pierit în cele 2 războaie mondiale, ei fiind pomeniți la Sf. Liturghie și cu prilejul Zilei Eroilor.

Construirea Bisericii de lemn

Biserica de lemn, ce se află ridicată la mijlocul satelor Totoreni și Băleni, în mijlocul cimitirului, a fost construită

în anul 1697. „Lemnul folosit la construcția bisericii a fost luat din pădurea aflată în vecinătatea locului unde a fost construită biserica. În 1924 acoperișul bisericii a fost schimbat astfel șindrila fiind înlocuită cu țiglă, iar turnul bisericii acoperit cu tablă”.

Biserica este împărțită în cele 3 componente: Pronaos; Naos și Altar cu inscripția: *„Ziditu sau această sfântă biserică după întruparea Domnului Lea 1697”*

Pe unul dintre pereții exteriori ai bisericii se poate vedea scrisă o frază în chirilică ce datează de la facerea bisericii.

Pronaosul bisericii

- Este locul unde stau femeile;
- Este împodobit cu icoane aduse de către credincioșii din ambele sate;
- Pe aici se poate urca în pod.

Naosul bisericii: Este locul unde stau bărbații; Este împodobit cu icoane și prapuri, este despărțit de Pronaos de o ușă care are ancadramentul în formă de solzi de pește și zimți.

Altarul bisericii - Este locul de unde slujește preotul. În el se află:

- 1.Sfânta Masă;
- 2.Proscomidiarul;
- 3.Chivotul Sfânt;
- 4.Sfânta Cruce;
- 5.Icoane;
- 6.Vasele Sfinte;
- 7.Veșmintele Preoțești

Perindelele - Locul din exteriorul bisericii care are o lungime de 5,20m și o lățime de 1,14m și se află în partea de nord a Naosului (partea dreaptă a bisericii), pe toată lungimea lui, unde erau aduși cei care făceau rele, spre îndreptare, se numește Perindele. Perindelele este specific doar bisericii din Totoreni.

BIBLIOGRAFIE:

- 1. **Date culese de la preotul paroh Bota Emil Cosmin**
- 2. BIHOR ÎN IMAGINI - *Biserica de lemn de la Brătești*, disponibil la tara-beiusului.ro/biserica-de-lemn-de-la-bratesti, accesat la data de 24 martie 2022
- 3 BOGDAN, Cosmin, JĂHĂLEANU, Violeta, SĂNDOR, Lilla - *Bisericile de lemn din Țara Beiușului. Tezauri arhitectura al județului Bihor*, Editura Primus, Oradea, 2018
- 4. DANIEL, Narcis - *Apropierea de Dumnezeu*, disponibil la <https://gandireclara.ro/apropierea-de-dumnezeu/>, accesat la data de 24 martie 2022
- 5. GODEA, Ioan - *Zona etnografică Beiuș*, Editura Sport-Turism, București, 1981

CÂND VIAȚA SE ÎNTÂLNEȘTE CU MOARTEA. POVESTEA LUI PAȘCA IOAN ȘI ORORILE RĂZBOILUI

Introducere⁵⁸

Într-o zi din clasa a IX-a am participat, cu ocazia aniversării a 195 de ani de la înființarea Colegiului Național „Samuil Vulcan” la lansarea unei cărți intitulată *Istoria în casele bihorene*, unde colegii mei coordonați de doamna profesoară de istorie Popa Ana Cornelia au prezentat poveștile de viață ale unor eroi rămași anonimi sau la voia tradiției orale în casele bihorene, locuri și oameni din Țara Beiușului care au marcat evoluția societății românești din Vestul României și desfășurarea unor evenimente majore la începutul secolului XX.

Andrei Raul Simionăș

Impresionat de cele văzute și auzite, am început să fac cercetări și am descoperit istoria „de acasă” care m-a

⁵⁸ Cu acest proiect am participat la Concursul național de comunicări științifice ale elevilor din învățământul liceal, la disciplina Istorie, Etapa județeană, Oradea, 19 aprilie 2024, Secțiunea: *Istoria Românilor*, unde am luat locul 2.

purtat la o cunoaștere mai bună a propriei familii și la descoperirea unor aspecte neștiute despre strămoșii mei. Rămânând profund marcat de lucrările prezentate, am început să fac „săpături” în trecutul propriei familii și am descoperit că însuși străbunicul meu și-a apărât țara în timpul celui de-al doilea război mondial. Aducându-mi aminte de poveștile bunicului și dorindu-mi să descopăr mai multe, am ascultat-o pe bunica mea povestindu-mi despre viața socrului ei.

Cadrul geografic și câteva aspecte istorice ale localității Săucani

Fiecare zonă și localitate își are propria istorie. Are oameni, locuri și fapte care o reprezintă și îi duc spiritul mai departe. Abordarea unui eveniment, fenomen sau chiar a unei personalități prin prisma localității natale

contribuie la o înțelegere mai în detaliu a acestora.

Satul bunicului meu este așezat în județul Bihor, în apropierea municipiului Beiuș, într-o zonă pitorească de unde se pot vedea Munții Bihor. Amplasat pe și între mai multe dealuri în comuna Răbăgani, localitatea Săucani are o populație aproximată la 500 de locuitori. Dacă intri în sat din direcția localității Răbăgani, străbătând zona „Biti”, ajungi la un simplu indicator albastru, îndreptat

spre localitate, pe care scrie „SĂUCANI”. De acolo treci pe un drum asfaltat, păzit de câțiva plopți înalți, înconjurat de o pășune pe care localnicii își lasă ovinele, caprinele și bovinele. De la intrarea în sat poți să-ți faci o imagine de ansamblu asupra localității; drumul principal, barat de câteva drumuri pietruite care duc spre culturile oamenilor descriu viața cotidiană a localnicilor. Prima parte a satului a fost botezată „La Deal”⁵⁹. Aici, casele sătenilor sunt ridicate chiar pe creasta dealului. Următoarea parte a satului, „Pe Vale”, poate fi considerată centrul spiritual⁶⁰. Aici se află vechea biserică atestată documentar în 1780 (Foto. 1) , biserica nouă ridicată în anul 2000, dar și întinsul cimitir al satului. Acestea sunt doar câteva aspecte care semnalează lunga istorie a localității, dar și iubirea față de Dumnezeu. Se învecinează cu localitățile Răbăgani, Săliște de Pomezeeu, Drăgoteni și Feneriș⁶¹.

Ioan Bar, în cartea sa, *Săucani, amintiri nostalgice*, aduce informații esențiale despre satul său natal precum: „Este o așezare omenească ce dăinuie acolo cam din 1580, când

⁵⁹ Bidilean Vidu, *Monografia Comunei Răbăgani – Bihor*, Editura „TERRA NOSTRA, Iași, 2015, pp. 64-65 <https://comunarabagani.ro/wp-content/uploads/2020/10/Extras-din-Monografia-Comunei-Rabagani-istoric-pt.-site.pdf> data accesării 15.04.2024

⁶⁰ Ioan Bar, *Săucani, amintiri nostalgice*, Editura Fundației Culturale Memoria, București, 2011, pp. 11-12

⁶¹ Bidilean Vidu, *op. cit.*, p. 66

a fost atestată documentar, sub numele de Zeökefalva. Aceeași localitate este pomenită în alte documente sub diferite denumiri, ca de exemplu: Zeökefalva (1587), Szükefalva (1692), Zokány (1828). Szokány, Szükefalva (1851). Deși primele denumiri ale satului sunt menționate în limba maghiară, acolo nu au trăit niciodată unguri, chiar dacă s-a aflat o lungă perioadă de timp sub stăpânire ungurească sau habsburgică. Cel puțin în Țara Beiușului, ungurii au evitat să se stabilească pe dealuri, preferând zonele de șes, mai ușor de cultivat, satele de deal fiind locuite de români.”⁶²

Ce a însemnat războiul pentru Regatul României și pentru români?

Contextul general, în care cel mai mare și cel mai dur război din istoria omenirii, al doilea război mondial, nu a ocolit nici teritoriul țării noastre. Intrarea Regatului României în război, la data de 22 iunie 1941, a însemnat începutul sfârșitului pentru sute de mii de soldați și civili români care și-au dat viața pentru apărarea teritoriului, dar și pentru recuperarea aceluia luat cu forța de către Uniunea Sovietică, Ungaria și Bulgaria.

Din păcate, contextul mondial nu i-a permis României să rămână neutră, un lux de care românii nu s-au bucurat niciodată. Sentimentele de sacrificiu, eroism și iubire față de țară, cultivate de-a lungul secolelor, i-a ajutat și acum

⁶² Ioan Bar, *op. cit.*, pp. 12-14

pe soldații români să lupte cu vitejie și speranță. Cu aceste sentimente a pornit în luptă și străbunicul meu, Pașca Petru.

Până la 22 iunie 1941, guvernul român facilitează guvernului polonez să tranziteze, cu tot tezaurul și forțele militare rămase, spre Egiptul aflat atunci sub controlul britanicilor. Cum Franța, cea mai apropiată țară ca parteneră garantă a românilor, capitulează în 22 iunie 1940 în fața Germaniei naziste, România este nevoită să se reorienteze politic spre cea din urmă, chiar dacă i-a fost impus Dictatul de la Viena prin care pierde Basarabia, N-V Transilvaniei și Cadrilaterul. Conducerea lui Carol al II-lea se destabilizează și este instalat de Regele Carol al II-lea omul devotat țării generalul Ion Antonescu⁶³.

Cu dorința de a recupera teritoriile pierdute, Antonescu intră în jocul mondial și se aliază cu Germania lui Hitler ca să lupte împotriva URSS, iar în iulie-august 1941 eliberează Basarabia și Nordul Bucovinei. După lungi discuții cu Hitler, Antonescu ordonă armatei române să înainteze dincolo de Nistru, deși opinia publică (și unii politicieni) nu era de acord cu acest fapt. Peste 180.000 de soldați își pierd viața pe teatrele de operațiuni din

⁶³ Vlad Georgescu, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, Ed. Humanitas, București, 1992, p. 223-224

Odessa, Crimeea și Caucaz din cauza unei simple speranțe bazate pe promisiunile lui Hitler.

După ce armatele Axei sunt înfrânte la Stalingrad, guvernul Antonescu conștientizează că armata germană nu este atât de puternică și că teritoriul imens al Rusiei nu putea fi cucerit decât prin atacuri rapide, strategie care nu mai putea fi aplicată din cauza vremii nefavorabile (ger care cobora sum minus 40°C), a numărului mare de soldați ruși și din cauza dotărilor materiale inadecvate. Astfel, pericolul rusesc devine tot mai simțitor pentru guvernul român, care începe să poarte negocieri cu Puterile Aliate la Ankara (1943-1944) și Cairo (1944). Aceste tratative au eșuat, condițiile impuse nefiind acceptate de partea română, deoarece Antonescu nu admitea dezarmarea armatei sale.

Pe 23 august 1944, Antonescu este înlăturat de o coaliție de partide care preiau puterea și încep negocieri cu Națiunile Unite. La 12 septembrie, România încheie Convenția de Armistițiu cu URSS, după ce pe 23 august 1944 întoarsese armele împotriva Germaniei și curățase teritoriul național de trupe germane. Ofensiva începută pe 6 septembrie, de pe frontiera vremelnică impusă prin Diktatul de la Vianam și până pe 25 octombrie cele două Armate române, în alianță cu Frontul 2 ucrainian eliberează ultimelor teritorii românești, Carei și Satul Mare, iar soldații români participă la eliberarea Ungariei,

Cehoslovaciei și Austriei, unde își pierd viața peste 100.000 de soldați⁶⁴.

În cadrul Tratatului de la Paris din 1947, statele Aliate nu au recunoscut României statutul de țară cobeligerantă, pierzând astfel Basarabia, Nordul Bucovinei în favoarea URSS și Cadrilaterul, revenit Bulgaria, dar reîntregește N-V Transilvaniei preluat de Ungaria în 1940⁶⁵. Așa se încheie războiul pentru români: distrugere, moarte și teritorii pierdute.

Este foarte important să nu uităm de soldații noștri români, cei cărora le datorăm existența. Au luptat cu credință în suflet și cu speranța de a crea o lume mai bună pentru ei, familiile lor, dar și pentru cei care le vor urma. Curajul, determinarea de care au dat dovadă, iubirea lor pentru patrie vor rămâne veșnic în inimile noastre. Eroul, cu o memorabilă semnificație „este acela care nu dă înapoi, gândește numai la binele viitor. El este cel pe care trebuie să-l îndrăgim, cel pe care trebuie să-l cunoaștem pentru a-i arăta recunoștință”⁶⁶

⁶⁴ „Jertfele armatei române în Campania din Vest: Asediul Budapestei (1944-1945)”, <https://historia.ro/sectiune/general/jertfele-armatei-romane-in-campania-din-vest-579967.html>, data accesării 14 aprilie 2024.

⁶⁵ „TRATAT 10/02/1947 - Portal Legislativ”, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/126153>, data accesării 14 aprilie 2024.

⁶⁶ Ana Cornelia Popa, Moșincat Constantin, *Voievodul Menumorut. Istorie în case bihorene*, Oradea, Editura Aureo, Oradea, 2023, p. 155

Străbunicul meu, un veteran de război uitat în negura vremii. Cunoscut ca și „Petre al Oneaței”, străbunicul s-a născut în anul 1922 în localitatea Săucani, județul Bihor, fiind cel mai mare dintre cei patru fii ai familiei. Din păcate, informațiile despre viața lui s-au mai risipit în negura timpului. De la fiul său cel mare, bunicul meu, am aflat că era foarte reticent atunci când venea vorba despre război. Cu siguranță traumele și-au spus cuvântul. Războiul îl prinde muncitor pe șantier, la vârsta de 21 de ani. Nu știm în ce an intră în armată, dar din Cartea de Identitate pentru călătorii nelimitate din 20.06.1944 (Foto) reiese că acesta era soldat în Regimentul 5AA (anti-aeriană).

Din poveștile unui vecin a bunicilor, Miculaie (a Voruță) din satul Drăgoteni, trupele române au ținut piept trupelor maghiare, după întoarcerea armelor, în zona cunoscută astăzi sub numele de Bitii, la marginea satului Săucani, iar străbunicul nu se afla printre ei. Cel mai probabil acesta era într-o garnizoană anti-aeriană a unui oraș din Muntenia, dar acest aspect merită o analiză pe viitor.

Bunicul îmi povestea că de frica maghiarilor, bunicul său din partea mamei, Oaie Ioan, socrul eroului din povestea noastră, l-a dus în Munții Apuseni pe când avea doar un an și jumătate, poveste pe care o aflase de la mama sa. Acolo au stat două săptămâni, împreună cu vaca care le-a fost sursă de hrană, pe lângă roadele pădurilor și cartofii din căruță. Din cauza vremii și rămași fără mâncare, pornesc înapoi spre Săucani, unde rămăsese acasă fiica, Pașca Catița (soția străbunicului) și nevasta sa, Oaie Catița. Au aflat pe drum că Regatul Român a întors armele împotriva Germaniei, pe 23 august 1944⁶⁷, și că deja în Bihor intraseră trupele ruse pentru a ajuta armata română. Acest eveniment are loc în luna septembrie al aceluiași an, când aceștia trec Munții Apuseni⁶⁸.

⁶⁷ „23 August 1944 - Salvarea României sau trădare națională?”, <https://historia.ro/sectiune/general/23-august-1944-salvarea-romaniei-sau-tradare-585614.html>, data accesării 11 aprilie 2024.

⁶⁸ SORIN, „Bătălia pentru Oradea (1): o privire generală | Oradea Mea”, <https://www.oradeamea.com/oradearazboimondialii/>, data accesării 11 aprilie 2024.

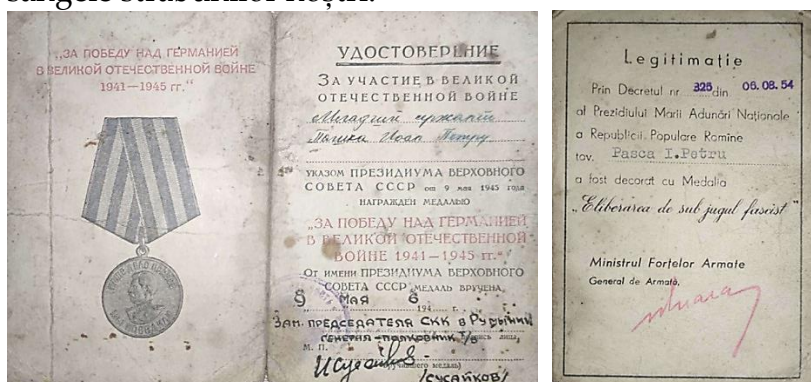
Ajung seara în fața casei, iar poarta le este deschisă de către cele două femei și un soldat rus. Speriat, bunicul voia să-l atace pentru a-și apăra nepotul, crezând că soldatul îi va face rău copilului, dar militarul îi spune că nu o să le facă nimic, că și el are trei copii care îl așteaptă în Rusia. În seara aia l-au găzduit, iar din spusele bunicului, acesta i-a dat cubulețe de zahăr și s-a jucat împreună cu el. Această poveste mi se pare foarte interesantă deoarece se cunoaște foarte bine faptul că soldații sovietici au cauzat atrocități în multe locuri în care s-au aflat, deși erau acum în aceiași alianță militară cu românii.

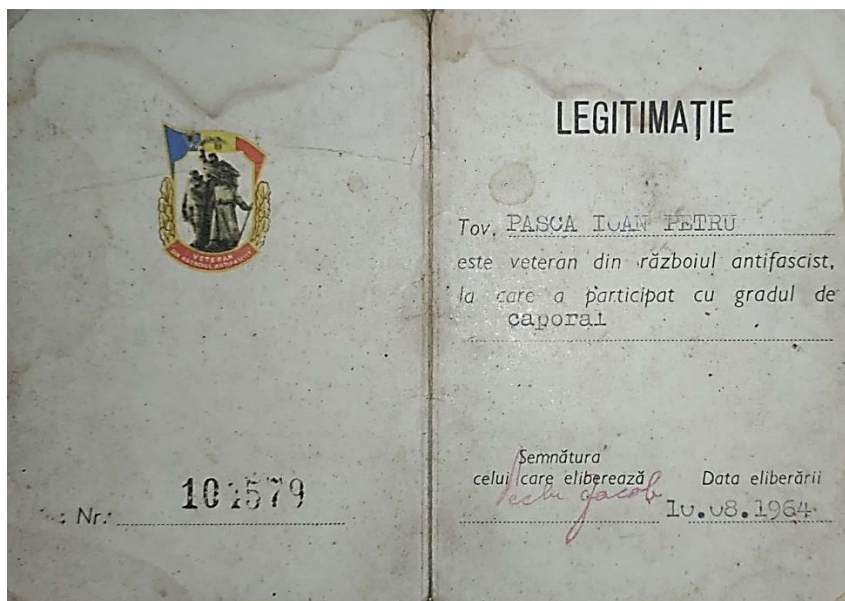
La finalul războiului, Pașca Petru revine în Săucani la familia și socrii săi, reluând munca de șantier. Cu banii strânși își cumpără mult teren pe care îl lucrează cu familia și își ridică o casă în centrul satului, lângă școală. În 8 mai 1946 primește certificatul și medalia „Pentru victoria asupra Germaniei în Marele Război Patriotic” din partea URSS (Foto), iar în 6 august 1954, din partea Republicii Populare Române primește legitimația care atestă că a fost decorat cu medalia „Eliberarea de sub jugul fascist” (Foto). Tot în același an se naște al doilea fiu al familiei, Pavel. În 1964 primește legitimația de veteran de război din partea Comitetului Național al Veteranilor din Războiul Antifascist, unde se menționează că a participat cu gradul de caporal în cadrul războiului (Foto. 5). Trei ani mai târziu, străbunica moare din cauza unei boli incurabile, iar starea psihică a străbunicului, din

spusele bunicului și a bunicii, se înrăutățește. Refuză să mai discute despre trecut, iar cei din jurul său îi acceptă decizia.

Continuă să-și ajute copiii și familia fiului cel mare, bunicul meu Ioan, care se căsătorește în Drăgoteni, atât cât îi mai permite sănătatea. Acesta moare în anul 1994, la vârsta de 72 de ani și este înmormântat în cimitirul satului Săucani. (Foto)

Cu trecerea anilor și cu înaintarea în vârstă, cuvântul război capătă sensuri tot mai întunecate. De la poveștile interesante din copilărie, aceste informații au devenit acum un semnal de atenționare: trebuie să ne amintim că pentru libertatea de care ne bucurăm astăzi s-a vărsat sângele străbunilor noștri!

Veșnică amintire tuturor celor care au apărut, până și cu costul vieții, pământul și sufletul românesc

ASPECTE ALE MENTALITĂȚII SOLDATULUI ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Daniel Simionăș⁶⁹

Introducere

În acest scurt articol am decis să prezint câteva aspecte legate de mentalitatea soldaților români, dar și a soldaților de altă naționalitate, analizând situația socială, documente de arhivă și articole de psihologie. Grație tehnologiei, informațiile rămase sunt numeroase. De la scrisorile de pe front, până la cele mai detaliate schițe tehnice ale navelor de luptă americane, al doilea război mondial a lăsat în urmă destule date care pot fi analizate de către istorici, dar și de către amatori, iubitori ai trecutului.

Divinitatea și fatalismul, omniprezente

Pentru a înțelege mai bine modul de existență a unui grup, în cazul acesta a soldaților, trebuie să analizăm factorii sociali care îi creionau evoluția. Românii au fost întotdeauna credincioși. În perioada interbelică, peste 70% din populația regatului era reprezentată de români, majoritar credincioși, apoi maghiari, germani, ucraineni etc, aflați în aceiași ipostază⁷⁰. Cu siguranță peste 90% din populația Regatului României credea în existența unei

⁶⁹ Student

⁷⁰ Vlad Georgescu, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, Editura Humanitas, București, 1992

ființe superioare, Dumnezeu; un aspect deloc neglijabil și foarte important în înțelegerea evoluției culturii române. Dar, mai exact, cum a influențat creștinismul dezvoltarea culturală a poporului? Cunoaștem învățăturile transmise de către această religie. De la tradițiile iudaice, până la Iisus Hristos care devenise un adevărat orator public, și continuând cu apostolii și alți propovăduitori ai religiei creștine, învățăturile acestora spuneau că Dumnezeu cel omniscient are grijă de fiecare persoană în parte, că acesta are un plan divin și că există câteva reguli care trebuie respectate, precum iubirea aproapelui, iertarea acestuia, întrajutorarea etc. Acestea au fost păstrate de-a lungul secolelor de către poporul român, până în ziua de azi, în cadrul comunității și mentalului colectiv. Primul și cel mai mare sprijin a românului a fost Dumnezeu. Prezența lui, cel puțin la nivel vizual, prin icoane și alte obiecte simbolice, se poate observa și astăzi.

Nu discut aici despre respectarea învățăturilor. În majoritatea relatărilor călătorilor străini, chiar și în literatura română, discrepanța dintre respectarea acestora și iubirea față de divinitate este prezentă⁷¹. Poate acesta este unul dintre aspectele care explică fatalismul de care suferă și poporul român. Fatalismul este un cumul de idei care sugerează că toate evenimentele trecute, prezente și viitoare sunt la mâna sorții/ destinului/ lui

⁷¹ Vezi orice roman al literaturii române în care sunt analizate aspecte de natură socială

Dumnezeu⁷². În acest caz, putem spune că toți cei care credeau în ființe divine, își lăsau viața în voia acestora. Această încredere a adus liniște și mângâiere în sufletele oamenilor, știind că sunt sub îndrumarea unei puteri mai presus de înțelegerea lor. Acest *fatalism* a creat speranță, încredere și devotament. Toate aceste aspecte, împreună cu iubirea față de țară și față de semeni, au fost prezente în mintea și sufletul soldatului. Acesta era soldatul: un om simplu, cu frică, iubire și încredere în divinitate.

Între luptă și dor. Relatări de pe front

La o simplă căutare pe site-ul Administrației Naționale a

Foto 1

⁷² Andreas Maercker et al., „Fatalism as a traditional cultural belief potentially relevant to trauma sequelae: Measurement equivalence, extent and associations in six countries”, *European Journal of Psychotraumatology*, vol. 10, nr. 1, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6735334/>, data accesării 9 mai 2024.

Arhivelor și Înregistrărilor din SUA putem vizualiza și audia o extraordinară colecție de informații⁷³. Acestea includ scrisori, date propagandistice, emisiuni de propagandă americane, precum și știri despre situația frontului. Doar o simplă trecere în revistă a acestor date ne-ar putea crea o imagine de ansamblu al vieții de pe front. Nici partea românească nu a fost mai prejos. Relatările, notate în scrisori dedicate celor dragi, descriu amenințarea iminentă asupra integrității fizice și psihice. Din păcate, documentele românești nu au avut parte de o digitalizare optimă⁷⁴, dar acestea nu lipsesc cu desăvârșire din mediul online. Plecarea de lângă familie, de lângă cei dragi și din locul de baștină sunt unele dintre principalele surse de stres a soldatului. Acesta era lipsit de afecțiune, de echilibru. Nu mai putea participa la activitățile casnice cotidiene și nici la evenimentele familiale⁷⁵. Între lupte, acesta își făcea timp pentru a scrie scrisori celor dragi. O selecție de scrisori realizată de Florentina Țone, publicate în revista *Historia*⁷⁶, prezintă

⁷³ „World War II Records”, *National Archives*, <https://www.archives.gov/research/military/ww2>, data accesării 9 mai 2024.

⁷⁴ „Cercetare online – Arhivele Naționale ale României”, <https://arhivelenationale.ro/site/cercetare/cercetare-online/>, data accesării 10 mai 2024.

⁷⁵ McGhie, J. (1973). The Psychology of the Soldier in the Battlefield. *The RUSI Journal*, 118(2), 39–42. <https://doi.org/10.1080/03071847309423521>

⁷⁶ „Din scrisorile soldaților de pe Frontul de Est: «Omul aici nu contează nimic, un Proces Verbal că ai murit sigur și gata»”, 172

aspecte din viața soldaților. Dorul de casă și de cei dragi, speranța și încrederea în Dumnezeu, dar și moartea, frica și nesiguranța sunt expuse în relatările acestora. În una dintre scrisori, din 3 septembrie 1941, un soldat prezintă situația camarazilor săi pe frontul din Odesa, terminând lucrarea într-o notă optimistă: „Este a treia săptămână de când stăm la 16 km de Odesa, de când nu mai înaintăm decât 300 m zilnic, cu pierderi enorme...de 16 zile atacăm în continuu fără ca un om din linia întâi să fie schimbat sau înlocuit, hrană o dată pe zi, noaptea plouă în continuu și e frig ca iarna. Norocul este că românul este răbdător, că noi îi ținem în frâu pe soldați cât vom putea..” (Foto 1).

O altă scrisoare a unei mame care și-a pierdut fiul prezintă durerea celor rămași acasă: „Vă scrie o Mamă îndurerată pentru pierderea Fiului ei...era lumina ochilor mei, era sprijinul bătrânețelor mele. Îl așteptam să-și facă datoria de Soldat și să se întorcă iară lângă noi.” (Foto 2).

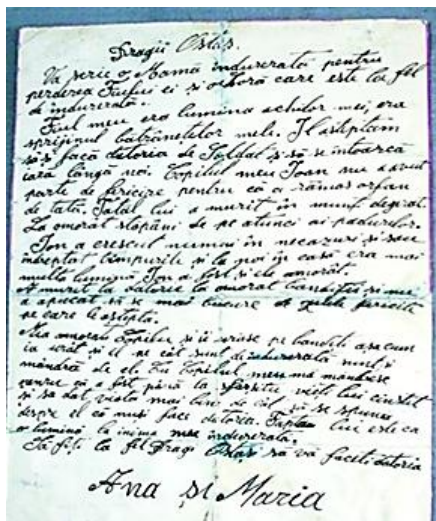
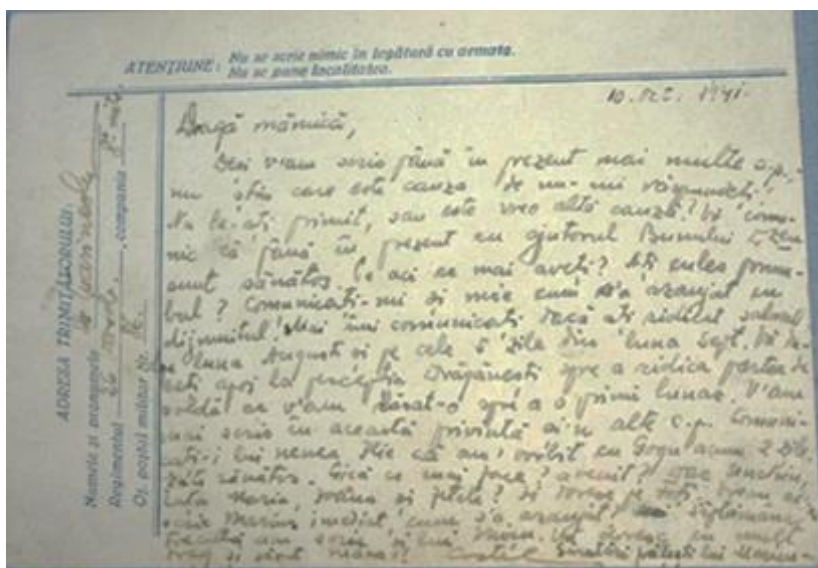

Foto2

<https://historia.ro/sectiune/general/din-scrisorile-soldatilor-de-pe-frontul-de-est-584559.html>, data accesării 10 mai 2024.

Scrisoarea unui soldat pe nume Costel, din 1941, arată cum mintea și sufletul acestuia, deși marcate de traumele evenimentelor, se îndreptau spre cei dragi și Dumnezeu: „Vă comunic că până în prezent cu ajutorul Bunului Dumnezeu sunt sănătos. Pe aci ce mai aveți? Ați cules porumbul?...Comunicați-i lui nenea Ilie că am vorbit cu

Gogu acum 2 zile. Este sănătos. Gică ce mai face? A venit? Dar Unchiu, Țața Maria, Ioana și fetele? Îi iubesc(?) pe toți...” (Foto 3).

Concluzii

Al doilea război mondial a fost o conflagrație dură, având efecte devastatoare asupra tuturor celor implicați, direct sau indirect în luptă. Toate aceste evenimente și-au pus amprenta asupra soldaților, psihic și mental. Din

relatări, scrisori și alte documente putem observa un anumit tipar a soldatului, indiferent de origine. Dorul de casă, de cei dragi, speranța, frica, neliniștea etc sunt aspecte universal valabile, prezente în viața cotidiană a acestora.

Bibliografie

1. Georgescu, Vlad, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, Editura Humanitas, București, 1992
2. MAERCKER, ANDREAS; BEN-EZRA, MENACHEM; ESPARZA, OSCAR A.; AUGSBURGER, MAREIKE, „Fatalism as a traditional cultural belief potentially relevant to trauma sequelae: Measurement equivalence, extent and associations in six countries”, *European Journal of Psychotraumatology*, vol. 10, nr. 1, p. 1657371, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6735334/>, data accesării 9 mai 2024.
3. „World War II Records”, *National Archives*, <https://www.archives.gov/research/military/ww2>, data accesării 9 mai 2024.
4. „Cercetare online – Arhivele Naționale ale României”, <https://arhivelenationale.ro/site/cercetare/cercetare-online/>, data accesării 10 mai 2024.
5. „Din scrisorile soldaților de pe Frontul de Est: «Omul aici nu contează nimic, un Proces Verbal că ai murit sigur și gata»”, <https://historia.ro/sectiune/general/din-scrisorile-soldatilor-de-pe-frontul-de-est-584559.html>, data accesării 10 mai 2024.

Amintiri de pe front ale străbunicului Popa Alexandru

„Prin familie, viața individului se eternizează. Precum se cufundă în trecut prin strămoșii săi, așa ia în stăpânire viitorul prin descendenții săi”.

- Athanase Paul Doumer

De mai bine de un an de zile, am început să mă documentez despre trecutul străbunicului meu, aflând că acesta a luptat în al doilea război mondial. Acest lucru m-a făcut să caut, să pun întrebări familiei mele despre vremurile trecute și să caut lucruri care au aparținut străbunicilor mei. Așa am intrat în posesia unor documente de o certă valoare istorică, și pe care veți regăsi în lucrarea mea. Eroul principal este străbunicul meu, **Popa Alexandru**, care s-a născut în satul Ghighișeni.

Mihai Alexandru
Merce

Din punct de vedere geografic, satul Ghighișeni se situează în Depresiunea Beiușului, comuna Rieni, județul Bihor. Satul este străbătut de văile Pașcu (în sud-vestul satului) și Voieni (în vestul satului). Satul Ghighișeni este atestat documentar din anul 1581 cu numele de Gegessen și ținea de Pertinenția Bellenyes⁷⁷.

⁷⁷ Serviciul Județean Bihor al Arhivelor Naționale (în continuare prescurtat S. J. B. A. N.), Fond E, Acte economice, dosar 2614, p. 107, 176

fusese avansat sergent, deoarece, a fost viteaz, bun organizator, curajos și a fost un bun trăgător. Datorită acestor calități, comandantul de unitate l-a făcut sergent, având sub comanda sa un pluton de cercetași. În ziua de 23 august 1944 – în aceeași zi când Regele Mihai I a decis demiterea și arestarea lui Ion Antonescu – fusese rănit ușor la mâna dreaptă în zona Pădurii Sturdza.

În vremea cât a rămas acasă (străbunica mea dinspre tată, Ana Popa, alături de fiicele ei și familie), s-au refugiat în Munții Codru-Moma cu o parte din bunuri casei (alimente, animale), mai exact în pădurea de la marginea satului Briheni, comuna Lunca din județul Bihor. Încă o dovadă a comuniunii dintre om și codru în momentele zbuciumate și de restriște ale vieții.

După retragerea din Crimeea pe litoralul Mării Negre, generalul de divizie Leonard Mociulschi s-a deplasat cu trenul (în vagoane de marfă) împreună cu soldații săi până acasă în țară, la Beiuș, unde, în cursul lunilor iunie-august 1944, a condus activitățile de refacere a capacității combative a Diviziei 3 Munte. A fost numit de către Marele Stat Major și comandant al Grupului „Crișuri”, pentru apărarea frontierei de stat a României între Gilău, Bratca, Vârful Vlădeasa, Tinca și Ineu, fapt pentru care a luat în subordine Divizia 1 Infanterie-Instrucție, Regimentul 85 Infanterie și cinci batalioane fixe regionale. Începând cu 13 septembrie 1944, Divizia 3 Munte comandată de generalul de divizie Leonard

Mociulschi a dus lupte grele de apărare pe Valea Crișului Negru cu Diviziile 12 și 9 Infanterie maghiare pe care le-a oprit definitiv pe aliniamentul Săliște-Vaşcău-Sârbești după care, începând cu 20 septembrie 1944, împreună cu Divizia „Tudor Vladimirescu”, a trecut la ofensivă, reușind până la 12 octombrie să ajungă cu toate forțele sale pe frontiera de Vest a României (cea adevărată) între Borș și Sânnicolaul Român.⁷⁸

După eliberarea Ardealului au urmat luptele din Munții Bukk (Ungaria), în Slovacia, victoriile din masivele Javorina unde este decorat cu Ordinul "Mihai Viteazul" cl. a III-a cu spade.⁷⁹ Avansat la gradul de general de divizie Leonard Mociulschi a condus, după 23 august 1944, efectivele Diviziei 3 Munte iar la 13 septembrie, se afla la circa 15 km sud-est de Beiuș, pe care l-a pierdut pe 17 septembrie. La 22 septembrie, prin lupte avântate, marea unitate a eliberat Beiușul și a continuat înaintarea spre Oradea, pe direcția Uileacul de Beiuș - Mocraz - Tinca - Cheresig, ajungând la 27 septembrie pe aliniamentul Iclod - Sântandrei - Tărian - Toboliu - Roit,

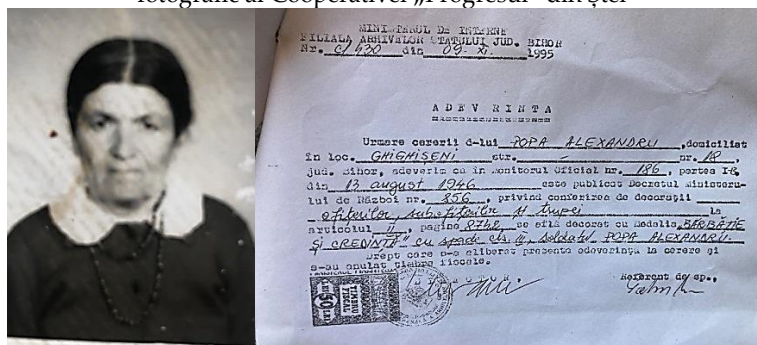
⁷⁸ Carmen Vîntu – „Oameni care au fost”. *Generalul Leonard Mociulschi, un vânător de munte și războaiele sale... de Nicolae Uszkai, Brașov*, publicat pe https://jurnal_fm.ro/oameni-care-au-fost-generalul-leonard-mociulschi-un-vanator-de-munte-si-razboaiele-sale-de-nicolae-uszkai-brasov/, accesat la data de 08 Iunie 2023

⁷⁹ col. (r) Gheorghe Suman, lect.univ.dr. Adrian-Leonard Mociulschi - *Generalul Leonard Mociulschi în conștiința românilor*, Editura Univers Științific, București, 2008

unde a trecut în defensivă. La 2 octombrie efectivele diviziei au ajuns pe aliniamentul Cefa - Berechiu. La 11 octombrie Divizia 3 Munte a început luptele pentru eliberarea orașului Oradea, acționând între calea ferată și Crișul Repede.⁸⁰

După finalul războiului, sergentul Alexandru s-a reîntors acasă, în satul Ghighișeni. După aceea, acesta a lucrat la Întreprinderea Minieră Bihor, ca muncitor necalificat între 13 Februarie 1969 și până la pensionarea lui, în Martie 1980. A decedat la vârstă de 76 de ani, în data de 15 aprilie 1994, în satul natal, la casa părintească pe care iubit-o foarte mult. Fiind înconjurat de familia sa: copii, nepoți, strănepoți, de care s-a bucurat foarte mult.

Străbunica dinspre tată, Ana Popa [fotografia fusese realizată în atelierul fotografic al Cooperativei „Progresul” din Ștei

Adeverință privind decorarea străbunicului meu cu Medalia „Bărbăție și Credință” cu spade, clasa a III-a.

⁸⁰ Simion R. Suciuc – *Generalul Leonard Mociulschi Saint-Cyr 1889*, publicat în <https://suciucsiminfo.blogspot.com/2020/03/generalul-leonard-mociulschi-saint-cyr.html?m=1>, accesat la data de 08 Iunie 2023

Monumentul eroilor care au luptat în primul și al doilea război mondial, situat în cimitirul satului Ghișișeni

Monumentul eroilor din Cimitirul Beiuș - 23.09 2023
Dragoș Balog (viceprimar Beiuș), Gl. Grigore Bartoș (Oradea), Viorel Ianc (Beiuș) – de la Asociația „Avram Iancu”, Ioan Sereș, Asociația Cultul Eroilor „Regina Maria” Oradea

Postfață
Prof. Ana Cornelia POPA

A.D. Xenopol afirma, cu referire la rolul istoriei că:
„Istoria este singurul mijloc capabil să deștepte în sufletul nostru iubirea cea sfântă de țară, ea ne arată cum popoarele au fost mari când au știut să sacrifice interesele pentru binele comun; tot istoria ne învață moralitatea, respectul datoriei, puternica viață de familie ce sunt condițiile înfloririi popoarelor. Ea ne învață iarăși că dreptatea este legea supremă

și că nici o faptă abătută de la norma naturală de purtare nu rămâne fără a atrage pedeapsă după sine, pedeapsă care constă în răul ce se produce din acea faptă însăși se revarsă asupra popoarelor ce au produs-o”.

Volumul de față apărut la Editura Aureo din Oradea ilustrează demersul temerar al celor 22 elevi pe care i-am coordonat, spre a cunoaște istoria din preajma noastră, devotamentul unor veritabili Eroii rămași, de cele mai multe ori, anonimi sau la voia tradiției orale din casele bihorene. Mi-am propus să-i ajut pe elevi să-și dezvolte gândirea critică având ca punct de plecare analiza obiectelor, fotografiilor și documentelor din casele lor, de

a cunoaște istoria propriei familii și de a da un plus de valoare societății în care trăim.

Istoria orală locală este o realitate a școlii din zilele noastre, este de actualitate, dar este și o necesitate. Este cea de lângă noi, din imediata vecinătate, este cea căreia îi aparținem, este cea care așteaptă să fie descoperită și valorificată. Cunoscând istoria locală ne este mai ușor să facem conexiunile cu evenimentele petrecute în istoria națională și universală.

Orice localitate își are istoria ei, are o vechime, o întindere în timp și spațiu, are personalitățile ei, are OAMENI, LOCURI, FAPTE cu care se poate mândri oricine o cunoaște. Este rolul profesorului de istorie să le descopere, să încerce să pună în valoare cunoștințe și informații diverse, să-i facă pe elevi să le aprecieze în mod conștient însemnătatea, să fie interesați și mândri de comunitatea locală în care s-au născut, în care trăiesc. Numai cunoscând istoria locală ne cunoaștem mai bine, învățăm să fim mai buni, să apreciem valorile neamului, să ne cultivăm și să dezvoltăm spiritul patriotic.

Prin exemple vii și reale din aceste eseuri, istoria, și îndeosebi istoria locală, are un rol important în educarea elevilor în spiritul patriotismului. Acest sentiment al dragostei de patrie și semenii nu trebuie uitat. Nu este un sentiment înnăscut și nu apare spontan. El este rezultatul unui îndelung proces educativ. Valorificarea elementelor

de istorie locală în cadrul lecțiilor de istorie, dar și folosirea unor activități extracurriculare, duc la formarea sentimentelor patriotice la elevi. Este important să știm în profunzime istoria din preajma noastră, rămasă de la moși și strămoși, de multe ori de la Eroii anonimi, sau la voia tradiției orale ce se pierde în negurile vremii. Adusă în fața semenilor, această „istorie de acasă” duce la o cunoaștere mai bună a propriilor familii, la descoperirea unor aspecte neștiute despre localitatea natală.

Abordarea evenimentelor, fenomenelor și personalităților prin prisma localității natale contribuie nu doar la o înțelegere și percepere mai bună a lor dar și la identificarea acestora în raport cu comunitatea din care fac parte, înțelegerea specificului localității și educarea unui sentiment de mândrie de apartenență la aceasta comunitate românească.

„Părinții și dascălii trebuie să-i învețe pe copii enorm de multe lucruri care țin de esența noastră umană, dar unul nu poate lipsi dintre ele: iubirea de neam, de strămoși de valori, fără de care nu avem cum să înțelegem și să iubim alte neamuri și alte valori și nici omenirea în ansamblul ei. Orice pădure trăiește prin arborii ei, așa cum lumea globală există prin concertul națiunilor sale. Să facem ca „muzica” acestui concert să aibă acorduri divine, capabile să exprime „Oda bucuriei”!

IOAN AUREL POP

RÉSUMÉ

Cet ouvrage contribue à la connaissance du rôle que la Dépression de Beiuș, avec ses localités, s'encadre dans l'évolution de la société de l'ouest de la Roumanie, dans de moments de crise et aussi leur contribution à des événements majeurs de l'histoire du peuple du XXème siècle, dans la vision de quelques élèves qui étudient dans des collèges de Beiuș et de Ștei dans le département de Bihor.

La démarche téméraire de 20 élèves se dirige vers la connaissance de l'histoire de quelques maisons de Bihor afin de découvrir et de mettre en évidence le dévouement de quelques véritables héros inconnus. L'histoire locale est une réalité, une actualité, mais elle est aussi une nécessité qui attend être découverte, valorisée et qui doit être écrite.

Toute localité a son histoire, à travers son âge et sa culture, une étendue dans le temps et dans l'espace, avec des GENS, des ENDROITS et des FAITS dignes qui portent l'empreinte de la moralité et de la croyance. La jeune génération a le devoir de découvrir, de mettre en valeur des faits significatifs, spécifiques à la région où ils vivent. Ce n'est qu'en connaissant et en honorant l'endroit qu'en apprend à être meilleurs, à apprécier les valeurs du peuple et, par conséquent on développe l'esprit patriotique. Ce sentiment de l'amour envers son pays n'est pas inné et il n'apparaît pas spontanément. C'est le résultat d'un long processus éducatif.

La valorisation des éléments d'histoire locale crée une tradition orale. Connue par nos semblables, cette histoire locale mène à une meilleure connaissance de nos propres familles, à la découverte de quelques aspects inconnus sur la localité natale et crée le sentiment de fierté et de dignité roumaines.

Ce livre reflète pleinement des tentatives esquissées dans quelques lignes qui se veulent seulement des alignements de début pour des démarches futures, plus réussies.

Prof. Heredea Natalia-Florica

SUMMARY

The present paper tries to contribute more to a better knowledge of the role of the Beiuș Basin and its settlements, in the evolution of the society from the west of Romania during moments of crisis and even their contribution to major events in the history of our nation within the XXth century, through some students' eyes from Bihor, more precisely students from highschools in Beiuș and Stei, small but very impressive towns, from a cultural and educational point of view.

20 students undertake a venturesome approach, trying to discover and know better the history from the Bihor houses, to highlight some unknown but genuine heroes and their devotion. The local history is a reality, it represents the present, but in the same time, it also represents a necessity which is waiting to be discovered, valued and which has to be written for our future generations and for our souls and consciousness.

Each locality has its own history, through age and culture, an extension in time and space, with dignified PEOPLE, PLACES and FACTS who and which carry the moral mark and faith. It is our young generation's duty to discover and highlight the most important facts and events, specific to the region they are living in. Only by knowing and cherishing more a place or the place, we can become better in everything we do and think, we appreciate the values of our nation and in this way, we develop our patriotic spirit. This feeling of love for our nation is not inherent and does not appear spontaneously, it is the result of a long and perseverant educational process.

The revaluation of the elements of the local history creates an oral tradition. Brought in front of our people, this history "from home" leads to a better knowledge of our own families, to the discovery of some unknown aspects about our native locality and creates an aura of Romanian pride and dignity. This book reflects entirely the drafted attempts in a few lines, which are to be for the moment, only some initial alignments for future approaches, but definitely, some much more successful.

Prof. Clop Liana Ioana

Lansarea volumului „**Voievodul Menumorut -**

Istoria în case Bihorene”, autori, profesori și susținători

Colegiul „**Samuil Vulcan” – Beiuș -195 de ani – Gabriel Popa, primar Beiuș, Iulian Balaj, primar Ștei, Cuc Simina, C. Moșincat, G. Ojică**